

Romanian
Angel Appeal

EVALUAREA SERVICIILOR DE INTEGRARE PROFESIONALĂ ADRESATE TINERILOR CARE TRĂIESC CU HIV/SIDA ÎN ROMÂNIA

RAPORT
Iulie 2009

Proiect finanțat de Fondul Global de Luptă
Împotriva HIV/SIDA, Tuberculozei și Malariei
prin
Fundația Romanian Angel Appeal

---

www.fondulglobal.ro / www.globalfund.ro

Mulțumiri:

Studiul *Evaluarea serviciilor de integrare profesională adresate tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA în România a fost realizat în 2009*, cu sprijinul mai multor persoane și organizații.

Mulțumim pentru colaborare personalului și beneficiarilor următoarelor organizații:

- Asociația Lizuca, Bacău
- Asociația Noua Speranță, Petrla
- Asociația Red Ribbon, Fălticeni
- Fundația Romanian Childrens' Appeal, București
- Asociația Speranța, Constanța
- Fundația Alături de Voi, Iași și filialele din Constanța și Târgu Mureș
- Fundația Baylor Marea Neagră, Constanța
- Fundația Dezvoltarea Popoarelor, București
- Fundația Health Aid Romania, București
- Fundația Inimă de copil, Galați
- Uniunea Națională a Organizațiilor Persoanelor Afectate de HIV/SIDA(UNOPA)
- Societatea Pentru Copii și Părinți (SCOP), Timișoara

Coordonator de proiect: *Nicoleta Mănescu*, Ofițer de Program, Fundația Romanian Angel Appeal

Autor: *Conf.univ.dr. Adrian Dan*, Facultatea de Sociologie

Tehnoredactare: *Răzvan Rădulescu*

Mulțumiri	1
Abrevieri	4
Sumar executiv	5
1. Introducere	14
1.1 Obiective.....	15
1.2 Condițiile de desfășurare a cercetării.....	16
1.3 Metodologia cercetării.....	16
2. Contextul dezvoltării serviciilor de integrare profesională pentru tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA	21
2.1 Context epidemiologic și social.....	21
2.2 Context legislativ.....	21
2.3 Politici și programe specifice.....	23
3. Rezultatele evaluării	25
3.1 Relevanța proiectelor și a serviciilor oferite.....	25
3.1.1 Relevanța din punctul de vedere al sub-recipientilor.....	25
3.1.2 Relevanța din punctul de vedere al beneficiarilor.....	31
3.2 Eficacitatea proiectelor și a serviciilor oferite.....	36
3.2.1 Eficacitatea din punctul de vedere al sub-recipientilor.....	37
3.2.2 Eficacitatea din punctul de vedere al beneficiarilor.....	43
3.3 Eficiența proiectelor și a serviciilor oferite.....	46
3.3.1 Eficiența din punctul de vedere al sub-recipientilor.....	46
3.3.2 Eficiența din punctul de vedere al beneficiarilor.....	48
3.4 Impactul proiectelor și al serviciilor oferite.....	49
3.4.1 Impactul din punctul de vedere al sub-recipientilor.....	50
3.4.2 Impactul din punctul de vedere al beneficiarilor.....	54
3.5 Sustenabilitatea serviciilor de integrare socio-profesională a persoanelor seropozitive.....	59
3.5.1 Sustenabilitatea din punctul de vedere al sub-recipientilor.....	59
3.5.2 Sustenabilitatea din punctul de vedere al beneficiarilor.....	61
3.6 Recomandări din partea sub-recipientilor și beneficiarilor.....	62
3.6.1 Recomandări din punctul de vedere al sub-recipientilor.....	62
3.6.2 Recomandări din punctul de vedere al beneficiarilor.....	63
4. Concluzii	64
4.1 Serviciile de consiliere și orientare profesională/ ocupațională & Informarea angajatorilor cu privire la dreptul la muncă al persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA.....	64
4.2 Serviciile de terapie ocupațională.....	65
4.3 Cursurile de formare profesională.....	66
4.4 Stagii de practică la angajatori.....	67
4.5 Integrarea tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA în ateliere și unități protejate.....	68
4.6 Apartamente protejate.....	69
4.7 Instruirea specialiștilor.....	70
5. Recomandări	71
6. Anexe	72
Anexa 1. Organizațiile participante la evaluare (servicii, obiective, beneficiari, perioada).....	72
Anexa 2. Ghid de interviu de grup pentru sub-recipienti.....	75
Anexa 3. Ghid de interviu de grup pentru beneficiari.....	77

AJOFM – Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă
ANPH – Autoritatea Națională pentru Persoane cu Handicap
ADV – Fundația Alături de Voi
CNLAS – Comisia Națională de Luptă anti-SIDA
CPARSD - Comisia Prezidențială pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice
DGASPC – Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului
FSE – Fondul Social European
GFATM Runda 6 – Fondul Global de Luptă împotriva SIDA, Tuberculozei și Malariei, Runda 6
HAR – Fundația Health Aid România
HIV – Virusul Imunodeficienței Umane
ISJ – Inspectoratul Școlar Județean
ONG – Organizație neguvernamentală
OUG – Ordonanță de urgență a Guvernului
RAA – Fundația Romanian Angel Appeal
RCA – Fundația Romanian Children's Appeal
SCOP – Societatea pentru Părinți și Copii
SIDA – Sindromul Imunodeficienței Umane Dobândite
UNOPA – Uniunea Națională a Organizațiilor Persoanelor Afectate de HIV/SIDA

Studiul „Evaluarea serviciilor de integrare profesională adresate tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA în România” reprezintă o evaluare intermediară a rezultatelor atinse la sfârșitul Fazei I (iulie 2007 – iunie 2009) în cadrul proiectelor de integrare socio-profesională a persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA, în special tineri. Proiectele, dezvoltate de organizații neguvernamentale (ONG) din 11 județe¹, fac parte din Programul HIV/SIDA² finanțat de Fondul Global de Luptă împotriva SIDA, Tuberculozei și Malariei, Runda 6, prin Fundația Romanian Angel Appeal (RAA). Cercetarea de teren s-a desfășurat în intervalul 14 iunie – 09 iulie 2009 și a fost realizată prin interviuri de grup cu beneficiarii direcți ai serviciilor de integrare profesională (tineri care trăiesc cu HIV/SIDA), precum și cu specialiștii organizațiilor care derulează astfel de servicii.

Evaluarea a vizat următoarele tipuri de servicii dezvoltate de organizații neguvernamentale pentru tineri care trăiesc cu HIV/SIDA:

- 1) servicii de consiliere și orientare profesională și ocupațională;
- 2) cursuri de formare profesională (cursuri de dezvoltare a abilităților sau de calificare profesională);
- 3) stagii de practică la angajatori, în urma finalizării cursurilor de formare profesională;
- 4) integrarea persoanelor seropozitive în ateliere și unități protejate;
- 5) informarea angajatorilor cu privire la dreptul la muncă al persoanelor seropozitive;
- 6) servicii de terapie ocupațională;
- 7) instruirea specialiștilor din domeniul psihosocial în aria consilierii și orientării profesionale a tinerilor seropozitivi;
- 8) asigurarea funcționării unor locuințe protejate pentru tineri seropozitivi.

Cercetarea a avut la bază o **metodologie** de tip calitativ, utilizând o matrice de evaluare care a vizat două perspective distincte asupra rezultatelor intervențiilor de integrare socio-profesională: cea a sub-recipientilor³ și cea a beneficiarilor direcți. Fiecare tip de serviciu a fost evaluat în funcție de cinci criterii: **relevanță, eficacitate, eficiență, impact și sustenabilitate**.

1. **Relevanța** se referă la o serie de aspecte ce pot precede implementarea proiectului sau au legătură cu rezultatele acestuia, nu numai pentru beneficiarii direcți ci și pentru beneficiarii indirecți⁴. Analizată *din perspectiva sub-recipientilor și a beneficiarilor*, relevanța se referă la justificarea proiectului în context local și în acord cu actualele prevederi legislative privind facilitarea integrării profesionale a persoanelor cu dizabilități (categorie în care se încadrează și tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA). De asemenea, relevanța

¹București, Suceava, Bacău, Galați, Arad, Dâmbovița, Hunedoara, Timiș, Iași, Mureș, Constanța

²Programul este intitulat “Către accesul universal la prevenirea, tratamentul HIV /SIDA și la îngrijirea și asistența socială pentru persoanele vulnerabile și populațiile defavorizate”.

³Sub-recipient - organizație care implementează proiecte în cadrul GFATM, Runda 6.

⁴Familiiile beneficiarilor, membri ai comunității, reprezentanți ai autorităților locale.

se referă la adecvarea serviciilor la nevoile și posibilitățile beneficiarilor. Astfel, din ambele perspective (a sub-recipientilor și a beneficiarilor) au fost evaluate aspectele: modalitatea de selecție a beneficiarilor, serviciile necesare identificate, adecvarea lor la structura pieței locale a forței de muncă, motivația pentru participare a tinerilor, utilitatea percepută a acestor servicii.

Atât din discuțiile cu beneficiarii cât și din interviurile cu sub-recipientii, s-a observat faptul că serviciile dezvoltate au avut la bază o serie de principii și o logică liniară, progresivă, pornind de la serviciile existente, de la nevoile beneficiarilor și resursele existente, astfel încât acestea să tindă spre o relevanță maximă, îndeosebi pentru grupul țintă dar și pentru beneficiarii indirecți. Succesul demonstrat și cel anticipat al celor mai multe servicii implementate ne determină să concluzionăm că acestea sunt justificate și adecvate nevoilor și posibilităților beneficiarilor. Există însă și mici excepții – cursuri la care s-a renunțat deoarece rata de absolvire a fost scăzută (cursurile pentru obținerea permisului auto). Pentru creșterea relevanței unor servicii precum cursurile de formare profesională sau integrarea tinerilor în ateliere protejate se impune și dezvoltarea unor activități de consiliere a părinților sau tutorilor acestor tineri.

2. În analiza **eficacității** din *punctul de vedere al sub-recipientilor* am urmărit identificarea obiectivelor și țăntelor formulate și evaluarea gradului de îndeplinire a acestora. De asemenea, am urmărit să determinăm eficacitatea serviciilor prin evaluarea calității acestora.

Obiectivul general și comun formulat de către toți sub-recipientii în aplicațiile lor s-a referit la sporirea șanselor de integrare profesională a tinerilor infectați cu HIV. În aproape toate cazurile, țintele au fost atinse în proporție de peste 90% sau chiar au fost depășite, ceea ce denotă o eficacitate ridicată. Au fost și situații în care țintele inițial fixate în proiect nu au fost atinse în primul an și, într-o asemenea situație, acestea au fost reformulate. Atingerea țintelor este demonstrabilă prin sistemul de indicatori pe care organizațiile l-au folosit pentru monitorizarea progresului. Nu în toate situațiile indicatorii au fost standardizați, însă toți sub-recipientii au utilizat o serie de indicatori standard, cum ar fi numărul de tineri care trăiesc cu HIV/SIDA înscriși la cursuri de formare profesională, numărul de tineri care trăiesc cu HIV/SIDA care au absolvit cursuri de formare profesională etc. Dat fiind faptul că eficacitatea serviciilor poate fi puternic influențată și de gradul de motivare al fiecărui beneficiar în parte, în asemenea cazuri de evaluare este util să considerăm și rezultatele pozitive individuale. În acest sens, sub-recipientii au arătat că există diferențe substanțiale între performanțele individuale ale beneficiarilor, în multe cazuri diferențele fiind generate de nivelul de motivare.

În ceea ce privește modul de acordare a serviciilor, sub-recipientii au afirmat că există un sistem de programări, dar că, pentru anumite activități, există flexibilitate – beneficiarii accesează serviciul mai des sau mai rar decât sunt programați.

Referitor la calitatea serviciilor dezvoltate și oferite, sub-recipientii apreciază că serviciile oferite de ei sunt în cea mai mare parte adecvate (concluzie la care subscriem), posibilele neajunsuri fiind mai degrabă generate de condițiile nefavorabile adiacente (spațiu redus, infrastructură neadecvată, dotări insuficiente etc.). Calitatea serviciilor furnizate este apreciată de către toți sub-recipientii, serviciile răspunzând celor mai multe exigențe. Aprecierile se bazează în mod echilibrat pe eforturile pe care le fac profesioniștii în activitățile cu tinerii, cât și pe efectele sau performanțele obținute. Calitatea unor servicii, însă, nu depinde de sub-recipientii – este în special vorba despre cursurile organizate prin AJOFM⁵-uri, la care participă tinerii.

---

⁵ Agenția Județeană pentru Ocupare Forței de Muncă

Spre deosebire de analiza eficacității din punctul de vedere al sub-recipientilor, *din perspectiva beneficiarilor* analiza a avut în vedere conștientizarea progreselor realizate, adecvarea cunoștințelor și abilităților dobândite la nevoile pieței locale și, într-o măsură mai redusă, concretizarea acestor progrese în angajarea pe piața muncii sau sporirea acestor șanse, precum și dobândirea de abilități de viață independentă.

Progresele înregistrate sunt semnificative în raport cu nivelul anterior, însă sunt destul de multe situații în care nivelul actual atins este departe de cel necesar pentru a concura cu alți tineri pe piața muncii. În plus, datorită handicapului social pe care îl au (dar și a bolii fizice), tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA cred că, în multe situații, ei trebuie să fie cu mult mai buni în ceea ce fac decât ceilalți „competitori” pentru a fi preferați în procesul de selecție și angajare.

Adecvarea cunoștințelor și abilităților dobândite la nevoile pieței locale nu a fost evaluată în mod direct, prin indicatorul ”gradul de angajare” – câți tineri s-au angajat în urma participării la diferitele cursuri de formare profesională. O mare parte a tinerilor declară că au dobândit abilități care să le permită să se angajeze pe piața muncii, chiar în condiții de competiție cu alți tineri. Există însă cel puțin trei probleme, care țin direct de beneficiari și care pot periclita șansele lor de integrare: a) nivelul de școlarizare redus; b) abilități reduse de viață independentă ale unora dintre tineri; c) starea de sănătate, care presupune uneori perioade lungi de internare în spital.

În urma discuțiilor purtate atât cu sub-recipientii cât și cu beneficiarii, se poate concluziona că serviciile dezvoltate de către sub-recipienti au o eficacitate înaltă, atât prin prisma succesului acestor servicii, cât și prin prisma rezultatelor obținute de către beneficiari - creșterea potențialului de integrare socio-profesională a acestora. Făcând o analiză din punct de vedere funcționalist, eficacitatea acestor programe este medie pe termen scurt și ridicată pe termen mediu și lung, în condițiile în care țintele și obiectivele formulate au fost atinse în cvasi-totalitatea lor.

3. Pentru evaluarea **eficienței** *din perspectiva sub-recipientilor* nu a fost realizată o analiză obiectivă costuri/eficacitate, pe de o parte pentru că aceste servicii, prin natura lor, își vor face simțite efectele după o perioadă de timp mai îndelungată de la încheierea activităților, iar pe de altă parte sub-recipientii nu calculează costul per beneficiar. Există în schimb informații referitoare la suma bugetată pentru fiecare serviciu în parte și țintele stabilite pentru a fi atinse, dar sumele bugetate nu acoperă întotdeauna integral costurile serviciilor oferite prin proiect.

Numărul angajaților implicați în aceste proiecte este în totalitatea cazurilor la nivel minim spre satisfăcător, întrucât nu a fost posibilă alocarea resurselor financiare adecvate pentru angajarea unui număr mai mare de specialiști și personal auxiliar; costurile financiare asociate cu retribuirea personalului sunt astfel limitate semnificativ. Dacă numărul specialiștilor și al personalului auxiliar implicat în dezvoltarea serviciilor a fost limitat, nu același lucru se poate spune despre nivelul de calificare al acestora, fiind angajat personal cu calificarea adecvată cerută de fiecare post în parte.

În funcție de specificul serviciilor dezvoltate, în finanțarea proiectelor s-a pus dominant accentul pe salarizarea personalului (pentru serviciile de consiliere, asistență socială, suport), pe achiziția de echipamente și materii prime (pentru ateliere și unități protejate) și pe cheltuieli administrative/de întreținere. În fapt, resursele financiare disponibile fiind mai reduse comparativ cu nevoile reale, sub-recipientii (încă de la structurarea aplicației) au făcut alocări foarte precise și echilibrate ale resurselor financiare.

Nu au fost semnalate ajustări bugetare în sensul suplimentării sumelor alocate, ci doar pentru reglarea unor categorii de cheltuieli în cadrul aceluiași buget. Acest fapt demonstrează că serviciile inițial proiectate pentru a fi dezvoltate au fost destul de bine bugetate, probând o eficiență crescută.

Aproape toți sub-recipientii au făcut realocări minore de fonduri, ca urmare a unor schimbări necesare/fortuite intervenite în derularea proiectelor. Asemenea realocări minore sunt de natură a spori eficiența generală a proiectului.

Eficiența proiectelor implementate de către sub-recipienti este dificil de analizat prin *prisma percepției beneficiarilor*, deoarece aceștia nu au suficiente informații (detalii financiare) despre proiectele respective și, în plus, sunt susceptibili de subiectivism ca beneficiari direcți. În această situație, am urmărit percepția eficienței personale.

Majoritatea beneficiarilor au apreciat că resursele personale investite (timp, energie, bani etc.) în participarea la activitățile sau serviciile dezvoltate de către sub-recipienti s-au concretizat în progrese personale realizate. Au fost și câțiva beneficiari care considerau că ar fi putut folosi mai bine timpul personal în dezvoltarea altor activități, însă nu au putut spune ce altceva ar fi dorit sau ar fi putut face.

Disponibilitatea cofinanțării serviciilor a fost un aspect destul de sensibil și surprinzător pentru o parte a beneficiarilor. Mulți dintre ei nu-și puseseră o asemenea problemă și au declarat că nu ar fi dispuși la cofinanțarea serviciilor, invocând diferite motive – de la lipsa resurselor financiare, până la dreptul lor de a beneficia gratuit de asemenea servicii.

Chiar dacă eficiența propriu-zisă este dificil de evaluat, se poate afirma că proiectele dezvoltate de sub-recipienti au un raport adecvat costuri/beneficii.

4. **Impactul** serviciilor dezvoltate poate fi perceput distinct de către sub-recipienti și de către beneficiari. Impactul în rândul beneficiarilor indirecti – familie, comunitate, angajatori – este mult mai dificil de măsurat și nu a constituit obiectul acestei evaluări. Există și o serie de dificultăți metodologice și practice de evaluare și analiză a impactului, care vizează izolarea efectelor obținute de influențele indirecte ale unor factori de mediu, externi. Cu alte cuvinte, în ce măsură rezultatele obținute (pozitive/negative) sunt exclusiv rezultatul intervenției sau sunt rezultatul și al altor factori pervertitori? În măsura în care a fost posibil, am încercat să izolăm impactul direct de diferitele influențe perverse, neintenționate.

Impactul din punctul de vedere al sub-recipientilor

Progresele realizate de beneficiari pot fi măsurate atât prin prisma rezultatelor obținute (participare/ absolvire a cursurilor, angajare etc. – care sunt puternic legate de eficacitatea acțiunilor derulate), cât mai ales prin comparație cu situația de început, prin atitudinea lor față de angajare și viață independentă. Creșterea gradului de independență a beneficiarilor nu a vizat în toate cazurile o independență imediată, ci mai degrabă una pe termen lung, în sensul că, în câțiva ani, o parte dintre beneficiari vor putea să se angajeze și să mențină un serviciu, să locuiască singuri, să-și întemeieze o familie. De asemenea, se poate vorbi de o independență limitată a unora dintre beneficiari, în sensul că aceștia pot fi integrați mai bine într-o unitate protejată decât pe piața liberă a muncii.

În acest context, se pune problema în ce măsură serviciile dezvoltate de sub-recipienti creează dependență sau independență în rândul beneficiarilor. Și aici se poate vorbi de o dependență manifestă, dar de moment, specifică perioadei de parcurgere a cursurilor, de învățare, de adaptare la ideea de serviciu și chiar la

angajare. Această dependență se poate dovedi utilă în momentul de față deoarece asigură într-un oarecare fel continuitatea participării, pe baza căreia beneficiarii pot dobândi acele cunoștințe și abilități care să-i determine să devină independenți într-un viitor cât mai apropiat. Ulterior, această formă de dependență se va converti foarte probabil în abilități de viață independentă în cazul celor mai mulți tineri infectați cu HIV.

Majoritatea sub-recipientilor au apreciat că impactul asupra beneficiarilor, atât pe termen scurt cât și mediu și lung, a fost „Foarte bun” și „Bun”; niciunul dintre sub-recipienti nu a afirmat că impactul ar fi fost „Satisfăcător” sau chiar „Nesatisfăcător”.

Referitor la impactul neplanificat/efecte secundare, sub-recipientii au semnalat doar puține aspecte ce intră în categoria externalităților (pozitive și negative), care nu au avut însă consecințe importante asupra unui grup mai mare de beneficiari, a întregului proiect sau a beneficiarilor indirecti. Au fost semnalate atât efecte secundare pozitive cât și efecte secundare negative, cele mai multe fiind în plan individual. În categoria efectelor secundare pozitive, putem menționa o serie de efecte asupra familiilor beneficiarilor, creșterea frecvenței participării, dincolo de programul stabilit, auto-mobilizarea tinerilor pentru a continua sau termina școala. Efectele secundare negative nominalizate, puține la număr, s-au referit îndeosebi la reacțiile și comportamentele unora dintre beneficiari, care nu s-au adaptat programului de lucru sau regulilor existente. Nu au fost semnalate „deturnări” ale serviciilor oferite beneficiarilor direcți, în favoarea unor terțe persoane (membrii familiilor acestora etc.).

Impactul din punctul de vedere al beneficiarilor

Rezultatele în plan personal, identificate de beneficiari, se referă în primul rând la dobândirea unor cunoștințe și abilități suficient de relevante și adecvate pentru a se putea angaja și a duce o viață independentă. Pentru o mică parte dintre ei, rezultatele s-au concretizat în găsirea unui serviciu pe care au reușit să și-l păstreze și chiar să închirieze o locuință și să locuiască independent. O serie de beneficiari, ca urmare a începerii cursurilor și a consilierii direcționate spre educație pentru viață independentă, au reluat procesul de școlarizare formală, fie în școli speciale, fie în programul „A doua șansă”. Câțiva dintre tinerii seropozitivi s-au angajat în cadrul atelierelor protejate, alții – nu foarte mulți – au lucrat pentru diverși angajatori, iar o parte semnificativă au căutat sau sunt în căutarea unui loc de muncă.

Un alt aspect urmărit în evaluarea de impact a fost în ce măsură, în urma participării la activitățile care au vizat integrarea profesională, tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA percep că gradul lor de independență a crescut sau s-a redus (a crescut dependența). Aproape fără excepție, tinerii au afirmat că, în urma participării la cursuri, ateliere și consiliere, gradul lor de independență a crescut.

Un alt impact neplanificat a fost pierderea motivației pentru a căuta un loc de muncă în domeniul pentru care s-au calificat. Acesta poate fi rezultatul neadaptării serviciilor de consiliere și orientare profesională la fiecare beneficiar. În cazul celor mai mulți dintre beneficiari apare însă o discrepanță între posibilitățile de angajare oferite de piața locală a muncii, abilitățile reale ale tinerilor și aspirațiile legate de locul de muncă ideal.

Principalele dificultăți personale întâmpinate menționate de către beneficiari s-au referit la găsirea unui loc de muncă pe plan local. Alte dificultăți au fost generate de noutatea activităților, de necesitatea de a pune în practică abilități și cunoștințe specifice a căror acumulare și mai ales sedimentare necesită un timp. Tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA se așteaptă la marginalizare – latentă sau manifestă – din partea celor din jur (în special a angajatorilor). Din acest motiv, tinerii preferă să nu informeze angajatorii sau organizatorii cursurilor cu privire la diagnosticul lor.

5. **Sustenabilitatea.** Cei mai mulți sub-recipienti au afirmat că, după terminarea programului GFATM Runda 6, cel puțin pentru următorii 2-4 ani, sustenabilitatea proiectelor de integrare profesională va fi asigurată din alte surse de finanțare obținute (finanțatori internaționali sau naționali) sau cu sprijinul autorităților locale.

Unele organizații, mai ales din orașele mici, situate în zone defavorizate, sunt dependente de finanțarea GFATM Runda 6. În aceste condiții, pentru aceste organizații sustenabilitatea serviciilor este periclitată.

Deși finanțarea GFATM Runda 6 a reprezentat, în perioada 2007 – 2009, principala sursă de finanțare pentru proiectele evaluate, majoritatea organizațiilor declară că au depus aplicații pentru finanțari la Fondul Social European (FSE) sau alte agenții finanțatoare, naționale și internaționale.

Alte strategii de susținere financiară au fost acreditarea și dezvoltarea atelierelor protejate și dezvoltarea unei unități protejate (agent economic), astfel încât, pe baza comenzilor primite, să se asigure resurse pentru funcționarea proiectelor de integrare socio-profesională a persoanelor seropozitive.

Sustenabilitatea serviciilor oferite este destul de vag percepută în rândul beneficiarilor. O mare parte dintre ei fiind beneficiari vechi ai serviciilor furnizate de către aceste organizații, nu conștientizează faptul că există un risc real și nu doar potențial ca serviciile de care beneficiază să fie întrerupte. Referitor la consolidarea efectelor obținute, beneficiarii care au participat la activități de integrare profesională au afirmat că abilitățile și competențele dobândite ar putea fi dezvoltate dacă s-ar angaja sau dacă ar mai face și alte cursuri.

Un element important în asigurarea sustenabilității, menționat de către beneficiari, a fost asigurarea confidențialității. Societatea românească încă discriminează și marginalizează persoanele seropozitive și, în această situație, păstrarea confidențialității diagnosticului față de comunitate, față de furnizorii de cursuri și față de angajatori, constituie cea mai bună cale pentru ca aceste intervenții de integrare socio-profesională să nu creeze beneficiarilor prejudicii generate de stigmatizare și marginalizare. Confidențialitatea accesării acestor servicii reprezintă o condiție importantă în motivarea și integrarea socio-profesională a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA.

Concluzii

Serviciile de consiliere și orientare profesională și ocupațională au o relevanță mare și o eficacitate foarte ridicată, generând în special motivarea tinerilor de a se înscrie, de a participa activ la activitățile organizației. În cazul sub-recipientilor care au realizat și sesiuni de consiliere cu părinții, eficacitatea activităților și rezultatele au fost mai bune. Concluziile unor sub-recipienti cu privire la nevoia și utilitatea de a oferi servicii de consiliere și pentru părinții tinerilor infectați cu HIV ne îndreptătesc să recomandăm sprijinirea dezvoltării unor astfel de activități.

Tinerii, aproape fără excepție, au afirmat că, în urma participării la cursuri, ateliere și consiliere, gradul lor de independență a crescut. În plus, tinerii au arătat că participarea la consiliere și la cursuri vocaționale i-a făcut să își dea seama că fără școală e mult mai greu să te angajezi și să câștigi un salariu bun – ceea ce pe mulți dintre ei i-a motivat să continue sau să reia procesul de școlarizare formală.

Atingerea țintelor în proporție de 90-100% în materie de consiliere, de către toți sub-recipientii, demonstrează atât o eficacitate și eficiență crescute, cât și interes din partea beneficiarilor. Dacă unele servicii dezvoltate

de sub-recipienti sunt dependente de contextul economico-social local, de relația cu autoritățile locale, serviciile de consiliere sunt mai puțin sensibile la aceste aspecte, și adin acest motiv, sustenabilitatea lor și a efectelor generate este mai puțin periclitată.

Din cei 898 tineri care au beneficiat de consiliere pentru integrare profesională în perioada iulie 2007 – iunie 2009, 54 s-au angajat. Alți tineri, care încă nu s-au angajat, au declarat în cadrul interviurilor că își doresc să se angajeze și să ducă o viață independentă.

Atelierele vocaționale și cursurile de formare profesională organizate de către sub-recipienti sau furnizori autorizați au înregistrat un succes semnificativ în rândul tinerilor. Succesul acestui tip de activități a fost asigurat și prin procesul de selecție a beneficiarilor în vederea participării la cursuri, nu doar în funcție de preferințele lor, ci și de nivelul educațional atins și de abilitățile curente. În ansamblu, cursurile s-au dovedit a fi eficiente, mai ales cursurile organizate de către sub-recipienti în cadrul atelierelor protejate, în comparație cu cele ale furnizorilor autorizați (AJOFM). O serie de activități și cursuri s-au dovedit extrem de atractive, în special cele desfășurate în cadrul atelierelor de „Artă și creație” (pictură, artă decorativă, împletituri, lumânări decorative etc.). Eficiența acestor servicii este greu de estimat. În cazul cursurilor realizate de furnizori de formare profesională (ex: AJOFM), acestea au fost plătite de către organizație, taxa de participare nefiind costisitoare. În cazul cursurilor organizate de către sub-recipienti în cadrul atelierelor protejate, este dificil de spus dacă acestea s-au dovedit eficiente, deoarece, în totalul bugetului proiectelor, cheltuielile pentru investiții în aparatură și consumabile au fost mari, iar efectele/beneficiile nu se văd pe termen scurt. Impactul acestor cursuri se va vedea, de asemenea, pe termen lung. Sustenabilitatea acestor servicii ar putea fi afectată mai ales în cazul cursurilor vocaționale oferite de către sub-recipienti, care presupun costuri mari. Cum însă toți sub-recipientii au făcut investițiile necesare în echipamente, sustenabilitatea este periclitată mai ales în cazul atelierelor care au nevoie de materii prime costisitoare. Sustenabilitatea acestor servicii este afectată și de faptul că sub-recipientii nu pot elibera diplome sau atestate de participare și calificare a tinerilor în profesia pentru care i-au instruit.

Stagiile de practică la angajatori au vizat pregătirea tinerilor pentru angajarea în muncă, pe piața liberă. Deși relevanța acestui serviciu este certă, alte elemente ale evaluării (eficacitate, eficiență și impact) nu au putut fi analizate în profunzime, deoarece, pe de o parte informațiile necesare sunt inconsistente, iar pe de altă parte serviciul este recent, insuficient dezvoltat pentru a putea evalua efectele generate. Discuțiile pe această temă cu specialiștii au arătat că aceștia sunt convinși nu doar de utilitatea serviciului, dar și de faptul că impactul se va vedea pe termen mediu și lung, opinie împărtășită de altfel și de beneficiarii intervievați.

Angajarea tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA în ateliere și unități protejate – serviciu dezvoltat de Fundația „Alături de Voi” și de Asociația „Speranța” – le oferă tinerilor un mediu de muncă extrem de apropiat de cel de pe piața liberă, cu obligații și responsabilități clare, precum și cu recompensele corespunzătoare (în special stimulentele de natură financiară). În felul acesta, tinerii au posibilitatea de a lucra și a se integra efectiv pe piața forței de muncă. Există și o serie de obstacole în integrarea lor rapidă și deplină, generate atât de dezvoltarea unor relații foarte strânse de-a lungul timpului⁶ între tineri și personalul din aceste organizații și cât și, consecutiv, de înțelegerea mai dificilă a noului rol și a responsabilităților noi ce le revin ca angajați (spre deosebire de „etapa” anterioară - de beneficiari). Serviciile dezvoltate și asigurate de Util

---

⁶Dincolo de o relație furnizor - client, mai mult sau mai puțin impersonală/formală.

Deco (ADV) au o relevanță extrem de crescută, atât din punctul de vedere al beneficiarilor cât și al sub-recipientilor. Eficacitatea proiectului este una ridicată, deoarece scopul proiectului a fost atins – 15 tineri au fost integrați înunitatea protejată, dintr-un total de 117 beneficiari care au fost formați în cadrul atelierelor dezvoltate de Fundația Alături de Voi în 3 județe: Iași, Mureș și Constanța. O măsură a eficienței este dată de posibilitatea amortizării investițiilor într-o perioadă destul de scurtă de timp. Impactul serviciilor dezvoltate este unul direct, în rândul beneficiarilor, și unul indirect – în rândul familiilor acestora și al comunității locale. Serviciile au răspuns extrem de bine la nevoile curente ale beneficiarilor, dar impactul real, foarte mare, se va vedea mai degrabă pe termen mediu și lung sub forma unei bune integrări socio-profesionale a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA. Sustenabilitatea proiectului este asigurată prin însuși faptul că Util Deco este o unitate economică protejată. În plus, echipa ADV a asigurat în continuare finanțarea proiectelor prin intermediul altor surse de finanțare și prin parteneriatul cu Administrația Publică Locală.

Locuințe protejate. Deși tinerii infectați cu HIV care trăiesc în locuințe protejate sunt puțini la număr (cei mai mulți trăiesc în familiile de origine), relevanța acestor servicii pentru grupul țintă este extrem de mare. Locuirea individuală sau în grupuri mici în aceste apartamente le oferă tinerilor posibilitatea de a vedea și înțelege într-o mai mare măsură ce înseamnă o viață independentă – responsabilități și avantaje (auto-gospodărire, libertate etc.). Analizând eficacitatea și impactul acestui serviciu, am constatat o bună integrare a beneficiarilor, o conștientizare a importanței unei vieți independente și a responsabilităților ce le revin față de ei înșiși dar și față de cei din jur. Există însă și riscul de a crea dependență de acest tip de servicii. O asemenea situație nu este în mod necesar rezultatul unor servicii mai puțin eficiente, ci al unor factori individual-personali ai beneficiarilor (stare de sănătate, nivel intelectual, de școlarizare, de aspirații etc.). Sustenabilitatea acestor servicii este asigurată nu doar prin proiecte care asigură finanțarea în continuare, dar și prin contribuția tinerilor la cheltuielile de întreținere a locuinței.

Instruirea specialiștilor. Scopul participării specialiștilor la cursuri a vizat, printre altele, ca personalul care lucrează cu tinerii infectați cu HIV să dobândească cunoștințele și abilitățile adecvate pentru a putea oferi servicii de calitate în ceea ce privește consilierea vocațională și integrarea profesională a tinerilor. Este dificil de estimat în ce măsură acestea au fost atât eficiente cât și eficace, și care a fost impactul lor direct asupra personalului dar și asupra beneficiarilor. Cert este că specialiștii simt nevoia de formare continuă și, în ansamblul economiei proiectelor dezvoltate de către sub-recipienti, aceste activități nu consumă foarte multe resurse și nici nu au efecte secundare negative.

Recomandări

Două seturi de recomandări au rezultat în urma acestei evaluări:

Recomandări din partea sub-recipientilor

- Sprijinirea înființării mai multor unități protejate, deoarece unii dintre tineri se pot încadra mai bine în muncă în astfel de unități, sunt mai motivați și se simt mai protejați.
- Necesitatea consilierii pentru integrare profesională și ocupațională a beneficiarilor atât prin sesiuni individuale cât și de grup.
- Realizarea unor activități de consiliere cu părinții, în care aceștia să fie ajutați să conștientizeze importanța serviciilor de orientare profesională și viață independentă oferite copiilor lor. În multe situații, părinții au fost reticenți față de serviciile de integrare profesională și viață independentă oferite

copiilor lor.

- Informarea angajatorilor cu privire la drepturile și obligațiile lor, precum și la drepturile și obligațiile persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA.
- Stabilirea obiectivelor de integrare profesională a tinerilor seropozitivi trebuie să țină seama de particularitățile locale/regionale privind accesul pe piața muncii, accesul la educație și servicii sociale, accesul la resurse etc.

Recomandări ale evaluatorului

- Identificarea unor modele comune de suport, ținând cont de sugestiile/recomandările făcute de către sub-recipientii. Deși problematica integrării tinerilor seropozitivi este una generală, există aspecte particulare ce țin de contingentele locale, pe care le cunosc cel mai bine sub-recipientii.
- Identificarea unui punct comun între aspirațiile tinerilor și realitățile economico-sociale ale acelor meserii/profesii căutate, ținând cont de actuala criză prin care trece piața muncii, ale cărei efecte se vor resimți acut în următorii 3-4 ani.
- Dezvoltarea unei strategii care să țină seama atât angajatorii și autoritățile locale (lobby și parteneriate) cât și familia (suport/consilierea părinților) și comunitatea locală (reducerea discriminării și marginalizării tinerilor seropozitivi).
- Unitățile și atelierile protejate reprezintă o soluție de tranzit și nu una permanentă. Chiar și în această situație, creșterea numărului acestor unități ar permite o integrare în muncă mai ușoară a acestor tineri, astfel încât, ulterior, trecerea pe piața reală a muncii să fie cât mai lină, mai naturală.
- Diminuarea formelor de hiperprotecție, pentru a crește șansele tinerilor la o viață independentă.
- Identificarea unor posibilități prin care sub-recipientii să se acrediteze ca funizori de instruire pentru a putea furniza diplome/certIFICATE de calificare recunoscute, deoarece în multe situații AJOFM-urile nu pot organiza cursurile solicitate ca urmare a ne-întineririi numărului minim de participanți, ceea ce blochează în mare parte procesul de integrare socio-profesională.
- Extinderea posibilităților ca tinerii să realizeze stagii de practică la angajatori, care s-au dovedit extrem de utile.
- Responsabilizarea tinerilor care trăiesc în locuințe protejate prin participarea lor la întreținerea casei și la cheltuielile comune de întreținere. De asemenea, stimularea și sprijinirea celor care au depășit vârsta de 18 ani de a locui singuri și a se întreține singuri, dar sub o atentă coordonare/supraveghere.
- Încurajarea finalizării/continuării educației formale, astfel încât cvasi-totalitatea tinerilor seropozitivi să aibă minim 8 clase/școală profesională.
- Creșterea numărului de profesioniști din cadrul organizațiilor, care furnizează servicii de integrare socio-profesională a tinerilor seropozitivi.
- Exploatarea potențialelor beneficii generate de achiziționarea unor echipamente complexe intrate în dotarea atelierelor (legătorie, lumânări, croitorie, IT etc.), ceea ce ar determina nu doar asigurarea/consolidarea sustenabilității financiare ci și intrarea pe piață cu un ușor avantaj în fața competitorilor.

1. Introducere

“Whoever saves one life saves the world entire”

Oscar Schindler

Raportul de față este o evaluare intermediară a rezultatelor atinse la sfârșitul Fazei I (iulie 2007 – iunie 2009) prin proiectele de integrare socio-profesională a persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA, în special a tinerilor. Proiectele, dezvoltate de organizații neguvernamentale din 11 județe, sunt finanțate prin Programul HIV/SIDA al Fondului Global de Luptă împotriva SIDA, Tuberculozei și Malariei, Runda 6, program intitulat “Către Accesul Universal la Prevenirea, Tratamentul HIV /SIDA și la Îngrijirea și Asistența socială pentru Persoanele Vulnerabile și Populațiile Defavorizate”.

Programul, coordonat de Fundația Romanian Angel Appeal (RAA) în calitate de Primitor Principal (engl. Principal Recipient), se întinde pe parcursul a 3 ani (Faza I – iulie 2007 – iunie 2009 și Faza a II-a – iulie 2009 – iunie 2010) și urmărește să crească accesul grupurilor vulnerabile la servicii specifice de prevenire a transmiterii HIV (Obiectivul 1), dar și să asigure integrarea socio-profesională a persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA, în special a tinerilor⁷ (Obiectivul 2). Ținta evaluării intermediare o constituie intervențiile destinate persoanelor seropozitive, intervenții care se înscriu sub Obiectivul 2 al acestui program:

1. Servicii de consiliere și orientare profesională/ocupațională (oferite prin sesiuni individuale și de grup);
2. Cursuri de formare profesională (cursuri de abilități sau de meserii);
3. Stagii de practică la angajatori, în urma finalizării cursurilor de formare vocațională;
4. Integrarea tinerilor în ateliere și unități protejate;
5. Informarea angajatorilor cu privire la dreptul la muncă al persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA;
6. Servicii de terapie ocupațională;
7. Instruirea specialiștilor din domeniul psihosocial în aria consilierii și orientării profesionale a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA;
8. Asigurarea funcționării unor locuințe protejate (apartamente, case) în care tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA abandonați sau proveniți din instituții să își dezvolte abilitățile de viață independentă.

În perioada iulie 2007 – iunie 2009, aceste intervenții s-au adresat tinerilor seropozitivi din 11 județe (București, Suceava, Bacău, Galați, Arad, Dâmbovița, Hunedoara, Timiș, Iași, Mureș, Constanța) și au fost implementate prin intermediul a 12 organizații neguvernamentale, în calitate de sub-recipienti ai programului Fondului Global Runda 6.

Așa cum a rezultat din monitorizarea efectuată de RAA, până la 30 iunie 2009, în urma acestor intervenții:

- 898 de tineri seropozitivi au beneficiat de consiliere pentru orientare profesională;
- Cca. 100 de specialiști din domeniul psihosocial (din instituții publice și ONG-uri) au fost instruiți să ofere consiliere și orientare profesională tinerilor seropozitivi;
- Funcționau 20 de ateliere protejate și ateliere de terapie ocupațională, în care tinerii pot deprinde diferite abilități profesionale;
- 382 de tineri erau înscriși la cursuri de formare vocațională oferite de furnizori acreditați de formare sau organizate în cadrul atelierelor/unităților protejate;
- Organizațiile au facilitat stagii de practică la angajatori pentru 35 de tineri;
- 9 tineri au fost angajați în unități protejate de tip fermă și tipografie/legătorie;

⁷ La sfârșitul anului 2008, raportul Comisiei Naționale de Luptă Anti-SIDA (www.cnals.ro) indica un număr de 9.372 de persoane care trăiesc cu HIV/SIDA în România, cca. 70% fiind tineri cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani (conform cu raportul de la 31 decembrie 2008 al CNLAS disponibil pe http://www.cnlas.ro/download/DATE_ROMANIA_31_dec2008.pdf)

- În 5 apartamente protejate, 2 case de tip familial și un centru de urgență au fost găzduiți permanent sau temporar cca. 30 de tineri;
- 214 de tineri au beneficiat de terapie ocupațională.

1.1 Obiective

Obiectivul principal al studiului a fost evaluarea calitativă a rezultatelor intervențiilor finanțate prin programul GFATM Runda 6. Astfel, s-a pus accentul pe adecvarea, relevanța și calitatea serviciilor adresate tinerilor seropozitivi din punct de vedere al integrării socio-profesionale și al dobândirii unor deprinderi de viață independentă. Evaluarea nu a urmărit în primul rând să stabilească câți dintre tinerii seropozitivi s-au angajat pe piața muncii în urma participării la sau a absolvirii diferitelor cursuri, ci mai degrabă în ce măsură atât sub-recipientii cât și beneficiarii intervențiilor apreciază că au crescut șansele tinerilor seropozitivi (pe termen scurt și mediu) de a se angaja și de a duce o viață independentă. Inconvenientul principal în cazul acestei încercări de evaluare este dat de faptul că nu pot fi formulați indicatori obiectivi de performanță ai proiectelor, ci ne bazăm pe o apreciere subiectivă a rezultatelor, însă verificabilă oarecum prin triangulație (sursele informației fiind beneficiarii, sub-recipientii și evaluatorul).

Obiectivele specifice ale studiului au fost:

1. Evaluarea calității intervențiilor/serviciilor oferite tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA, în vederea integrării lor profesionale (prin evaluarea următoarelor aspecte: accesibilitate, nivelul de instruire și de competență al personalului, promovare, controlul calității, eficiență);
2. Evaluarea satisfacției beneficiarilor (tineri seropozitivi) cu privire la intervențiile/serviciile de integrare profesională care le-au fost oferite;
3. Formularea unor concluzii și recomandări în vederea îmbunătățirii implementării acestor servicii în Faza II a programului (perioada 1 iulie 2009 – 30 iunie 2010).

1.2 Condițiile de desfășurare a cercetării

Cercetarea de teren s-a desfășurat în intervalul 14 Iunie – 09 Iulie 2009 și a vizat toate cele 8 tipuri de intervenții pentru ca informațiile colectate privind relevanța, eficacitatea, eficiența, impactul și sustenabilitatea să fie suficiente și reprezentative pentru a putea formula concluzii și recomandări.

Astfel, au fost evaluate proiectele implementate în 9 județe (Suceava, Iași, Bacău, Galați, Constanța, Mureș, Hunedoara, Timiș, București) din cele 11 incluse în programul GFATM Runda 6. Proiectele evaluate sunt implementate de următoarele organizații: Asociația Lizuca (Bacău), Asociația Noua Speranță (Petrila), Asociația Red Ribbon (Fălticeni), Asociația Romanian Childrens' Appeal (București), Asociația Speranța (Constanța), Fundația Alături de Voi (Iași, Constanța și Târgu Mureș), Fundația Baylor Marea Neagră (Constanța), Fundația Dezvoltarea Popoarelor (București), Fundația Health Aid Romania (București), Fundația Inimă de copil (Galați), Societatea pentru Părinți și Copii – SCOP (Timișoara), Uniunea Națională a Organizațiilor Persoanelor afectate de HIV/SIDA – UNOPA.

Lista proiectelor supuse evaluării este prezentată în Anexa 1.

1.3 Metodologia cercetării

Principii generale privind evaluarea

Evaluarea intervențiilor de integrare socio-profesională din cadrul programului GFATM Runda 6 (prin proiectele aferente derulate de sub-recipienti) a avut la bază o metodologie de tip calitativ, utilizând o matrice specifică de evaluare. Instrumentele utilizate au fost ghidurile de interviu de grup (semi-structurat) aplicate unor actori cheie implicați în derularea proiectelor evaluate, studiul documentelor și observația participativă.

Evaluarea s-a realizat din perspectiva:

1. Beneficiarilor direcți ai serviciilor de integrare profesională (persoane care trăiesc cu HIV/SIDA, în special tineri);
- 2a. Specialiștilor din ONG-urile care au dezvoltat aceste servicii (adică sub-recipientii ai programului GFATM Runda 6)
- 2b. Reprezentanților UNOPA, organizație neguvernamentală care a dezvoltat servicii de lobby și advocacy pentru integrarea profesională a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA, precum și un proiect de acordare de burse de studiu pentru studenți seropozitivi.

În măsura în care a fost posibil, am încercat să subliniem și să identificăm într-un mod indirect, prin interviurile cu beneficiarii și sub-recipientii, relevanța și impactul proiectelor dezvoltate pentru beneficiari indirecti (familiile tinerilor seropozitivi și comunitatea locală).

Argumentele în favoarea utilizării unei metodologii de cercetare calitativă sunt legate de necesitatea de a culege date care să ofere posibilitatea înțelegerii și explicării diferitelor acțiuni, în profunzimea lor. Ideea de bază a fost să înțelegem efectele induse de intervențiile finanțate prin programul GFATM Runda 6 la nivelul beneficiarilor și la nivelul sub-recipientilor, precum și cauzele care au generat aceste efecte. În plus, interacțiunea directă și in extenso dintre evaluator, beneficiari și sub-recipienti (în cadrul interviurilor de grup, semi-structurate) permite o mai bună apreciere a efectelor intervenției, prin observație participativă și posibilitatea de a nu rămâne blocat într-un cadru rigid (cum este chestionarul), ci de a formula continuu întrebări adaptate contextului și grupului/individului.

Pe baza experienței anterioare, a resurselor disponibile și a discuțiilor cu echipa RAA, am decis că este dificil să se realizeze o evaluare de tip cantitativ, prin chestionare aplicate beneficiarilor și sub-recipientilor, deoarece:

- la nivelul beneficiarilor
  - o chestionarul pe bază de interviu față-în-față, realizat la sediul organizațiilor implementatoare, periclitează confidențialitatea și acuratețea răspunsurilor;
  - o chestionarul auto-administrat on-line/prin e-mail ridică dificultăți legate de înțelegerea întrebărilor de către respondent, de accesul – pentru unii redus – la computer și internet și de abilitățile reduse ale unora dintre ei de utilizare a computerului. În aceste condiții s-ar putea înregistra o rată de răspuns foarte mică sau răspunsuri de o acuratețe îndoielnică.
- la nivelul sub-recipientilor
  - o este foarte probabil ca răspunsurile furnizate să fie mai puțin conforme cu realitatea și mai degrabă conforme cu ceea ce cred ei că ar dori să audă/afle evaluatorul.

De asemenea, am realizat de la bun început că va fi dificil de evaluat cu acuratețe calitatea serviciilor oferite de sub-recipienti și terți (ex.: cursurile oferite de către AJOFM). Un indicator de rezultat precum „ponderea tinerilor angajați în urma absolvirii cursurilor de formare profesională” poate fi puternic influențat de o serie de factori exogeni (calitatea cursului, oferta de locuri de muncă pe piața locală a forței de muncă, influența familiei etc.) și/sau endogeni (capacitatea și motivația individuală în căutarea unui loc de muncă). Dificultăți în evaluarea calității serviciilor oferite pot fi cauzate și de utilizarea unor indicatori de monitorizare a serviciilor, nu foarte bine definiți (cum ar fi indicatorii subiectivi de satisfacție).

În aceste condiții, evaluarea a încercat să urmărească gradul de îndeplinire a obiectivelor specificate în planul de implementare al Programului GFATM Runda 6 și percepția beneficiarilor cu privire la îndeplinirea obiectivelor (pe termen scurt și pe termen mediu) transpuse în plan personal (îndeosebi integrarea/creșterea șanselor de integrare socio-profesională).

Logica evaluării

Pentru atingerea acestui scop a fost folosită o matrice de evaluare, ce a avut următoarea logică de intervenție, sintetizând practic obiectivele misiunii și rezultatele așteptate ale procesului de evaluare (vezi Tabelul 1):

Tabel 1. Logica intervenției, rezultatele așteptate și metodele preconizate

Logica de intervenție	Rezultate așteptate	Metode
<p>Obiectivul general</p> <p>-Facilitarea integrării profesionale a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA în România</p>	<p>-Prezentare globală a contextului protecției sociale în general în ultima decadă</p> <p>-Prezentare generală a programelor derulate în ultimii ani, adresate tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA</p>	<p>-Descrierea dinamicii legislației în domeniu</p> <p>-Analiză a politicilor și programelor guvernamentale referitoare la integrarea socială și accesul la servicii și tratament al tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA</p>
<p>Obiective specifice</p> <p>-Realizarea unei evaluări calitative a unor proiecte ce au vizat facilitarea integrării profesionale a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA în România</p> <p>-Evaluarea calității intervențiilor/serviciilor oferite tinerilor seropozitivi în vederea integrării lor profesionale (urmând a fi evaluate cel puțin următoarele aspecte: accesibilitate, nivelul de instruire și de competență al personalului, promovare, controlul calității, eficiența);</p> <p>-Evaluarea satisfacției beneficiarilor (tineri seropozitivi) cu privire la intervențiile/serviciile de integrare profesională care le-au fost oferite;</p> <p>-Formularea unor concluzii și recomandări în vederea îmbunătățirii implementării acestor intervenții/servicii în Faza a II-a programului (perioada 1 iulie 2009 – 30 iunie 2010).</p>	<p>-Evaluarea rezultatelor unui eșantion reprezentativ de proiecte implementate ce au urmărit:</p> <ul style="list-style-type: none"> •Servicii de consiliere și orientare profesională/ocupatională; •Cursuri de formare vocațională (cursuri de abilitați sau de meserii); •Stagii de practică la angajatori, în urma finalizării cursurilor de formare vocațională; •Integrarea tinerilor în ateliere și unități protejate; •Informarea angajatorilor cu privire la dreptul la muncă al persoanelor seropozitive; •Organizarea de activități de terapie ocupațională pentru tineri; •Instruirea specialiștilor din domeniul psihosocial în aria consilierii și orientării profesionale a tinerilor seropozitivi; •Asigurarea funcționării unor locuințe protejate în care tinerii seropozitivi abandonați sau proveniți din instituții să dezvolte abilitați de viață independentă. 	<p>-Evaluarea proiectelor implementate utilizând cele 5 criterii incluse în matricea de evaluare (relevanță, eficacitate, eficiență, impact, sustenabilitate)</p>
<p>Rezultatele așteptate</p> <p>-Raport de evaluare asupra programului finanțat de Fondul Global Runda 6 în perioada iulie 2007 – iunie 2009 privind facilitarea integrării profesionale a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA în România</p>	<p>-Furnizarea unui raport intermediar și a Raportului Final privind facilitarea integrării profesionale a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA în România</p>	<p>-Studiu analitic asupra rezultatelor cercetării de teren</p> <p>-Raportare și concluzii</p> <p>-„Lecții” învățate și recomandări</p>
<p>Activități</p> <p>-Realizarea unei evaluări asupra programului finanțat de Fondul Global, Runda 6 și a proiectelor implementate de sub-recipienti în perioada iulie 2007 – iunie 2009</p> <p>-Evaluarea adecvării serviciilor nou create/furnizate în contextul legislativ și social actual</p> <p>-Raportarea către RAA cu privire la concluziile evaluării și eventuale recomandări de îmbunătățire a activității.</p>	<p>-Trecerea în revistă a legislației și strategiilor/programelor guvernamentale curente în acest domeniu (în măsura în care este relevant pentru Raport)</p> <p>-Raport Final de Evaluare</p>	<p>-Documentare de birou (studiul legislației, aplicațiilor pentru finanțare realizate de cele 12 ONG-uri etc.)</p> <p>-Cercetare de teren și realizarea de interviuri (în profunzime, individuale/de grup) cu stakeholderi și beneficiari</p> <p>-Analiza rezultatelor și raportare</p>

Matricea de evaluare – criteriile generale de evaluare

Matricea inițială de evaluare (Tabel 2) a fost construită pe baza logicii de intervenție (prezentată anterior), propunând un cadru de analiză ce a vizat 3 perspective distincte: 1) cea a RAA ca Primitor Principal, 2) cea a sub-recipientilor și 3) cea a beneficiarilor direcți, ulterior optând doar pentru o analiză din ultimele două perspective.

Tabel 2. Matricea evaluării

	Criteriul de evaluare	Din perspectiva RAA	Din perspectiva sub-recipientului	Din perspectiva beneficiarilor
Programarea intervenției	Relevanță	-Justificarea programului RAA (ca Primitor Principal) în contextul actualei strategii privind facilitarea integrării profesionale a tinerilor care trăiesc cu HIV/ SIDA în România	-Justificarea proiectului inițiat de organizație în context local și în contextul actualei strategii privind facilitarea integrării profesionale a tinerilor care trăiesc cu HIV/ SIDA în România	-Adecvarea proiectului implementat de organizație în contextul nevoilor beneficiarilor și al capacităților lor, al pieței locale a forței de muncă privind facilitarea integrării profesionale a tinerilor care trăiesc cu HIV/ SIDA în România
Implementarea programului	Eficacitate	-Aplicarea de standarde și proceduri -Coerență și complementaritate a programului derulat cu strategia națională -Vizibilitatea intervenției -Gradul de atingere a obiectivelor propuse în program -Calitatea generală a serviciilor dezvoltate	-Aplicarea de standarde și proceduri -Coerență și complementaritate a proiectului derulat cu alte proiecte similare și în contextul socio-economic local -Vizibilitatea intervenției pe plan local -Gradul de atingere a obiectivelor propuse în proiect -Calitatea specifică a serviciilor dezvoltate și oferite	-În ce măsură percep că au realizat progrese -În ce măsură aceste progrese corespund cu cerințele sociale actuale (pe dimensiunea integrare socio-profesională) -Aprecieri privind calitatea serviciilor de care au beneficiat -Capacitatea/flexibilitatea de a face față diferitelor constrângeri economico-sociale
	Eficiență	-Capacitate operațională -Gradul de echilibrare a responsabilităților de management -Instrumente de control administrativ și financiar -Analiză cost-beneficiu (dacă e posibil)	-Modalități operaționale/tehnice de implementare a proiectului -Instrumente de control administrativ și financiar -Raportul personal/beneficiari -Analiză cost-beneficiu (dacă e posibil)	-Cum percep rezultatele personale raportat la resursele investite (de timp, de capacități etc.)

Rezultate	Impact	-Contribuție la realizarea obiectivelor generale ale programului -Impact neplanificat (efecte perverse; externalități pozitive/negative) -Soluții alternative -Impact referitor la contribuția programului la cristalizarea/dezvoltarea unei strategii în domeniu	-Contribuție la realizarea obiectivelor generale ale proiectului -Impact neplanificat (efecte perverse; externalități pozitive/negative)	-Gradul de independență generat -Gradul de dependență generat -Evaluare globală a rezultatelor cu privire la percepția beneficiarilor
Predicții/așteptări	Sustenabilitate	-Măsura în care metodologia curentă de evaluare poate fi utilizată în contexte similare -Continuitatea programului, atât pe dimensiunea finanțării cât și a atractivității pentru terți aplicanți	-Sustenabilitatea financiară a proiectului și după încetarea finanțării GFATM Runda 6 -Efecte (+/-) pe termen lung ca urmare a (ne)sustenabilității proiectului -„Însușirea” serviciilor dezvoltate de către autoritățile locale	-Pierderea/continuaarea efectelor pozitive generate pe parcursul participării ca beneficiar în cadrul proiectului
Concluzii		-Relevanța strategiei de asistență tehnică oferită aplicanților de către RAA -Coerența intervențiilor -Eficacitatea în răspunsul la diverse constrângeri -Eficiența administrativă a programului -Impactul observat al implementării programului -Utilizarea unor metode recunoscute privind integrarea grupului de beneficiari -Corespondența intervenției cu strategia națională	-Relevanța obiectivelor și a priorităților proiectului în context local și regional -Coerența intervențiilor în plan local și regional/național -Eficacitate în răspunsul la diverse constrângeri -Eficiența administrativă a proiectului -Impactul observat al implementării proiectului	-Relevanța obiectivelor și a priorităților proiectului în contextul nevoilor beneficiarilor și al oportunităților locale existente -Gradul de integrare socio-profesională -Sugestii de îmbunătățire
Recomandări		-Propuneri/recomandări privind îmbunătățirea procesului de implementare/derulare a unor programe similare (dacă este cazul) -Eventuale sugestii privind dezvoltarea unor recomandări de îmbunătățire a actualului sistem instituțional (cadru legislativ, strategie, etc.) -Recomandări pentru identificarea unor (noi) priorități în vederea implementării unor noi programe	-Propuneri/recomandări privind îmbunătățirea procesului de inițiere, implementare și management a unor proiecte similare (dacă este cazul) -Eventuale sugestii privind dezvoltarea unor proceduri de îmbunătățire a cadrului de aplicare pentru noi proiecte -Recomandări făcute RAA pentru identificarea unor (noi) priorități în vederea implementării unor noi proiecte	-Sugestii de îmbunătățire din perspectiva beneficiarilor, atât la nivelul proiectelor locale cât și la nivelul programului (dacă este posibil)
„Lecții” învățate		-Aspecte pozitive și negative cu privire la managementul programului	-Aspecte pozitive și negative cu privire la managementul proiectului	

Instrumentele cercetării

Pe baza acestei matrice am elaborat două ghiduri de interviu de grup, semi-structurate, unul pentru sub-recipienti și unul pentru beneficiari, pe baza cărora am urmărit să obținem informații referitoare la: relevanță, eficacitate, eficiență, impact și sustenabilitate, precum și recomandări. Ghidurile inițiale au fost revăzute după prima rundă de interviuri. Nefiind o matrice rigidă, a permis adaptarea ghidurilor de interviu derivate din ea în funcție de specificul proiectelor implementate și de particularitățile beneficiarilor, astfel că unele teme au fost eliminate, nefiind relevante pentru evaluare. Ghidurile de interviu sunt prezentate în Anexa 2 și Anexa 3.

2. Contextul dezvoltării serviciilor de integrare profesională pentru tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA

2.1 Context epidemiologic și social

Din 1985 și până în prezent în România au fost diagnosticate 15.633 de cazuri de persoane cu HIV sau SIDA. Majoritatea cazurilor fac parte din cohorta de copii născuți în perioada 1987-1992 și infectați pe cale nozocomială (adică în unități medicale, prin utilizarea instrumentarului medical nesteril, prin transfuzii de sânge etc.).

Conform diferitelor estimări, la sfârșitul anului 2008 cca. 6600-7000 de tineri infectați cu HIV aveau vârsta cuprinsă între 18-24 ani⁸.

Datele existente (Buzducea, 2007), indică următorul profil socio-profesional al acestor tineri:

- Cei mai mulți trăiesc în familiile de origine și mai puțini în centre de îngrijire, case de tip familial sau apartamente protejate;
- Cca. 30% nu au absolvit nici o formă de școlarizare sau au absolvit doar școala primară;
- Cca. 40% dintre cei care sunt de vârstă școlară nu urmează nici o formă de școlarizare, abandonul școlar fiind un fenomen des întâlnit (din motive de sănătate, de discriminare, în urma deciziei părinților sau a deciziei proprii);
- Tinerii infectați cu HIV consideră că principalii factori care îi împiedică să găsească și să păstreze un loc de muncă sunt:
  - o starea lor precară de sănătate (nu pot face față unui efort fizic susținut),
  - o au nevoie să absenteze de la serviciu pentru a efectua controale și tratamente medicale,
  - o discriminarea tinerilor infectați cu HIV de către angajatori.

2.2 Context legislativ

Strategia Națională HIV/SIDA 2004 – 2007

Așa cum se arată în Strategie, aceasta „este concepută ca un document orientativ, flexibil care să ghideze activitățile tuturor partenerilor naționali și internaționali. Deși Strategia propune 3 arii majore de intervenție, nici una nu se adresează specific integrării profesionale a tinerilor seropozitivi, ci vorbește doar de „intervenții sociale”, „suport psihologic și social”, „acces la servicii sociale”. Principiile strategiei au mai degrabă o orientare medicală, de prevenire a răspândirii maladiei, fără a statua explicit dreptul și nevoia de integrare profesională și socială. Din cele 11 principii formulate, doar două se referă la impactul social: (2) „Strategia se va concentra preponderent asupra prevenirii și a reducerii impactului social.” (11) „Formularea politicilor și a programelor de dezvoltare socio-economică trebuie să ia în considerare fenomenul HIV/SIDA.”

⁸UNOPA avansează cifra de peste 7000 tineri cu vârsta între 18-22 ani

http://www.unopa.ro/?page=pagini_list&PageId=Proiecte+in+derulare_17&ArticleId=Integrarea+socio-profesionala+a+persoanelor+seropozitive+din+Romania_1&m=3.

La sfârșitul anului 2008, raportul Comisiei Naționale de Luptă Anti-SIDA indica un număr de 9.372 de persoane care trăiesc cu HIV/SIDA în România, cca. 70% (6500-6600) fiind tineri cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani.

De asemenea, în cadrul sub-obiectivului 2.2. „Dezvoltarea sistemului de asistență socială și psiho-socială” se menționează că „accesul la educație pentru copiii seropozitivi, deși s-a îmbunătățit în ultimii ani, este încă limitat de opoziția unor comunități locale unde programele de educație și integrare socială nu au fost aplicate.” Acest sub-obiectiv prevede ca unul din elementele cheie pentru atingerea sa să fie „dezvoltarea unor programe de inserție/reinserție socială”⁹ având ca strategii:

- Asigurarea accesului nediscriminatoriu al copiilor și adolescenților care trăiesc cu HIV/SIDA la formele de învățământ public;
- Corelarea programelor de sprijin pentru copii cu cele pentru tineri pentru a asigura continuitatea sprijinului în momentul când aceștia împlinesc vârsta de 18 ani;
- Asigurarea participării școlare în condiții nediscriminatorii a copiilor care trăiesc cu HIV/SIDA, în funcție de starea de sănătate fizică și psihică;
- Dezvoltarea abilităților de viață independentă la tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA abandonăți cât și la cei din familii;
- Întărirea practicilor anti-discriminatorii la locul de muncă.

În cadrul Strategiei se arată că în România „Cadrul legislativ este încă insuficient dezvoltat, iar capacitatea autorităților locale de a concepe și implementa intervenții sociale eficiente este limitată.” (la nivelul anului 2004). După 2004 au fost publicate o serie de acte normative¹⁰ privind protecția persoanelor cu handicap.

Principala Lege care reglementează protecția și drepturile persoanelor cu handicap este Legea 448/ 2006 republicată în 2008 când a și intrat în vigoare (06 Ianuarie). Articolul 6 al legii prevede la literele b, c și d dreptul persoanelor cu handicap la:

- b) educație și formare profesională;
- c) ocuparea și adaptarea locului de muncă, orientare și reconversie profesională;
- d) asistență socială, respectiv servicii sociale și prestații sociale;

În baza acestei legi, persoanele cu handicap au dreptul să continue să primească toate indemnizațiile chiar dacă se angajează. Persoanele seropozitive sunt încadrate în categoria „Persoane cu handicap” (art. 86, al. (2)¹¹), iar din această încadrare derivă toate beneficiile stipulate prin lege:

Art. 47. - (1) Pe perioada îngrijirii și protecției adulților cu handicap grav sau accentuat, asistentul personal profesionist beneficiază de următoarele drepturi:

d) un spor de 25% calculat la salariul de bază, pe perioada în care are în îngrijire și protecție o persoană adultă cu handicap grav sau accentuat, infectat cu HIV ori bolnav de SIDA.

Art. 58. - (1) Copiii cu handicap, inclusiv copiii cu handicap de tip HIV/SIDA, beneficiază de alocație de stat în condițiile și în cuantumul prevăzut de lege, majorat cu 100%.

(2) Copiii cu handicap de tip HIV/SIDA beneficiază de o alocație lunară de hrană, calculată pe baza alocației zilnice de hrană stabilite pentru consumurile colective din unitățile sanitare publice.

Programul dezvoltat de către GFATM Runda 6 se fundamentează pe obiectivele acestei strategii, o parte semnificativă a lui axându-se pe integrarea socio-profesională a tinerilor seropozitivi.

⁹Cu accent pe toate categoriile de persoane sero-pozitive, și nu doar tineri

¹⁰A se vedea <http://www.anph.ro/legislatie.php?m=legislatie&ids=16>

¹¹Art. 86. - (1) Gradele de handicap sunt: ușor, mediu, accentuat și grav.

(2) Tipurile de handicap sunt: fizic, vizual, auditiv, surdocecitate, somatic, mintal, psihic, HIV/SIDA, asociat, boli rare.

Această Strategie a rămas în stadiul de propunere, ea nefiind încă adoptată de către Guvern.

Așa cum se arată în acest document – „*Strategia Națională HIV/SIDA 2008 – 2013 a fost elaborată și propusă spre aprobare Guvernului de către Comisia Națională pentru Supravegherea, Controlul și Prevenirea Cazurilor de Infecție HIV/SIDA. [...] În procesul de elaborare a strategiei au fost activ implicate organismele guvernamentale, cele 8 organizații neguvernamentale membre ale Comisiei Naționale, cât și alte peste 20 de organizații neguvernamentale, agenții internaționale, donatori bilaterali și multilaterali și nu în ultimul rând sectorul privat.*” Procesul de elaborare a strategiei „a fost [...] strâns corelat cu procesul de implementare a finanțărilor primite de România de la Fondul Global pentru HIV/SIDA, Tuberculoză și Malarie în runda a doua și a șasea de finanțare.”

Din cele patru priorități de intervenție, prioritatea numărul 3 prevede „Dezvoltarea serviciilor sociale integrate la nivelul comunităților”, care are 4 direcții de acțiune:

- Accesul persoanelor seropozitive și afectate de HIV/SIDA la servicii de asistență socială
- Accesul persoanelor seropozitive la educație
- Accesul persoanelor seropozitive pe piața muncii
- Respectarea drepturilor persoanelor seropozitive

Obiectivul acestei priorități de intervenție îl constituie „*Asigurarea integrării sociale depline a persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA*”. Fiecare dintre direcțiile de acțiune stabilite prezintă starea de lucruri actuală precum și un sistem de indicatori de monitorizare a rezultatelor așteptate.

2.3 Politici și programe specifice

Într-un studiu recent (CPARSD 2009¹² apud Lazăr 2007), sunt prezentate sintetic serviciile sociale de care au beneficiat și beneficiază persoanele care trăiesc cu HIV/SIDA:

Servicii medicale și sociale adresate persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA

Serviciile de asistență medicală sunt servicii cu caracter general acordate prin sistemul medicilor de familie, al dispensarelor și servicii medicale de specialitate, care sunt asigurate în spitalele/secțiile de boli infecțioase existente în fiecare județ.

La nivel național există 9 Centre Regionale de monitorizare a infecției HIV/SIDA situate în general în centrele universitare. Prin intermediul acestor centre regionale se asigură asistența medicală de specialitate pacienților cu HIV/SIDA (controale/investigații medicale periodice pentru ajustarea conduitei terapeutice) precum și tratamentul specific antiretroviral.

Pe lângă serviciile medicale, adeseori există și servicii sociale disponibile. Astfel, există 16 secții de zi care funcționează pe lângă spitalele de boli infecțioase, la care se adaugă servicii psiho-sociale pe lângă Centrele Regionale. În cadrul acestor servicii, persoanele seropozitive pot apela la medici, asistenți sociali și

---

¹²Comisia Prezidențială pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice

psihologi, iar în secțiile de zi și la educatori/personal de educație. Astfel de secții de zi există în București (la Institutul „Prof. Dr. Matei Balș”), Giurgiu(*), Constanța, Craiova, Slatina, Târgoviște, Brăila, Galați, Bacău, Suceava, Brașov, Mediaș, Cluj, Timișoara, Reșița și Petroșani. Servicii psiho-sociale mai pot fi accesate și în spitale din București (la Spitalul „Dr. Victor Babeș”), în Tg. Mureș și în Iași, în aceste locații fiind oferite de ONG-uri.

În sistemul public al serviciilor sociale, în fiecare județ și în sectoarele Municipiului București există Direcțiile Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului prin intermediul cărora, de asemenea, persoanele seropozitive pot beneficia de servicii specializate. Tot la nivel județean există Direcția Muncii și Protecției Sociale, prin intermediul căreia se acordă prestații sociale conform legii (indemnizația lunară de hrană).

La nivel local, serviciile primare de asistență socială sunt oferite de serviciile publice de la nivelul primăriilor, iar în mediul rural de către persoanele cu atribuții de asistență socială.

Pe lângă instituțiile publice, există și organizații neguvernamentale care oferă preponderent servicii sociale. Multe din actualele servicii oferite de sistemul public au fost inițiate de ONG-uri, fiind ulterior preluate. În unele unități medicale serviciile de asistență psihosocială sunt furnizate fie exclusiv de ONG-uri, fie complementar celor publice. De asemenea, există și o federație a organizațiilor persoanelor afectate de HIV/SIDA (UNOPA) care cuprinde în acest moment 24 de organizații. Marea majoritate a acestora au fost inițial organizații de părinți, implicarea tinerilor infectați HIV crescând în ultima perioadă de timp.

Sursa: Lazăr, 2007

(*) N.A. Secția de zi de la Giurgiu s-a desființat între timp.

Raportul CPARSD 2009 arată că cea mai mare parte a fondurilor alocate combaterii fenomenului HIV/SIDA merge către serviciile medicale:

„Analiza cheltuielilor în domeniul HIV/SIDA între 2004 și 2006 [...] arată că fondurile publice alocate îngrijirilor medicale au fost de 6-8 ori mai mari decât cele alocate pentru serviciile sociale, reprezentând peste 80% din totalul cheltuielilor guvernamentale în domeniul HIV/SIDA. În același timp, sumele cheltuite de ONG-uri au scăzut semnificativ, aproape înjumătățindu-se în numai 3 ani, majoritatea acestora având finanțare prin Fondul Global.”

În ceea ce privește discriminarea persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA, deși au fost adoptate o serie de prevederi legale anti-discriminatorii¹³, presa și diferite organizații naționale și internaționale au semnalat numeroase încălcări ale drepturilor persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA.

În contextul actualei evaluări, trebuie menționată observația raportului CPARSD 2009 care atrage atenția asupra riscului de *„Cvasi-dispariție a programelor ONG-urilor adresate persoanelor cu HIV/SIDA pe fondul reducerii drastice a finanțărilor externe. Prima fază a programului Fondului Global(FG) se termină în iunie 2009, existând posibilitatea continuării unora dintre programe, dar cu bugete mult reduse, pentru încă 1 an, România nemaifiind eligibilă pentru finanțare FG după 2010. În aceste condiții, dacă programele inițiate de ONG-uri nu sunt finanțate sau preluate de instituțiile publice, acest deficit de servicii se va resimți la nivelul persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA.”* (pp. 222-223)

---

¹³O.U. nr. 137/2000 modificată și completată prin legea 48/2002 și prin legea 27/2004

3. Rezultatele evaluării

În cadrul interviurilor de grup, desfășurate separat cu profesioniștii care au dezvoltat și implementat proiectele de integrare profesională și cu beneficiarii direcți, am încercat să surprindem aspecte legate de relevanța, eficacitatea, impactul și sustenabilitatea proiectului. Am ales o manieră de prezentare în paralel a aspectelor relevante, astfel putând fi mai ușor de surprins eventualele similarități și diferențe de percepție dintre specialiști și beneficiari.

3.1 Relevanța proiectelor și a serviciilor oferite

Relevanța se referă la o serie de aspecte ce pot precede implementarea proiectului sau au legătură cu rezultatele acestuia, nu numai pentru beneficiarii direcți ci și pentru terți¹⁴.

La nivelul sub-recipientilor și al beneficiarilor, relevanța se referă la justificarea proiectului inițiat în context local și, în măsura posibilului, în acord cu actualele prevederi legislative privind facilitarea integrării profesionale a persoanelor cu dizabilități (categorie în care se încadrează și tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA). De asemenea, relevanța se referă la adecvarea serviciilor la nevoile și posibilitățile beneficiarilor și la oportunitățile imediate (timp/spațiu) existente la nivel local. În unele cazuri poate fi vorba și de o relevanță amânată, cu efecte pe termen lung¹⁵.

Relevanța redusă a unui proiect are consecințe negative imediate în planul motivației pentru participare a beneficiarilor, în planul eficacității, al impactului și al sustenabilității.

Pe de altă parte, o relevanță crescută maximizează nu doar șansele de succes ale proiectului, ci poate influența semnificativ gradul de replicabilitate al acestuia, atât pentru organizația în cauză cât și pentru alte organizații (pe modelul *best/successful practice*).

Astfel, am evaluat relevanța în funcție de modalitatea de selecție a beneficiarilor, de serviciile necesare identificate, de structura pieței locale a forței de muncă, de motivația pentru participare a tinerilor, de utilitatea percepută a acestor servicii etc. (a se vedea Anexa 2. Ghidul de interviu de grup pentru sub-recipienti).

3.1.1 Relevanța din punctul de vedere al sub-recipientilor

În acest sub-capitol s-a urmărit relevanța serviciilor dezvoltate pe următoarele dimensiuni:

- Experiența sub-recipientului în furnizarea de servicii și dezvoltarea de activități în domeniul social, cu accent pe persoanele care trăiesc cu HIV/SIDA ca grup țintă.
- Motivele care i-au determinat să aplice/dezvolte un asemenea proiect.
- Relevanța problematicii HIV/ SIDA în contextul economic și social local și general.
- Relevanța proiectului dezvoltat de către sub-recipient în contextul local.
- Relevanța serviciilor dezvoltate de către sub-recipient pentru beneficiarii direcți, familiile acestora și comunitate.

¹⁴Prin terți ne referim la familiile beneficiarilor, membri ai comunității, reprezentanți ai autorităților locale.

¹⁵De exemplu înveți să mergi pe bicicletă, dar nici nu mergi frecvent cu bicicleta și nici nu îți cumperi bicicletă. Este posibil ca peste ani să fie nevoie de o asemenea deprindere/abilitate a cărei relevanță și al cărei impact se văd mult timp după “investiție”.

În multe situații, relevanța unui proiect poate fi negativ influențată de lipsa de experiență în domeniu a organizației care inițiază proiectul. Poate fi mai degrabă dorința de a dezvolta un proiect sau de a exploata o oportunitate, decât capacitatea de a implementa un proiect relevant pentru grupul țintă (în cazul nostru tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA) și nu numai (familiile acestora, comunitate/societate).

Din acest punct de vedere, toate organizațiile care au implementat proiecte de integrare socio-profesională în programul GFATM Runda 6 au o experiență vastă, dezvoltând de 7-15 ani diverse proiecte în domeniu.

Motivația cea mai frecvent întâlnită a fost conștientizarea faptului că adolescenții de ieri sunt de acum tineri care trebuie să se integreze socio-profesional, că dependența lor cvasi-totală de familie și de sistemele de suport (ONG/sistemul public de asistență socială) nu va face decât să consolideze un handicap social.

„Celor care stau acasă le e gândul numai la boală; am vrut să-i scoatem din această stare și să-i ajutăm să se integreze, să devină independenți.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

Această conștientizare s-a grefat foarte bine pe oportunitatea oferită de programul GFATM Runda 6 de a finanța proiecte care să vină în întâmpinarea nevoilor de integrare socio-profesională a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA. În plus, pentru unele organizații a reprezentat o oportunitate de continuare a proiectelor de educație pentru viață independentă și integrare profesională începute anterior.

„A fost o oportunitate de finanțare [GFATM Runda 6] pentru dezvoltarea unor noi servicii și continuarea altora.” (Reprezentant HAR, București)

„Am avut un proiect pe UNICEF - <Clubul Tinerilor> - care a plecat de la premiza necesității de a-și însuși abilități de viață independentă. În cadrul Clubului au interacționat tineri seropozitivi cu tineri sănătoși, și s-au desfășurat o serie de activități recreative și educative[...] proiect care s-a continuat pe Fondul Global, cu activități asemănătoare, adaptate la vârsta pe care o au tinerii acum.” (Reprezentant ADV, Târgu Mureș)

„Chiar de prin 2002, când s-a înființat ADV, ne-am dat seama că acești copii au crescut și ceea ce le ofeream era mult prea puțin și ce le ofeream nu mai corespundea cu nevoile lor. [...] A fost o problemă că ei ajunseseră la vârsta adolescenței – 14-15 ani – și nu-și cunoșteau diagnosticul. [...] Am angajat un psiholog pentru servicii de consiliere [...] și așa am început să dezvoltăm programe care să vină și în sprijinul integrării lor profesionale.” (Reprezentant ADV, Constanța)

[Inițial proiectul a pornit în ideea de a-i scoate pe acești copii din spital și de a le oferi o casă de locuit. Cam când ați început să vă gândiți la partea aceasta de integrare profesională?] „... Când au crescut – dar ei de la început, vă dați seama, că nu au fost ținuți pe palmă ... pentru că au fost zece, nu am avut ajutor din partea statului, poate în ultimii ani ceva supliment la hrană, dar altfel noi a trebuit să facem proiecte, cu diferite instituții și organizații neguvernamentale. Inițial a fost cu Guvernul Japonez, apoi cu o clinică privată din Japonia, apoi cu cea mai mare organizație nonguvernamentală din Japonia, apoi cu Luxemburgul ... [...] am trecut de la copil la tânăr, pentru ca ei acum au 20-21 de ani și au învățat să crească într-o casă cât mai aproape de normal ...” (Reprezentant Speranța, Constanța)

De asemenea, în unele situații au fost „exploatate” și noile dorințe, nevoi și aspirații ale beneficiarilor, specifice vârstei, multe dintre ele indisolubil legate de nevoia de a avea acces la resurse financiare proprii și consistente:

„Pentru beneficiari [activitățile desfășurate în cadrul proiectului] au o relevanță mare, fiecare învățând ceva cu care poate câștiga un ban în plus.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălțiceni)

„Când au văzut că încep să învețe și să le iasă câte ceva au devenit mai interesați; au văzut că se pot scoate bani din asta și au devenit motivați pe dimensiunea financiară.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

Dat fiind faptul că organizațiile au în evidența lor destul de mulți beneficiari și că, pentru dezvoltarea activităților finanțate prin programul GFATM Runda 6, se impunea participarea unui număr limită de beneficiari, selectarea acestora reprezenta o etapă necesară.

În plus, selecția beneficiarilor a fost necesară nu doar din cauza limitărilor impuse de buget¹⁶, ci și pentru că unii tineri nu erau interesați, alții nu aveau abilitățile necesare, alții participau rar la activitățile organizației etc. Au fost și situații în care erau suficiente locuri pentru o activitate, dar nu erau suficienți doritori.

În cea mai mare parte a situațiilor, beneficiarii au fost selectați după o serie de discuții (individuale, de grup) avute cu specialiștii organizațiilor. Dacă în cazul consilierii pentru orientare profesională nu s-a impus o selecție a beneficiarilor după vreun anumit criteriu, în cazul participării la cursurile vocaționale criteriile luate în considerare s-au referit la nivelul educațional atins (uneori este important și la ce vârstă a fost atins), la preferințele acestora și la abilitățile curente. De asemenea, s-a efectuat și o evaluare preliminară a capacităților tânărului de a face față solicitărilor specifice unui anumit tip de curs.

„[Asociația] Lizuca chiar face o selecție a cursanților în funcție de motivație, nevoi și abilități. Noi nu vrem doar să ne atingem țintele din proiect cu orice preț, ci vrem ca tinerii să facă ceea ce li se potrivește și dacă vor cu adevărat.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

Au existat și situații în care beneficiarii au fost direcționați spre anumite cursuri de către specialiștii organizațiilor. ca urmare a paletelor reduse de oferte și a imposibilității de a participa la cursurile dorite de către beneficiari¹⁷.

„[Cum ați selectat beneficiarii?] Nu pot să spun că am făcut o selecție a beneficiarilor. Noi am promovat acest serviciu în rândul lor – la spital prin afișe, [...] le-am trimis o scrisoare [aveau adresele lor într-o bază de date] în care anunțam acest program, cu un formular de înscriere, la întâlnirile periodice pe care le aveam ... dar și beneficiari noi, trimiși de la spital. [...] La întâlnirile noastre cu autoritățile locale și alte ONG-uri noi am promovat acest nou serviciu ... deci am folosit toate căile posibile ...” (Reprezentant ADV, Constanța)

Am încercat în timpul interviurilor cu personalul din ONG-uri să obținem un profil general al beneficiarilor acestora, pentru a putea aprecia cu o mai mare acuratețe adecvarea serviciilor dezvoltate la profilul grupului țintă.

Un profil general este următorul:

- provin dominant din mediul rural sau din afara orașului reședință de județ;
- provin din familii cu un status socio-economic scăzut sau cel mult clasa mijlocie;
- au cel mult 8 clase, pe care nu le-au absolvit în același timp cu generația lor (au întrerupt școala și au absolvit mai târziu decât colegii lor de generație);
- pentru mulți, familiile din care provin au avut o atitudine hiper-protectivă însă, în același timp, au neglijat educarea formală (în școală) a copiilor;

¹⁶Selecția cauzată de limitele bugetului a fost valabilă mai ales pentru cursuri, și mai puțin pentru ateliere și consiliere.

¹⁷Aceste dificultăți au fost generate îndeosebi de ne-întrunirea numărului minim necesar de cursanți, dar și de neîndeplinirea condiției referitoare la numărul minim de ani de școală obligatorii pentru a urma unele cursuri de instruire.

- mulți au internalizat puternic atitudinea de „nu pot”, „nu e nevoie să fac”, deși, în urma consilierii, cel puțin verbal declară că nu sunt acțiuni care să li se pară imposibile;
- mulți au o atitudine de „indivizi îndreptății să ceară” ceea ce generează un puternic efect de demotivare și dependență.

„Beneficiarii au venit dintr-un mediu mai constrângător, mai limitat, imaginația lor fiind relativ limitată, și de aici și posibilitățile.” (Reprezentant ADV, Iași)

„Bacăul este pe locul 3 pe țară ca număr de cazuri HIV/SIDA; mai mult de jumătate din cei 400 de bolnavi din județul Bacău nu au nici măcar 8 clase.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

În funcție de profilul beneficiarilor, programul de lucru în cadrul atelierelor protejate a fost creat astfel încât să corespundă cu aptitudinile și nevoile lor curente specifice. Programele nu sunt intensive și epuizante, ci doar metodic și destul de riguros organizate, pentru a-i obișnui pe tineri cu ideea de „disciplină a muncii”, cu ciclicitatea și constanța participării ca și condiții de bază ale deprinderii și sedimentării abilităților și noilor cunoștințe, fără însă a genera foarte multă rutină, care ar fi diminuat entuziasmul lor și atractivitatea cursurilor.

„Programul l-am dezvoltat de comun acord cu ei [cu tinerii], am ținut foarte mult cont și de alt program al lor – că merg la școală etc. – în așa fel încât să simtă că [activitatea la atelier] îi sprijină, îi ajută și nu că le creează probleme și îi obosește. Tocmai de aceea am stabilit chiar și o zi din week-end, sâmbăta – așa că le facem programul flexibil astfel încât să-și poată face și orele și să nu fie foarte obositor.” (Reprezentant ADV Constanța)

Ca urmare a faptului că majoritatea beneficiarilor au fost întrebați cu privire la cursurile/activitățile pe care doresc să le urmeze, motivația lor¹⁸ de a se implica și participa constant a fost foarte mare. Profesioniștii din ONG-uri apreciază că la aceasta a contribuit decisiv și procesul de consiliere.

„La începutul consilierii și al procesului de informare au fost rezultate mai puține, iar acum, la finalizarea proiectului, interesul pentru cursuri a crescut.” (Reprezentant RCA, București)

„Proiectul le-a oferit singura șansă de integrare pe piața muncii; tuturor beneficiarilor din proiect li s-a oferit șansa de a-și valorifica munca și, ca persoană, de a-și spori stima de sine.” (Reprezentant ADV, Iași)

„Proiectul ajută la integrarea socială a beneficiarilor. Copiii au învățat unele lucruri ce le-au sporit stima de sine și au crescut și posibilitățile de angajare.” (Reprezentant HAR, București)

Pe parcursul desfășurării activităților, pe măsură ce a dispărut elementul de noutate și s-a instalat rutina activităților, dar și ca urmare a unor dificultăți/constrângeri (cum ar fi cele de transport sau programul fix), motivația beneficiarilor s-a (mai) diminuat, în unele situații cunoscând un nou salt în momentul în care o acțiune se finaliza (de exemplu diferite obiecte realizate în atelierul de terapie vocațională) și apăsarea mândria lucrului „făcut de mine”. Astfel relevanța s-a convertit într-un impact motivant având

„Efecte benefice în planul abilităților; al finalizării, al încrederii că pot face ceva.” (Reprezentant RCA, București)

¹⁸Cel puțin în faza inițială și uneori în faza finală a activităților (cursuri și ateliere) derulate în cadrul proiectului, beneficiarii au fost foarte motivați: în faza inițială este vorba de entuziasmul inerent începerii unei activități noi, iar în faza finală poate fi vorba de apropierea atingerii țintei/obiectivului (absolvă un curs și primesc o diplomă, învață să facă singuri ceva: un tablou, un obiect decorativ etc).

[Drept rezultat faptul că] „Se întrețin, se integrează, tind spre o viață normală.” (Reprezentant Lizuca, Bacău; reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

Alegerea cursurilor/activităților s-a făcut nu doar în funcție de preferințele beneficiarilor ci și în funcție de capacitățile și aptitudinile lor, de posibilitatea participării pe plan local la astfel de activități, adecvarea acestora la specificul și oportunitățile economiei locale.

„Ne-am gândit și la aspectele acestea [existența locurilor de muncă în domeniul IT pe plan local] și tocmai de aceea am dezvoltat astfel de ateliere la noi, pentru că puteam să facem orice altceva ... [Dar voi ați făcut un fel de evaluare a pieței – în Târgu Mureș chiar sunt atât de multe firme IT?] Da, la noi sunt foarte multe firme IT. [Beneficiarii voștri, care urmează atelierelor IT, cei mai mulți dintre ei ce nivel de școlarizare au?] Cei mai mulți au 8 clase – cei de la IT, pentru că cei de la lumânări au o școlarizare mai joasă. [...] Învață să introducă date în baze de date, să scrie adrese, și altele, și învață ușor, pentru că aceste cursuri sunt foarte bine făcute [...]” (Reprezentant ADV, Târgu Mureș)

Un rol important în alegerile lor l-a constituit procesul de consiliere realizat prin intermediul specialiștilor din organizații. În cazul beneficiarilor care aveau și un handicap asociat (în special mental), procesul de consiliere prin intermediul specialiștilor a fost mai pregnant, în sensul că au fost consiliați să se îndrepte spre acele cursuri și activități care erau în acord cu capacitățile curente și cu potențialul individual.

O serie de activități și cursuri s-au dovedit extrem de atractive, în special cele desfășurate în cadrul atelierelor de „Artă și creație” (pictură, artă decorativă, împletituri, lumânări decorative etc.), cu inerentele dificultăți de început:

„S-a pornit de la ideea de terapie ocupațională, cu speranța că se vor înregistra și progrese semnificative; beneficiarii au venit dintr-un mediu mai constrângător/ limitat, imaginația lor fiind relativ limitată. [La început] Au pictat sticlă, scoici, pe perete, șevalet și altele, care au dus la lărgirea interesului și stimulare; s-a mers pe abstract, nu pe studiu. [Dacă ar da o notă pentru progresul realizat] Nota medie la început pentru “gândire abstractă” ar fi 5, iar în final cred că sunt cam de [nota] 9. La început nu au avut inițiativă, mai degrabă executau ceea ce li se spunea, apoi și-au dezvoltat abilitățile, s-au dezinhibat, nu le-a mai fost teamă că strică ceva și dacă stricău se gândeau cum să re-valorifice materialele stricate. [relativ la independență] Influența actuală a instructorului este de doar 10-15%.” (Reprezentant ADV, Iași)

O serie de organizații au dezvoltat ateliere și unități protejate (Iași, Târgu Mureș, Constanța, București)¹⁹ unde au fost angajați o parte dintre beneficiari, existând chiar comenzi și puncte de prezentare și desfacere. Impactul imediat s-a văzut în motivarea atât a celor angajați (care primeau un salariu) cât și a altor beneficiari care-și doreau să facă și ei progrese semnificative pentru a fi angajați (în atelier sau în altă parte). Un alt rezultat semnificativ l-a constituit

„dezvoltarea de abilități, creșterea capacității de concentrare și disponibilitate la un efort constant și prelungit și materializarea acestui efort într-o realizare personală” (Reprezentant ADV, Iași)

Trebuie menționat și faptul că o parte (cca. 15-20 %) dintre beneficiari au abandonat unele cursuri derulate în cadrul atelierelor și au migrat către altele sau, după finalizarea acestora, au considerat că informațiile

---

¹⁹ADV a dezvoltat atât ateliere protejate cât și o unitate protejată, „UTIL DECO”, care este un agent economic, conform Legii 448/2008 publicată de ANPH.

primite și acumulate sunt puțin utile sau profesia în care s-au calificat este neatractivă. Un asemenea rezultat nu trebuie însă privit ca fiind anormal, mai ales că unele motive sunt de natură obiectivă (distanță, timp, bani pentru transport) sau există constrângeri familiale și un efect pervers de dependență și comoditate generat de siguranța și suficiența veniturilor obținute din indemnizații:

„Unii [dintre beneficiari] vin mai rar, chiar și o dată pe lună, din cauza distanței, boală, sau serviciu; au fost și beneficiari care au venit inițial, și apoi și-au pierdut motivația și nu au mai venit, plus dificultățile financiare și de transport, dar unii au revenit ulterior.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

„Din 63 beneficiari sunt doar 27 care participă [la activități specifice (ex: atelier de terapie ocupațională)]; unii nu sunt interesați de piața muncii deoarece câștigă suficient din indemnizații. Unii sunt satisfăcuți, alții mai puțin, pentru că nu știu ce vor.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

De asemenea, nivelul lor de aspirații este de multe ori în totală discrepanță cu posibilitățile, abilitățile și cunoștințele de care dispun. O asemenea discrepanță, dacă nu este atenuată printr-o consiliere adecvată, poate induce efecte negative cu privire la impactul și sustenabilitatea rezultatelor.

„Adaptarea lor la realitate este mai dificilă, mai ales la început, vor să fie bine plătiți, să fie șefi, avocați, să aibă doar muncă de birou etc., dar ei n-au nici școală și nici nu știu să facă mare lucru.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

Deficitul sever de abilități, acumulat în timp ca urmare a diferitelor forme de hiperprotecție parentală, dar și ca urmare a marginalizării sociale în unele situații, generează diferențieri între beneficiari și tinerii neinfecțați. Acest deficit de abilități este unul așteptat, relativ normal, însă, pe de altă parte, tinerii infectați cu HIV întâmpină același gen de probleme și dificultăți pe care le are orice tânăr de vârsta lor, au aspirații similare.

„Unora le place [ceea ce fac la ateliere], după un timp, cu efort, alții se victimizează; multe probleme nu sunt însă legate de HIV, ci sunt specifice vârstei.” (Reprezentant ADV, Iași)

Pentru majoritatea tinerilor din mediul rural, distanța, timpul și costurile de transport au reprezentat o barieră semnificativă în frecventarea serviciilor. Pentru alții însă, așa cum semnalau cei de la ADV:

„A fost foarte dificil să respecte un program, adică să vină de 2-3 ori pe săptămână: astăzi nu am chef că nu mă simt bine, mâine ... altceva ... Este într-adevăr acea problemă de sănătate, partea medicală, perioadele în care tinerii trebuie să-și facă analize sau se îmbolnăvesc și trebuie să se interneze în spital, când tinerii revin la curs și trebuie să facă o recuperare a materiei pierdute.” (Reprezentanți ADV, Târgu Mureș)

Un alt obstacol, așa cum am subliniat anterior, a fost familia, care din diferite motive – financiare, distanță, protecție, participare școlară etc. – nu le-a permis unora dintre tineri să se înscrie la cursuri, activități sau i-a determinat să abandoneze pe parcurs.

Siguranța financiară generată de beneficiile sociale curente a fost un alt obstacol în motivarea și participarea tinerilor.

În destul de multe situații a fost dificilă constituirea grupelor de cursanți la AJOFM pentru a se demara cursurile, drept pentru care unele cursuri nu au început, deși tinerii s-au înscris chiar și de peste un an.

„O problemă mare a fost că nu au existat cursurile pentru care au optat în zona în care stăteau, fiind

dificil să vină la București, plus neîntrunirea numărului de cursanți pentru a se organiza un curs.” (Reprezentant RCA, București)

„Sunt dificultăți de formare a grupelor la AJOFM, pentru că nu se strânge numărul suficient de cursanți și sunt și dificultăți de plată separată.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

Un alt obstacol în participarea regulată la activități l-a constituit starea de sănătate a tinerilor, inclusiv necesitatea de a merge periodic la diverse controale medicale.

3.1.2 Relevanța din punctul de vedere al beneficiarilor

În acest sub-capitol am încercat să surprindem:

- Cât de utile/adevate sunt serviciile oferite beneficiarilor de către sub-recipient.
- Dacă aceste servicii răspund nevoilor beneficiarilor.
- Dacă serviciile furnizate sunt în acord cu capacitățile/abilitățile beneficiarilor (îi suprasolicită, sub-solicită).
- Ce ar fi schimbat/îmbunătățit la serviciile furnizate, în cadrul proiectului, de către sub-recipient.
- Dacă mai beneficiază și de alte servicii din partea sub-recipientului, dar nu pe proiectul finanțat prin GFATM Runda 6.
- Dacă mai beneficiază și de alte servicii din partea altor organizații și, dacă da, cum văd ei diferențele.

În cadrul interviurilor avute cu beneficiarii, am încercat să aflăm în ce măsură aceștia au avut posibilitatea să aleagă cursurile și tipurile de activități la care urmau să participe.

Cei mai mulți dintre beneficiari au aflat despre serviciile disponibile direct de la personalul ONG-urilor, fiind implicați în programele acestora de mulți ani. Alții au aflat prin intermediul personalului medical și de consiliere din cadrul spitalelor de boli infecțioase, în momentul în care veneau la tratament.

„Eu am stat în centru [centrul comunitar] aici și știam de toate [programele dezvoltate].” (Băiat, Galați)

„Pe mine m-a recomandat [pentru programul de burse] psihologul M* de la spital, iar de celelalte servicii am aflat de la C.T, asistentul social.” (Fată 1, Galați)

„Nouă ne-au prezentat cei de aici o listă [cu cursuri organizate de AJOFM] și ne-am ales fiecare. Am fi dorit și unele cursuri pentru anumite meserii dar nu s-a putut.” (Fată, Bacău)

Deoarece în destul de puține situații s-a urmărit angajarea imediată a beneficiarilor programului, nu putem judeca din această perspectivă relevanța acestor servicii. Pe de o parte, rata de abandon destul de scăzută, iar pe de altă parte nivelul ridicat de motivare și conștientizare a importanței vieții independente manifestat de mulți dintre beneficiari, indică faptul că serviciile dezvoltate sunt relevante în cea mai mare măsură, iar efectele acțiunilor curente se vor vedea mai degrabă pe termen mediu și lung decât pe termen scurt.

Succesul acestor servicii de integrare poate fi puternic influențat de utilitatea percepută a acestor servicii. În măsura în care beneficiarii internalizează mesajul că participarea la aceste servicii le poate aduce o serie de beneficii, implicarea lor la ateliere, cursuri, consiliere etc. va fi mai mare și ar putea determina dorința de a participa ulterior și la alte activități, chiar pe cont propriu.

În multe situații, am constatat că motivarea participării este puternic legată de nivelul de educație și de implicarea familiei. Cu alte cuvinte, cu cât nivelul de educație este mai ridicat și cu cât familia este mai

suportivă, cu atât implicarea tinerilor în astfel de activități este mai mare.

[Este util cursul de IT pe care-l urmezi?]"Păi cred că îmi prinde bine, mai învăț câte ceva față de statul la cămin, unde nu e interes ... [...] Ar fi utilă o diplomă [în IT]... Eu vin zilnic la asociație și la cursul de IT de 3-4 ori pe săptămână" (Fată, Fălticeni, 4 clase)

„Eu sunt la cursul de artă și creație, fac speed-painting, îmi place și vin de plăcere, să-mi ocup timpul liber, că nu o să-mi câștig banii așa ... ” (Băiat 1, Fălticeni)

„Am urmat cursurile de contabilitate, voiam să știu ce este contabilitatea, dar nu știu dacă o să mă angajez în domeniu, nu sunt sigură că-mi place. Aș vrea să fac [Facultatea de] Asistență Socială.” (Fată 1, Bacău, postliceală)

„Eu am făcut tot contabilitate și aș vrea o muncă de birou, pe contabilitate ... ” (Fată 2, Bacău, liceu)

„Eu învăț la tâmplărie, cu alți 6 colegi ... Îmi place ... poate după asta o să-mi găsesc un loc de muncă.” (Băiat 2, Fălticeni, școală specială)

În unele situații, utilitatea este nu una directă ci mai degrabă una adiacentă, pentru că ceea ce învață nu va fi în mod necesar materializat într-o slujbă în domeniu (de exemplu, după ce frecventează un curs de IT nivel mediu nu va lucra în mod necesar ca tehnician IT). Ceea ce învață acum poate fi convertit în experiență, sau chiar îi poate determina să conștientizeze că nu au aptitudini, nu le place să facă acel lucru sau că pot mai mult de-atât.

„Eu am urmat cursul de IT, nu mi s-a părut prea greu, nivelul a fost acceptabil ... N-am venit mereu pentru că sunt la Seminar, dar asta m-a ajutat mult la școală ... [...] Nu vreau să fac o carieră în IT, dar mă ajută în alte planuri pe care le am ... ” (Băiat 3, Fălticeni)

„M-a ajutat cursul acesta [inspector resurse umane] destul de mult, mai ales că eu sunt și studentă la Comunicare și PR.”(Fată 3, Bacău)

„Eu sunt student la inginerie ... și o să rămân pe inginerie, dar pot să spun că mi-au prins bine cursurile de HR [Managementul Resurselor Umane]” (Băiat, Bacău)

Există însă și beneficiari care au fost nemulțumiți de nivelul cursurilor la care au luat parte, considerându-le superficiale.

„Eu am aflat de cursuri de la Fundație ... și mama a zis că e bine să fac cursul [engleză] ... A fost util doar într-o oarecare măsură ... eu știam mai multe decât se făcea acolo.” (Fată 1, București, FDP)

Cu cât serviciile sunt mai centrate pe beneficiar, în sensul de a răspunde la nevoile acestuia și a fi în concordanță cu capacitățile sale, cu atât eficacitatea și impactul acestora sunt mai mari și mai de durată.

Faptul că în unele situații beneficiarii nu au spus nimic despre adecvarea serviciilor nu înseamnă în mod necesar că acestea nu au fost adecvate. Dincolo de reținerea relativ normală de a vorbi deschis în fața unui străin, există o serie de bariere generate de o lipsă de exercițiu a verbalizării și a punerii în practică a unor nevoi și aspirații, determinată de o prea îndelungată atitudine fatalistă a celor din jur. O mare parte dintre acești tineri, copii până mai ieri, abia acum învață să spere, să se gândească realmente la un altfel de viitor, mai bun, în care, printre altele, să-și facă loc munca și o viață de familie, mai precis o viață independentă și cât mai normală.

„Cursurile la care am participat au fost interactive, accesibile ca nivel. [...] Au durat între 3 și 6 luni [la AJOFM] și au fost foarte puțini dintre noi care au renunțat la cursuri – dar din cauza transportului și nu a inadecvării lor.” (Fată 3, Bacău)

Situațiile de inadecvare s-au referit în general nu la conținutul activităților, ci la condițiile de desfășurare a activităților. Întrebați fiind dacă consideră că resursele financiare utilizate pentru asigurarea condițiilor ar fi putut fi utilizate mai bine, beneficiarii au apreciat că nu aceasta ar fi fost problema, ci mai degrabă lipsa resurselor ce ar putea asigura mai multe echipamente, de o calitate mai bună sau ar putea extinde spațiul fizic destinat îndeplinirii activităților aferente.

[Întrebare: Cum apreciați condițiile în care sunt oferite serviciile? (spațiu, dotări etc.)]

„Păi e o problemă cu spațiul, că n-avem loc aici în garsonieră să facem și IT și artă și creație, dar ne descurcăm până la urmă.” (Băiat 1, Fălticeni)

„Eu aș fi îmbunătățit aparatura la tâmplărie.” [ce anume nu a putut spune] (Băiat 2, Fălticeni)

„La IT să explice mai mult, cu mai multă răbdare, cu mai mult suflet. Și să pună mai mult RAM pe calculatoare.” (Băiat 3, Fălticeni) ”Haide că [instructorul] pune suflet, nu zice!” (Băiat 1, Fălticeni)

Insuficiența spațiului a fost menționată și de beneficiarii de la ADV Iași, de tinerii de la HAR și de cei de la Asociația Speranța.

Cea mai mare parte a beneficiarilor au afirmat că activitățile la care participă nici nu-i supra-solicită, nici nu-i sub-solicită. Celor care lucrează în atelierele protejate le vine mai greu să respecte un program strict, fără posibilitatea de a absenta nemotivat. De asemenea, cei care participă la activități în agricultură (seră/grădinarit – HAR, Asociația Speranța) consideră că uneori munca pe care o fac este supra-solicitantă, menționând totuși că înainte erau mai degrabă obișnuiți să-și petreacă timpul cu activități nesolicitante.

Una dintre activitățile cele mai relevante este cea de consiliere pentru orientare profesională, chiar dacă tinerii nu percep distinct acest serviciu. Deși tinerii au menționat că au avut „doar discuții” cu personalul, și nu neapărat discuții pe teme de orientare profesională, acestea au avut o utilitate mare în motivarea și orientarea lor. Acceptarea înscrierii la cursuri și, în unele situații, continuarea frecventării acestora este rezultatul indiscutabil al unor servicii de consiliere profesională complexe. La întrebarea „Ce părere aveți despre persoanele care vă oferă aceste servicii: asistentul social, psihologul, instructorul de atelier etc.?” beneficiarii au răspuns fără rețineră că au o părere foarte bună sau bună, neexistând practic nici o sugestie de schimbare de atitudine sau de modalitate de interacțiune.

Un aspect semnificativ îl reprezintă relevanța acestor servicii/activități pentru familiile beneficiarilor. În funcție de percepția acestora asupra utilității serviciilor, nu doar pentru copiii lor ci și pentru familie în ansamblul ei, s-a înregistrat o varietate de atitudini – de la acceptare totală și suport până la obstrucții și interdicții de participare. Unele organizații au realizat activități de consiliere și cu părinții și au recomandat dezvoltarea unor activități în viitor și în această direcție (a se vedea secțiunea de recomandări).

„Când s-au făcut angajările [tinerilor] au fost interviuri și cu părinții pentru că se punea problema pierderii dreptului la Asistentul Personal²⁰. Au fost și părinți care s-au opus și în martie [2009] au existat 2 demisii [ale tinerilor], din cauza părinților (considerau că e prea mult să vină la serviciu zilnic, la program).” (Reprezentant ADV, Iași)

„Famiile au fost consultate și consiliate și au sprijinit ideea. [...] Au perceput ca fiind un mod normal pentru copiii lor de a-și trăi viața, ca un mod de a le da o preocupare, de a nu se mai gândi doar la faptul că sunt seropozitivi, și de a le da o activitate prin care ei să-și perfecționeze abilitățile, prin care ei să se dezvolte vocațional [...] și apoi să-și clădească propria lor viață.” (Reprezentant ADV, Târgu Mureș)

„Părinții marii majorități nu sunt de acord să-i lase, dar s-a produs o deschidere, iar tinerii au crescut și nu mai au încotro. Părinții se opun angajării; unii exploatează financiar aceasta situație; unii sunt doar hiper-protectivi.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

Având în vedere faptul că puțini părinți s-au așteptat să-și vadă copiii la vârsta majoratului, a responsabilității sociale, atitudinile dezvoltate de către aceștia au fost în majoritatea cazurilor de hiper-protecție, în special prin neglijarea educației formale (în școală) și a ne-stimulării implicării într-o mulțime de activități specifice copiilor de aceeași vârstă. În plus, în unele familii, beneficiile financiare generate de boala copilului au reprezentat, din păcate, suportul financiar de bază pentru întreaga familie. Este în special cazul unor familii din zone defavorizate, cu economii în declin și cu o piață a locurilor de muncă extrem de slabă.

Totuși, trebuie subliniat că asemenea cazuri sunt mai degrabă accidentale. Pentru o parte dintre familii este totuși important faptul că:

„[Tânărul] aduce bani în familie și diminuează dependența – și chiar ajută [familia].” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

Specialiștii organizațiilor care au dezvoltat proiectele de integrare profesională au observat diverse atitudini din partea familiilor:

„Famiile au reacționat pozitiv, adică au fost încântate de acest nou serviciu [întregul pachet de servicii de integrare socio-profesională a tinerilor infectați cu HIV], mai ales că asta era nevoia și o problemă pe care [și părinții] o identificau și nu știau cum să procedeze, și mai era și vârsta; încercam să le găsească o direcție, dar nu știau pe unde și cum [să acționeze] ... și dorința de a avea și ei o ocupație ... să nu mai stea, de exemplu, tot timpul la calculator, ci să învețe ceva nou, un program altul decât Word sau Excel, și să realizeze ceva concret folosindu-l ca și program. [Ați avut discuții cu părinți care sunt de acord să-l lase pe tânăr să vină la curs dar nu sunt de acord să-l lase să muncească?] Da, dar nu foarte multe ... Temerea părinților era să nu piardă acei bani ... dar noi i-am lămurit că nu e așa ... și nu ni se părea corect ca aceștia să se folosească de propriul lor copil,

²⁰ **Asistentul personal al persoanei cu handicap grav** este persoana care supraveghează, acordă asistență și îngrijire copilului sau adultului cu handicap grav, pe baza programului individual de recuperare, readaptare și reintegrare socială a persoanei cu handicap, elaborat de comisiile de expertiză medicală a persoanelor cu handicap pentru adulți și respectiv de comisiile pentru protecția copilului.

Dreptul la angajarea unui asistent personal se acordă persoanei cu handicap grav în baza anchetei sociale realizate de către o comisie din cadrul compartimentului specializat al serviciului public de asistență socială: 1. În cazul copilului sau adultului cu handicap, fără discernământ, asistentul personal nu poate fi angajat decât cu acordul familiei sau al susținătorilor legali ai persoanei cu handicap. 2. Asistentul personal își desfășoară activitatea pe baza contractului individual de muncă încheiat cu autoritățile administrației publice locale în a căror rază își are domiciliul sau reședința persoana cu handicap grav. 3. Asistentul personal este salarizat în raport cu dispozițiile legale privind salarizarea asistentului social debutant, cu studii medii, din unitățile bugetare. (Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap)

să obțină un folos financiar și să nu-și încurajeze copilul să facă ceva – mai ales că mulți dintre tineri pot să o facă ... [Credeți că independența copiilor ar fi fost percepută ca aducând prejudicii financiare părinților?] [...] Această atitudine nu este specifică doar acestui grup, o întâlnim peste tot în cazul beneficiarilor de asistență socială.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

„Unele familii apreciază,[serviciile pe care le oferă] [în timp ce] altele sunt hiper-protective și-i descurajează.” (Reprezentant Inimă de Copil, Galați)

Acest fapt este confirmat și de către beneficiari:

„Mama zice să stau acasă, că n-am ce viitor să-mi fac!” (Băiat, 20 ani, RCA)

„Pe mine mă încurajează [părinții] să mă angajez.” (Fată, RCA)

Pentru comunitate, deși nivelul de conștientizare (cu privire la importanța integrării socio-profesionale a tinerilor seropozitivi) al membrilor acesteia este redus (manifestat prin atitudini de marginalizare și discriminare a persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA), dezvoltarea acestor servicii are o relevanță deosebită pentru că înseamnă:

„o persoană dependentă mai puțin; o potențială sursă de infectare mai puțin; creșterea resurselor umane;” (Reprezentant RCA, București)

și în plus faptul că

„Integrarea socială [a tinerilor infectați cu HIV] scade presiunea asupra comunității.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

În percepția sub-recipientilor, comunitatea locală – Primăria/Administrația Publică Locală, agenții economici, școala, societatea civilă – cu destul de puține excepții, nu sprijină consistent proiectele și inițiativele organizațiilor care dezvoltă servicii pentru persoane care trăiesc cu HIV/SIDA. Pe de o parte discriminarea, marginalizarea și ignoranța cu privire la modul de transmitere a bolii, iar pe de altă parte veșnica motivație a autorităților locale „nu sunt bani”, „există alte priorități” etc., fac ca aceste proiecte să aibă un sprijin și un impact redus, iar relevanța lor să fie puternic afectată de un set de atitudini negative sau cel mult de indiferență și de o politică „a struțului”.

„Primăria nu conștientizează importanța acestor servicii și nu ne ajută-n vreun fel, n-au bani.” (Reprezentant Noua Speranță, Petrila)

„[Proiectele dezvoltate] au o oarecare relevanță, mai ales în relația cu alte ONG-uri și puțin și cu Primăria, dar comunitatea locală este ignorantă.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

În măsura în care autoritățile și comunitatea locală s-ar implica mai mult în sprijinirea acestor organizații (care au competențe în domeniu) sau ar dezvolta propriile lor servicii destinate persoanelor seropozitive, atunci aceste persoane

„s-ar integra mai ușor într-un grup, în muncă; tendința beneficiarilor este de a deveni dependenți de asistență socială și noi încercăm să-i ajutăm să devină independenți; comunitatea îi integrează mult mai bine dacă sunt independenți ... însă până la încadrarea în muncă ... aici e problema!” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

Așa cum sublinia un reprezentant al Red Ribbon, problema este că se înregistrează o

„Supra-protecție parentală, dar nu și a societății.”

Societatea, prin instituțiile sale specializate, ar trebui să acorde o protecție specială acestui grup vulnerabil.

În unele orașe, pentru a crește gradul de integrare socială a tinerilor seropozitivi, organizațiile au desfășurat activități (finanțate din alte surse decât GFATM Runda 6) de conștientizare publică:

„Ne-am adresat oamenilor obișnuiți, am realizat campanii de conștientizare, dezbateri cu oamenii de afaceri, seminarii, comunicate – le-am transmis că și aceste persoane pot face aceleași lucruri ca și cei sănătoși.” (Reprezentant ADV, Iași)

„Comunitatea – și datorită campaniilor noastre, pe care le-am făcut și le facem, începând cu școli, licee, campusuri universitare, discotecii, târguri ș.a.m.d. – a început să priceapă ca fiind normală integrarea persoanelor cu dizabilități, inclusiv a celor cu HIV/SIDA, în câmpul muncii. Nu ne-a fost ușor și nu pot spune că este o realizare de 100%, dar s-a schimbat foarte mult percepția comunității față de acum câțiva ani, când o persoană seropozitivă era dată la o parte pentru acest lucru. Dovadă este și numărul celor care s-au integrat în muncă, nu foarte mare, și faptul că angajatorul știe [de situația lor].” (Reprezentant ADV, Târgu Mureș)

Asemenea eforturi conjugate, dublate de o deschidere a autorităților locale către înțelegerea problematicei HIV/SIDA și a necesității dezvoltării de servicii specializate au dus la rezultate îmbucurătoare:

„Cei de la Primărie ne co-finanțează și sunt mulțumiți că Fundația ADV a venit în întâmpinarea nevoilor de integrare socio-profesională a tinerilor cu HIV.” (Reprezentant ADV, Iași)

Un alt actor-cheie al comunității, a cărui implicare poate facilita integrarea profesională a tinerilor seropozitivi, îl reprezintă angajatorii. Chiar dacă, în urma diferitelor acțiuni întreprinse de ONG-uri, nu întotdeauna răspunsul este satisfăcător, s-au înregistrat totuși schimbări în atitudinea comunității:

„Ne gândim nu doar la integrarea beneficiarilor, cât și la responsabilizarea angajatorilor și sensibilizarea comunității. [Astfel] comunitatea a început să perceapă ca normală integrarea în muncă a persoanelor seropozitive.” (Reprezentant ADV, Târgu Mureș)

Atât din discuțiile cu beneficiarii cât și din interviurile cu sub-recipientii s-a observat faptul că serviciile dezvoltate au avut la bază o serie de principii și o logică liniară, progresivă, pornind de la serviciile existente, nevoile beneficiarilor și resursele existente, astfel încât acestea să tindă spre o maximă relevanță, îndeosebi pentru grupul țintă dar și pentru terți.

3.2 Eficacitatea proiectelor și a serviciilor oferite

În contextul cercetării de față am abordat eficacitatea în special din perspectiva atingerii obiectivelor și țințelor specificate în proiectele dezvoltate și implementate de sub-recipienti.

În literatura de specialitate eficacitatea este definită după cum urmează:

„Eficacitatea este un concept evaluativ care măsoară gradul de realizare a obiectivelor printr-o intervenție: o strategie, un plan de acțiune, un program etc. Se poate vorbi și despre eficacitatea unei organizații, în sensul succesului misiunii ei ca urmare a ansamblului de programe pe care le derulează (Mățăuan, 1999). Dintr-o perspectivă mai largă, a contextului în care sunt implementate intervențiile, eficacitatea reprezintă gradul în care un element creat prin intervenția respectivă îndeplinește o funcție,

satisface o cerință funcțională specificată în sistemul respectiv. Din această perspectivă funcționalistă, eficacitatea unei acțiuni poate fi pozitivă, nulă sau neutră (Zamfir, 1987): aduce o schimbare pozitivă, negativă sau nu aduce nici o schimbare semnificativă în raport cu cerințele sistemului. Există o anumită ambiguitate în conceptualizarea eficacității, aceasta fiind definită uneori doar la nivelul intervenției respective, în acest caz chiar și programele cu obiective discutabile fiind considerate eficiente dacă obiectivele sunt atinse. Însă înțelesul de bază al eficacității se referă la impactul asupra realității; schimbarea creată prin implementarea programului. O problemă în evaluarea eficacității se referă la timpul în care efectele devin vizibile sau timpul în care efectele continuă să se producă/se mențin, cele mai reușite intervenții fiind considerate tocmai acelea care produc efecte pe termen lung, însă în acest caz ele sunt și mai dificil de măsurat.”

(Briciu Cosmin, 2007, Eficacitate, p. 203, în Zamfir C., coord., Enciclopedia dezvoltării sociale, Polirom, Iași)

3.2.1 Eficacitatea din punctul de vedere al sub-recipientilor

În analiza eficacității din punctul de vedere al sub-recipientilor, am identificat obiectivele și țintele formulate și în ce măsură au fost acestea atinse. De asemenea, am urmărit să determinăm eficacitatea serviciilor, inclusiv prin intermediul indicatorilor de monitorizare (dacă și atunci când s-au folosit), adecvarea acestora (la beneficiari și la oportunitățile locale) precum și calitatea serviciilor oferite. Mai pe larg, întrebările referitoare la eficacitate s-au referit la:

- Obiectivele/țintele pe care și le-au propus sub-recipientii spre a fi atinse.
- Măsurile și serviciile dezvoltate pentru atingerea acestor obiective.
- Indicatorii de monitorizare folosiți.
- În ce măsură au fost atinse obiectivele din proiect.
- Cât de adecvate sunt serviciile furnizate de către sub-recipienti în plan local pentru atingerea obiectivului general de integrare a tinerilor seropozitivi pe care îi au ca beneficiari.
- Cum apreciază calitatea specifică a propriilor servicii dezvoltate și oferite.

Tabel 3. Beneficiari ai serviciilor de integrare profesională și ocupațională, iulie 2007 - iunie 2009:

Organizația	Tineri înscrise la cursuri de instruire	Tineri care au absolvit cursuri de instruire	Tineri integrați în ateliere protejate	Ateliere de terapie ocupațională/ ateliere protejate funcționale	Tineri care au absolvit stagiile de practică	Tineri angajați pe piața muncii	Tineri care beneficiază de burse școlare	Tineri care au beneficiat de terapie ocupațională
Fundația Dezvoltarea Popoarelor	63	60	11	1	8	0	1	0
Health Aid Romania	6	0	15	2	0	0	0	0
Inimă de copil	24	5	0	0	7	0	13	11
Asociația Lizuca	25	24	0	0	6	5	0	0

Noua Speranță Petrița	85	80	64	1	14	0	2	0
Romanian Childrens Appeal	22	16	0	0	0	0	0	203
Red Ribbon	0	0	17	3	0	0	0	0
Societatea pentru Părinți și Copii (SCOP)	14	14	16	1	0	0	0	0
Speranța	32	32	32	2	0	6	0	0
UNOPA	0	0	0	0	0	0	24	0
Alături de Voi	111	111	77	10	0	43	0	0
TOTAL	382	342	232	20	35	54	40	214

Obiectivul general și comun formulat de către toți sub-recipienții în aplicațiile lor s-a referit la sporirea șanselor de integrare profesională a tinerilor seropozitivi. Au fost formulate și o serie de sub-obiective și obiective specifice, în funcție de identificarea punctuală/particulară a diferitelor nevoi, resurse și oportunități.

„Am urmărit să-i învățăm să pună în practică ce au învățat și să aibă autonomie, să se auto-victimizeze mai puțin [...], calificare profesională pentru integrare în muncă, socializare și integrare în rețeaua socială.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

„[ADV a urmărit] integrarea profesională pe piața muncii, dezvoltarea de abilități de comunicare, sociale, participare în rețele sociale, dezvoltarea economiei sociale la nivel național.” (Reprezentant ADV, Iași)

„Urmărim să [îi învățăm să] ajungă independenți, să se integreze socio-profesional și, de ce nu, să le placă ceea ce fac.” (Reprezentant HAR, București)

Procesul de selectare a cursurilor (împreună cu beneficiarii) a fost însoțit constant de activități de consiliere profesională, deoarece:

„Consilierea a ajutat la diminuarea diferențelor dintre așteptări și posibilități.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

De asemenea, tinerilor li s-a explicat că este util să se implice în asemenea activități, chiar dacă momentan ei nu percep că acestea ar avea o utilitate pe termen scurt, ci pe termen mediu și lung:

„Le-am explicat că fac cursuri pentru a învăța, a socializa, a nu sta acasă; că nu contează dacă le fac într-un domeniu dar au aspirații în alt domeniu și preocupări de felul acesta; [...] ei apreciază că odată și odată cunoștințele achiziționate le vor fi de folos.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

În aproape toate cazurile, țintele au fost atinse în proporție de peste 90% sau chiar au fost depășite, ceea ce denotă o eficacitate ridicată.

„Țintele au fost atinse cam 95%, pentru că am plecat practic de la zero.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

„[În ceea ce privește atingerea țintelor] La consiliere am atins 100% (ședințe), la formare profesională [indicatorul] este depășit, la angajare în unități protejate este atins ...” (Reprezentant ADV, Iași)

Au fost și situații în care țintele inițial fixate în proiect nu au fost atinse în primul an și, într-o asemenea situație, acestea au fost reformulate.

„Înscrierea la cursuri – am fixat inițial ținta la 40 de beneficiari; după un an am stabilit o altă țintă deoarece în primul an am avut doar 10 și am refixat ținta la 25 [de beneficiari].” [...] La consiliere vocațională în primul an am avut 50 de beneficiari și, în anul 2, am fixat ținta la 100 ... posibil să nu fie atinsă ... Pe A5²¹ însă ținta a fost depășită cu 300%.” (Reprezentant RCA, București)

Atingerea țintelor este demonstrabilă prin sistemul de indicatori pe care organizațiile l-au folosit pentru monitorizarea situației/progresului. Nu în toate situațiile indicatorii au fost standardizați, însă toți sub-recipientii au utilizat o serie de indicatori standard, cum ar fi numărul de cursanți:

„Indicatorii pe care i-am folosit au fost: câți tineri s-au format în ateliere, câți au fost angajați (... aici există fluctuații); evaluări periodice, liste de prezență, formulare de înscriere în proiect, rapoarte lunare și trimestriale. [...] Cam 30% au abandonat din varii motive.” (Reprezentant ADV, Iași)

„Am urmărit cât de mult se implică [beneficiarii], ce progrese fac, cât de mult și repede se adaptează; avem o fișă de evaluare la fiecare trimestru unde am monitorizat progresul dar și regresul ...” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

„[Am urmărit] Numărul de cursanți, dacă au absolvit cursurile, dacă s-au angajat; totuși nici unul nu s-a angajat până în prezent ...” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

Dat fiind faptul că eficacitatea serviciilor în ansamblul lor poate fi puternic influențată și de gradul de motivare²¹ al fiecărui beneficiar în parte, în asemenea cazuri de evaluare este util să considerăm și rezultatele pozitive individuale, particulare. În acest sens, sub-recipientii au arătat că există o plajă destul de largă de diferențiere în performanța individuală a beneficiarilor, în multe cazuri aceasta fiind generată de nivelul de motivare.

„Unul dintre beneficiarii noștri a făcut o expoziție personală; [...] s-a plecat de la terapie și s-a ajuns la integrare socio-profesională.” (Reprezentant ADV, Iași)

„Avem deja trei tineri seropozitivi angajați la atelierul protejat [de lumânări], care lucrează cu jumătate de normă și care sunt modele de bună practică, de integrare socio-profesională pentru ceilalți tineri, care i-au luat drept exemplu și care doresc să finalizeze cursurile pentru a se angaja în câmpul muncii.” (Reprezentant ADV, Târgu Mureș)

În această secțiune a evaluării am încercat să identificăm, de asemenea, dacă există în acest domeniu standarde și proceduri, dacă există un sistem de programări și în ce măsură acestea sunt aplicate.

Existența standardelor și procedurilor poate facilita și simplifica acordarea serviciilor, oferind posibilitatea acordării unor șanse egale tuturor beneficiarilor.

²¹Proiectul “Împreună în viață” desfășurat în cadrul activității <Dezvoltarea de ateliere de lucru protejate pentru integrarea profesională a tinerelor persoane care trăiesc cu HIV/SIDA> (incluzând terapie ocupațională pentru persoanele spitalizate).

²²Gradul de motivare poate fi influențat de diferiți factori extrinseci și intrinseci.

„[În ce măsură există în acest domeniu standarde și proceduri?]: Există la nivelul organizației pe toate serviciile derulate și automat sunt transpuse pe fiecare proiect separat.” (Reprezentant ADV, Iași)

„[Standardele și procedurile vizează o] Adaptare a limbajului la capacitățile beneficiarilor, educație, materiale adaptate (vizual etc.) pe diferite grade de înțelegere...” (Reprezentant RCA, București)

Programările au rolul de a face ca activitățile să se desfășoare într-un mod organizat, dar și să-i învețe pe tineri cu respectarea unui program în timpul căruia trebuie să deruleze o serie de activități specifice și să îndeplinească o serie de sarcini. Sub-recipientii cu care am abordat acest aspect au afirmat că există un sistem de programări, dar că în anumite cazuri, pentru anumite activități, există flexibilitate – fie în sensul că beneficiarii vin mai des decât ar fi programați, fie că absentează din motive mai mult sau mai puțin obiective.

„A. vine la 2-3 săptămâni, sâmbăta, când are timp; ar vrea să vină măcar săptămânal, dar nu poate, din cauza distanței și a banilor ... [...] M. vine zilnic la asociație, și pentru IT de 3-4 ori pe săptămână.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

„Există un sistem de programări [...] pentru persoanele care accesează mai des aceste servicii. De asemenea, există posibilitatea de a veni oricând, pentru că noi suntem deschiși [...] și în plus se mai face consiliere și la clinica de boli infecțioase unde mergem odată pe săptămână în mod curent, și dacă este nevoie mergem și de mai multe ori.” (Reprezentant ADV, Târgu Mureș)

Câteva organizații (HAR – București, FDP – București și Speranța Constanța) oferă și servicii de găzduire, ceea ce le permite să observe îndeaproape comportamentul și evoluția tinerilor (cum ar fi cazul celor de la HAR și Speranța). O asemenea posibilitate oferă specialiștilor din organizație oportunitatea de a forma și corecta din timp anumite comportamente, și – prin tipul de programe derulate – să îi obișnuiască pe tineri cu activități curente de auto-întreținere în gospodărie.

Deși beneficiarii acestor două organizații (HAR și Speranța) sunt conștienți de rolul și atribuțiile pe care trebuie să-l aibă în gospodărie, în „exercițiul de imaginație” pe care l-am făcut cu ei, aproape fiecare dintre ei i-a fost dificil să se „proiecteze” în viitor, la modul individual, fără susținerea organizațiilor care îi protejează în prezent.

Calitatea serviciilor oferite are, în mod evident, o anumită doză de subiectivitate atunci când este apreciată de către sub-recipientii. Cu toate acestea, am încercat să aflăm de la ei câteva aspecte legate de calitate, prin aprecierea condițiilor fizice (spațiu, dotări etc.), dar și a unor condiții de natură economico-socială, cum ar fi adecvarea în plan local a serviciilor furnizate pentru integrarea socială a acestor tineri.

„Am dezvoltat serviciile ținând cont oarecum de specificul economiei locale; tinerii noștri au concurență pe domeniu, dar fiind unitate protejată (singura din oraș) avem un atu; [...] am ținut cont și de posibilitățile, de capacitățile și dorințele beneficiarilor.” (Reprezentant ADV, Iași)

„Serviciile pe care le furnizăm consider că sunt adecvate, pentru că serviciul de consiliere i-a motivat, iar cursurile furnizate de AJOFM sunt, în principiu, în acord cu cerințele economiei locale.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

În urma discuțiilor, se poate desprinde concluzia că sub-recipientii apreciază că serviciile oferite sunt în cea mai mare parte adecvate, posibilele neajunsuri fiind mai degrabă generate de condițiile nefavorabile adiacente (spațiu, infrastructură, dotări etc.):

„Serviciile pe care le oferim sunt destul de adecvate, dar ar mai fi nevoie de spațiu special amenajat, pentru personal și pentru consiliere.” (Reprezentant RCA, București)

„Ne descurcăm cum putem, în două camere, practic e o garsonieră, nu avem spațiu suficient dar nici nu avem de unde să primim altul.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

„Condițiile sunt OK, am avut mici dificultăți cu izolația, dar suntem foarte mulțumiți.” (Reprezentant Inimă de Copil, Galați)

Totuși, condițiile mai puțin favorabile pot diminua eficacitatea serviciilor oferite, putând genera demotivare, absenteism etc. De exemplu, distanța mare între domiciliul beneficiarului și sediul sub-recipientului (de ex. Galați, Petrila, Fălticeni) a cauzat în multe situații o interacțiune deficitară, ceea ce a determinat și o mai mare izolare socială a acestor tineri în comparație cu cei care pot accesa mai frecvent aceste servicii.

Calitatea serviciilor furnizate este apreciată de către toți sub-recipientii, acestea răspunzând celor mai multe exigențe. Aprecierile se bazează în mod echilibrat pe eforturile pe care le fac profesioniștii în activitățile cu tinerii, cât și pe efectele/permanențele rezultate.

„Calitatea serviciilor este OK, și cred că poate fi apreciată și prin prisma rezultatelor și produselor finite pe care le realizează tinerii noștri.” (Reprezentant ADV, Iași)

„[Serviciile pe care le oferă] Sunt bune, corespund pentru satisfacerea nevoilor curente. [...] Serviciile sunt adaptate în funcție de interesul beneficiarilor, abilitățile lor, oportunități de angajare. [...] Serviciile sunt adecvate [în plan local] (tâmplărie, agricultură etc.) însă unii dintre copii fie nu sunt pregătiți, fie vor să continue școala, așa că sunt adaptate în funcție de nevoi, de boala lor, de programul școlar.” (Reprezentant HAR, București)

Calitatea unor servicii însă nu depinde de sub-recipienti – este în special vorba de cursurile organizate prin AJOFM-uri la care participă tinerii.

„Calitatea este destul de bună la cursurile AJOFM; cursurile la școlile comerciale au fost comasate câteodată și au avut o calitate medie.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

Nu cred că mai este necesară argumentarea importanței calificării specifice a personalului în conformitate cu activitățile specifice derulate de către sub-recipienti. Din acest punct de vedere, toate organizațiile au personal pregătit în domeniu (psihologi, asistenți sociali, instructori specializați pentru diversele activități – IT, tâmplărie, croitorie, lumânări, legătorie, obiecte decorative și pictură etc.) și un minimum de personal administrativ, astfel încât schema de personal să nu fie încărcată.

Există în rândul unor sub-recipienti dificultăți în a menține profesioniștii pe toată perioada proiectului (ex: Noua Speranță, Petrila), motivele fiind îndeosebi de natură financiară.

În cazul RCA, o parte a profesioniștilor au participat la diferite cursuri de specializare și la conferințe naționale și internaționale unde au prezentat lucrări în domeniu. Un asemenea demers i-a ajutat să se specializeze, să afle lucruri noi pe care să le pună în practică în relația cu beneficiarii.

În unele situații, sub-recipientii apreciază că specialiștii pe care îi au la dispoziție sunt insuficienți, activitățile ce trebuie derulate, volumul de muncă și concentrarea fiind foarte mari:

„Ar mai fi nevoie de un asistent social în <Casa Doru>, și 1-2 asistenți sociali la <Casa Andreea>. [...] Pe proiect volumul de muncă este OK însă serviciile sunt și pe alte proiecte și volumul total de

muncă este foarte mare (pentru că nu putem întotdeauna separa activitățile pe proiecte). ” (Reprezentant RCA, București)

„Volumul de muncă al profesioniștilor nu este foarte mare, însă este mult stres și consum psihic foarte mare.” (Reprezentant Inimă de Copil, Galați)

„Personalul pe care îl avem la dispoziție este destul de redus și volumul de muncă este mare pentru ceea ce vrem să facem.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

Niciunul dintre sub-recipienti nu are surplus de personal, nici în ceea ce privește specialiștii și nici în ceea ce privește personalul auxiliar.

În mod indirect, nivelul de instruire și profesionalismul personalului poate fi evaluat și prin performanțele tinerilor și aprecierile directe ale acestora.

„[Cum apreciază beneficiarii eforturile profesioniștilor care le furnizează serviciile de integrare profesională, consiliere etc.?] Cred că cel mai bine ar fi să vă arăt un mesaj [SMS] pe care l-am primit de la o tânără care urmează cursurile ... <Vreau să spun că-mi place foarte, foarte, foarte mult la lumânări. Să vă dea Dumnezeu multă sănătate și tot ce vă doriți că m-ați luat și pe mine alături de voi [ADV!]. Am făcut rost de niște jucării [ca matrițe] cum aveți și voi, să facem lumânări. Ne vedem mâine la Fundație. C*, fata cea nouă.> Cam asta e atitudinea – sunt foarte încântați.” (Reprezentant ADV, Târgu Mureș)

Instructorii de la atelierelor create de către sub-recipienti au fost selectați în urma unor interviuri, nu doar cu gândul că trebuie să fie niște buni profesioniști în domeniul lor, dar și în ideea că vor trebui să se adapteze la specificul grupului țintă – tineri seropozitivi. În plus, în lucrul cu acești tineri din cadrul atelierelor protejate, instructorii ar fi trebuit să aibă atitudini și calități precum răbdarea, empatia, capacitatea de a explica pe înțelesul beneficiarilor etc., și – așa cum s-a exprimat un beneficiar – „să pună mult suflet”. În cadrul rundelor de interviuri cu sub-recipientii, am stat de vorbă cu mai mult de 15 instructori și am constatat implicarea lor profundă în activitățile cu tinerii, activități apreciate de către aceștia, dar și de către coordonatorii de program:

„Doamna profesoară de la atelierul de croitorie ... este inginer de profesie și am avut mare noroc că are și experiență în domeniul serviciilor sociale, a lucrat în unele servicii în cadrul Primăriei ... Când s-a prezentat la interviu am avut o exclamație de uimire – chiar nu ne așteptam să avem o astfel de persoană, care să îmbine lucrurile atât de bine [experiența în croitorie și cea în servicii sociale].” (Reprezentant ADV, Constanța)

Un aspect esențial, îndeosebi în încercarea tinerilor, cu suportul sub-recipientilor, de a se integra pe piața muncii, îl constituie asigurarea confidențialității, atât în cazul participării lor la cursurile organizate de AJOFM-uri, la alte activități derulate în cadrul ONG-urilor ca și în cazul angajării.

Discuțiile cu sub-recipientii au relevat faptul că încă se înregistrează un grad semnificativ de marginalizare, discriminare și izolare socială a tinerilor seropozitivi. În aceste condiții, confidențialitatea este un factor cheie pentru a putea asigura participarea tinerilor la cursurile de formare și a nu afecta negativ șansele de angajare. Pe de altă parte, informarea publicului larg cu privire la drepturile egale ale persoanelor seropozitive este o altă strategie.

„Am avut finanțare și pe PHARE și pe Fondul Global și pe UNICEF și am dezvoltat un proiect pe non-discriminarea tinerilor seropozitivi, am mers pe protejarea drepturilor lor [...] a fost un proiect cu

prelungire încă 10 luni în care am angajat un avocat și s-a numit <Serviciul de informare și asistență juridică pentru persoane seropozitive>. Cei care s-au confruntat cu situații de stigmă, de discriminare, de marginalizare ne-au solicitat acest serviciu, s-au făcut anchetele specifice [...] și s-a mers în special pe dreptul la educație, dreptul la servicii medicale, pentru că am avut foarte multe cazuri când copiii au fost dați afară din școli, pe motiv de seropozitivitate, li s-a refuzat dreptul medical [...]. Am organizat dezbateri cu autoritățile publice locale, cu instituțiile care le apără drepturile, tocmai pentru a promova aceste drepturi, atât în mass-media, cât și în cadrul instituțiilor publice, a organizațiilor, și am avut surpriza să constatăm că o parte din Primărie, din ISJ, din DGASPC nu știau care sunt drepturile [tinerilor seropozitivi]. Și atunci aportul nostru a fost la obiect, pentru că după acest proiect am avut mai puține cazuri de genul acesta [discriminare].” (Reprezentant ADV, Târgu Mureș)

În ciuda campaniilor de informare și conștientizare publică, inclusiv în rândul angajatorilor, societatea românească încă discriminează puternic persoanele seropozitive.

În aceste condiții, majoritatea sub-recipientilor au dezvoltat o întreagă strategie de a ține confidențial diagnosticul tinerilor și uneori chiar ascund obiectul de activitate al organizației și tipul beneficiarilor țintă.

„[Cum asigurați confidențialitatea participării?] În primul rând noi avem un contract între Fundație și beneficiari, prin care le oferim serviciile Fundației. În acest contract se stipulează foarte clar că noi păstrăm confidențialitatea informațiilor. Dacă există o situație de încălcare a drepturilor, când ei vin și ne solicită sprijinul, și trebuie să facem demersuri, atunci le cerem în scris să ne lase să furnizăm niște informații – adică să dezvăluim identitatea, să spunem că are atâția ani și că este seropozitiv. Toate aceste informații cu care noi mergem [...] la CNCD sau la diferite instituții unde, ca să rezolvăm un caz, trebuie să discutăm despre el; prima oară le solicităm în scris informațiile de care avem nevoie ... În rest, confidențialitatea se păstrează. [...] iar atunci când vine mass-media la noi tinerii nu participă, iar când vorbim cu angajatorii ne referim în general la persoane cu dizabilități, inclusiv HIV/SIDA. [...] [Vecinii, de exemplu, știu care este grupul țintă al Fundației?] Noi nu prea discutăm cu vecinii, nici nu ne-au întrebat, cel mult m-a oprit pe stradă cineva care m-a felicitat pentru că ne-a văzut la televizor – era evenimentul organizat cu ocazia Zilei Mondiale de luptă Anti-SIDA.” (Reprezentant ADV, Târgu Mureș)

La Petrila, situația beneficiarilor de la „Noua Speranță” este cunoscută de către vecini și o parte a comunității, astfel că au existat situații de discriminare.

3.2.2 Eficacitatea din punctul de vedere al beneficiarilor

Spre deosebire de analiza eficacității din punctul de vedere al sub-recipientilor (unde aceasta poate fi măsurată prin gradul de atingere a obiectivelor și țintelor formulate), la nivelul beneficiarilor analiza are în vedere conștientizarea progreselor realizate, adecvarea cunoștințelor și abilităților dobândite la nevoile pieței locale și – într-o măsură mai redusă – angajarea pe piața muncii sau sporirea șanselor de angajare precum și dobândirea de abilități de viață independentă.

Percepția generală a beneficiarilor cu privire la progresele realizate este una îmbucurătoare. Progresele înregistrate sunt semnificative în raport cu nivelul anterior, însă sunt destul de multe situații în care nivelul actual atins este departe de cel necesar pentru a concura cu alți tineri, cu șanse egale pe piața muncii. În plus, datorită handicapului social pe care îl au (dar și a bolii fizice), tinerii cred că în multe situații ei trebuie să fie cu mult mai buni în ceea ce fac decât ceilalți „competitori” pentru a fi preferați în procesul de selecție și angajare.

Tinerii apreciază activitățile realizate îndeosebi prin prisma relațiilor bune cu personalul, a progreselor făcute și a ideii atractive de a face ceva și a câștiga bani prin efort propriu.

„Îmi place la seră că am făcut și școala de agricultură. Îmi place și la atelierul de tâmplărie și la seră, dar eu prefer la agricultură. Învăț lucruri pe care nu le-am făcut până acum, bune pentru viitorul meu.”(Băiat 1, HAR)

„Tot ce învățăm despre agricultură și atelierul cu mobilă eu zic că ne folosește mult.” (Băiat 2, HAR)

Unele activități din cadrul cursurilor (mai puțin al atelierelor) sunt parțial „deturnate” de către tineri, dar și de către specialiști, către „dezvoltare personală” (dobândirea de cunoștințe și abilități) pe latura ludică și nu pe cea a utilității directe. De exemplu, tinerii preferă să învețe să utilizeze programele de tip messenger/chat în cadrul orelor de IT, decât programe de editare text, tabele etc. Există mai degrabă o utilitate indirectă a învățării folosirii acestor programe de comunicare (în care învață la un nivel bazal să scrie un text), în comparație cu utilitatea directă și pe termen lung a învățării folosirii unor programe de tip MS Word, MS Excel etc.

„Știi să scriu pe chat, că e simplu, am învățat asta și-mi place ... [Dar în Word știi să scrii un text?] Nu știi ... e mai greu, dacă-mi trebuie o să-nvăț ...” (Băiat, Timișoara)

„Am învățat calculator – programe antivirus, muzică, download, să instalez un Windows, să scriu un referat ...mă descurc așa ... [Dacă te sună un prieten că are probleme cu calculatorul și te roagă să-l ajuți ...] M-aș băga să i-l repar ...[Știi să scrii la calculator?] Mai mult în Messenger! [Ți-ai scris vreodată un CV la calculator?] Mmmmda ... [Nu pari prea convins ... ce este un CV?] .... Ăăă, nu știu ...” [Nici alți doi tineri – 19-20 ani – nu au știut ce este un CV și la ce folosește] (Băiat, Petrița)

„Știi eu ce-i un CV – trebuie să dai informații: câți ani ai, ce școală, dacă ai experiență, unde ai lucrat ... e bun pentru angajare.” (Fată, 20 ani, Petrița)

Nu putem face abstracție de faptul că progresele realizate de tinerii seropozitivi variază foarte mult în funcție de interesul individual manifestat, ca și de capacitatea lor intelectuală, de nivelul de cunoștințe, de încurajarea și suportul familiei.

Adecvarea cunoștințelor și abilităților dobândite la nevoile pieței locale este mai greu de evaluat. Indicatorul de eficacitate care ar măsura cel mai bine această adecvare ar fi ”gradul de angajare” – câți tineri s-au angajat în urma participării la diferitele cursuri de formare profesională. Numai că acest indicator poate fi dependent de o serie de factori circumstanțiali:

1. se presupune că, în cvasi-totalitatea lor, cursurile derulate prin AJOFM au un corespondent în structura cererii locale/regionale a pieței forței de muncă, ceea ce poate să nu fie în totalitate real;
2. actuala criză economică afectează cererea de forță de muncă, mai ales în zonele cu economii locale mai slab dezvoltate;
3. există întotdeauna o diferență substanțială între pregătirea teoretică și capacitatea indivizilor de a pune în practică aceste cunoștințe;
4. majoritatea angajatorilor solicită persoane cu experiență, și nu este cazul tinerilor seropozitivi care au participat la aceste cursuri (și în general al tuturor tinerilor care sunt proaspăt absolvenți);
5. tinerii sunt discriminați pe piața muncii în multe situații în care angajatorii află că aceștia sunt seropozitivi.

„Am încercat să fac un curs de croitorie și ne-am dus câțiva beneficiari de la organizație; prima dată ne-am dus ca și cum ar fi fost un interviu, dar voiau să ne vadă și când a fost să începem i-au anunțat pe cei de la Centru că nu ne mai primesc. Eu l-am întrebat pe coordonatorul de acolo de ce nu ne mai primesc și mi-a spus <fiindcă sunteți seropozitivi>. Vă dați seama că eu m-am simțit foarte aiurea ...”
(Fată, Baylor, Constanța)

Dacă facem abstracție de acești factori, constatăm că o mare parte a tinerilor cu care am stat de vorbă au dobândit destul de multe abilități care să le permită să se angajeze pe piața muncii, chiar în condiții de relativă competiție cu alți tineri. Dacă eliminăm factorii circumstanțiali 2) și 5) cea mai mare parte a acestor tineri s-ar putea integra destul de bine pe piața muncii. Vor rămâne însă alte două probleme care pot periclita serios aceste șanse de integrare:

- nivelul de școlarizare redus (care în unele situații nici nu le-a permis să se înscrie la o serie de cursuri pe care ei și le-ar fi dorit și care solicitau un nivel de instrucție mai ridicat)²³.
- abilități reduse de viață independentă ale unora dintre tineri, care nu se rezumă la capacitatea lor de angajare și oportunitățile de pe piața muncii ci la autogospodărire, managementul bugetului și al timpului, al relațiilor personale, amânarea satisfacerii tentațiilor imediate etc.²⁴

Desigur că în unele situații tinerii consideră că abilitățile și cunoștințele pe care ar trebui să le dobândească în urma participării la cursuri sunt minimale sau inexistente, ca urmare a nivelului nesatisfăcător al acestor cursuri. Deși câțiva dintre ei au exprimat asemenea nemulțumiri, acestea au fost formulate destul de vag. Astfel, la întrebarea „Ce ați schimba?”, am constatat că cei mai mulți nu au o viziune în acest sens, nu s-au gândit să schimbe ceva, fiind destul de derutați de întrebare.

Pe lângă cursurile AJOFM, tinerii au deprins abilități de integrare socio-profesională și în cadrul atelierelor înființate în acest scop de către sub-recipienti. În unele situații, aceste ateliere au mers în continuarea cursurilor, tocmai pentru a asigura, pe lângă componenta teoretică, una de dobândire de abilități practice. În acest sens, cvasi-totalitatea tinerilor au apreciat utilitatea atelierelor (IT, artă decorativă, lumânări, tâmplărie, croitorie, sere etc.).

În urma discuțiilor purtate atât cu sub-recipientii cât și cu beneficiarii, se poate concluziona că serviciile dezvoltate de către sub-recipienti au o eficacitate mare²⁵, atât prin prisma succesului programelor pe care le derulează, cât și prin faptul că intervenția lor satisface o cerință funcțională și anume creșterea potențialului de integrare socio-profesională a tinerilor seropozitivi. Analizată din punct de vedere funcționalist, eficacitatea acestor programe este medie pe termen scurt și ridicată pe termen mediu și lung, în condițiile în care țintele și obiectivele formulate au fost atinse în cvasi-totalitatea lor.

---

²²A se vedea și discuția purtată cu ei pe tema a ști să faci vs. a avea o diplomă. (pg. 45 , cap. 3.4.2.)

²³Este evident că o mare parte a tinerilor în general au asemenea dificultăți, situația descrisă nefiind valabilă doar pentru tinerii infectați cu HIV.

²⁴Cu privire la integrarea beneficiarilor.

Data fiind dificultatea evaluării eficienței în astfel de programe, așa cum am subliniat anterior, am pus accentul mai mult pe evaluarea eficacității, care poate demonstra foarte bine impactul pe termen scurt, mediu și lung asupra beneficiarilor direcți, indirecti și terților.

“Eficiența (ef.) este un concept evaluativ care măsoară raportul dintre rezultatele unei intervenții (eficacitate) și costuri. Cu alte cuvinte, este mai eficient un program care asigură mai bine realizarea unui scop cu consumul cel mai mic de resurse, de efort. (Zamfir, 1987). Pentru a putea derula această formă de evaluare, trebuie colectată în prealabil informația privind diferitele tipuri de costuri (prin evaluări de proces) și efecte (prin evaluări de impact, vezi termenul). Este așadar imposibil să fie realizate calcule de ef. dacă nu este cunoscut impactul net al unui program. Din acest motiv, ef. unui program este mai ușor de evaluat după o perioadă de timp concludentă de la debutul implementării.

Două tipuri de analize răspund la întrebările legate de ef. (vezi analiza costurilor): a) analiza cost-beneficiu - relația dintre costuri și rezultate, în termeni monetari; b) analiza cost-eficacitate - costurile sunt raportate de această dată la fiecare unitate de produs (rezultate non-financiare) a programului, de exemplu, număr de vaccinuri, număr de copii alfabetizați etc.” (Briciu Cosmin, 2007, Eficiență, p. 204, în Zamfir C., coord., Enciclopedia dezvoltării sociale, Polirom, Iași)

“Specialiștii enumeră o serie de împrejurări în care evaluarea ef. este contraindicată (Rossi, Freeman, Lipsey, 2003, p. 367): când sunt necesare costuri (financiare, resurse tehnice) prea ridicate față de costurile generale ale programului, când eficacitatea proiectului nu este contestată (fiind foarte ridicată sau foarte scăzută), când monetizarea resurselor și a rezultatelor ar putea conduce la controverse politice, când datele nu sunt disponibile sau presupuzițiile cu privire la costuri și beneficii sunt fragile.” (Briciu Cosmin, 2007, Eficiență, p. 204, în Zamfir C., coord., Enciclopedia dezvoltării sociale, Polirom, Iași)

3.3.1 Eficiența din punctul de vedere al sub-recipientilor

Nu s-a putut realiza o analiză obiectivă costuri/eficacitate, întrucât, pe de o parte, efectele serviciilor dezvoltate de către sub-recipienti se vor face simțite peste o perioadă mai îndelungată de la încheierea activităților, iar pe de altă parte sub-recipientii nu au înregistrat asemenea informații (de tipul costuri financiare totale/beneficiar). Există doar informații referitoare la suma cheltuită pentru fiecare serviciu în parte și țintele stabilite pentru a fi atinse.²⁶

În ceea ce privește structura de cheltuieli a proiectelor, în funcție de specificul serviciilor dezvoltate, în finanțarea proiectelor s-a pus dominant accentul pe salarizarea personalului (pentru serviciile de consiliere), pe achiziția de echipamente și materii prime (pentru ateliere și unități protejate) și pe cheltuieli administrative/de întreținere.

În fapt, resursele financiare disponibile nefiind foarte generoase, sub-recipientii (încă de la structurarea aplicației) au fost obligați să facă alocări foarte precise, echilibrate și economicoase ale resurselor financiare.

Nu au fost semnalate ajustări bugetare în sensul acoperirii unor nevoi financiare crescute pe ansamblu, ci doar pentru reglarea unor categorii de cheltuieli în cadrul aceluiași buget. Acest fapt demonstrează că serviciile inițial proiectate pentru a fi dezvoltate au fost destul de bine bugetate, probând o eficiență crescută.

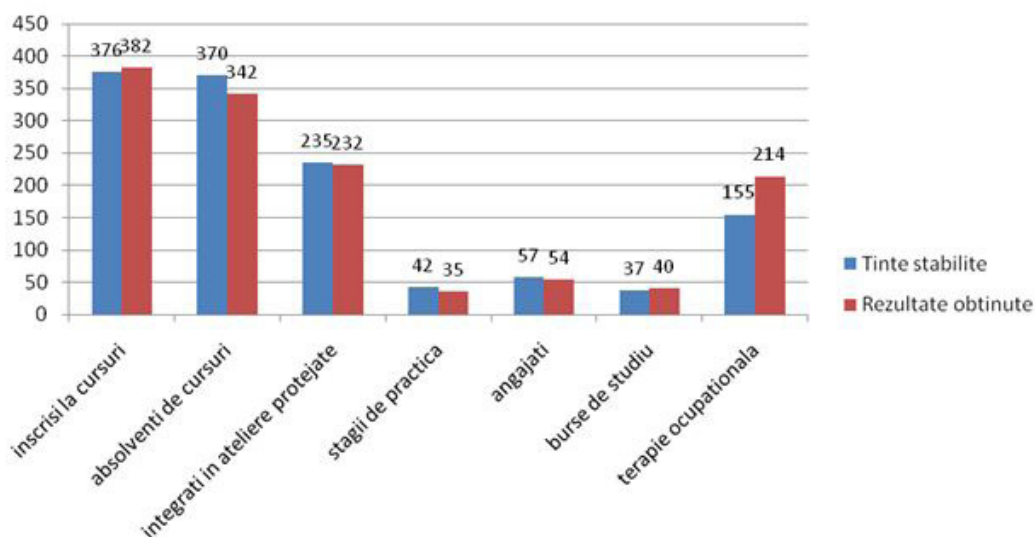
²⁶Pentru evaluarea eficienței au fost utilizate, comparativ, informații financiare furnizate atât de către a RAA cât și cele furnizate de către sub-recipienti.

„[A trebuit să faceți ajustări de buget după acceptarea aplicației sau să schimbați o serie de activități după începerea proiectului?] Noi chiar nu ne-am confruntat cu astfel de situații în proiect. [...] Asta tocmai pentru că toate programele [serviciile] pe care le-am dezvoltat au venit strict în întâmpinarea nevoilor beneficiarilor, și atunci ne-am focalizat pe acele activități care răspundeau unor nevoi și n-a fost necesar să facem ajustări. [Toate proiectele au mers pe satisfacerea nevoilor beneficiarilor, numai că beneficiarii și-au dat seama după o lună și ceva că ei de fapt nu vor <asta> ci vor <altceva>] Noi am avut noroc că am primit comenzi [la atelierul de croitorie] și asta i-a forțat practic să execute prin repetiție anumite tehnici și operații, și atunci automat și-au dezvoltat abilitățile și au realizat produse bune de care erau mândri.” (Reprezentanți ADV, Constanța)

Aproape toți sub-recipientii au făcut realocări minore de fonduri, ca urmare a unor schimbări necesare intervenite în derularea proiectelor. Asemenea realocări sunt de natură a spori eficiența generală a proiectului (în special realocări pe categoria de echipamente și consumabile).

Trecerea în revistă a fondurilor solicitate și alocate fiecărui sub-recipient a arătat că sumele respective nu sunt foarte mari, raportate la țintele fixate pentru a fi atinse.

Figura 1. Tineri care trăiesc cu HIV/SIDA și care au beneficiat de servicii de integrare profesională. Ținte stabilite și rezultate atinse în perioada iulie 2007 – iunie 2008.

Tabel 4. Cheltuielile aferente anilor 2007-2008, pentru serviciile de integrare profesională și de viață independentă oferite tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA:

Categoria de cheltuieli	Suma (euro) 2007-2008
Personal angajat (salarii, taxe și alte contribuții aferente personalului angajat)	705.260
Asistență tehnică/consultanță	84.192
Instruire	236.023
Infrastructură și echipamente	279.697
Materiale informative	28.195
Monitorizare și evaluare	10.111
Burse	33.608
Costuri directe asociate proiectului	89.407
Administrative	139.660
Total	1.606.153

Numărul specialiștilor implicați în aceste proiecte (57 posturi de specialiști – asistenți sociali, psihologi, instructori etc. - pentru 22 proiecte) este în totalitatea cazurilor minim spre satisfăcător, nefiind alocate resurse financiare importante pentru angajarea unui număr mai mare de specialiști și personal auxiliar (20 posturi), astfel încât costurile financiare asociate cu retribuirea personalului sunt limitate semnificativ.

Dacă numărul specialiștilor și al personalului auxiliar implicat în dezvoltarea serviciilor a fost limitat (conform afirmațiilor sub-recipientilor), nu același lucru se poate spune despre nivelul de calificare al acestora, fiind angajat personal cu calificarea adecvată cerută de fiecare post în parte.

3.3.2 Eficiența din punctul de vedere al beneficiarilor

Eficiența proiectelor implementate de către sub-recipienti este dificil de analizat prin prisma percepției beneficiarilor, deoarece aceștia nu au suficiente informații (inclusiv detalii financiare) despre proiectele respective și, în plus, sunt susceptibili de subiectivism ca beneficiari direcți.

În această situație, am încercat să urmărim percepția eficienței personale, lucru însă destul de dificil de realizat.

Majoritatea beneficiarilor au apreciat că resursele personale investite (timp, energie, bani etc.) în participarea la activitățile/serviciile dezvoltate de către sub-recipienti au fost răsplătite prin progresele personale realizate.

[Comparativ cu resursele personale investite (timp, efort etc.) cum apreciați rezultatele obținute?]
„Pentru mine sunt foarte bune, am învățat aici o mulțime de lucruri ... și nu aveam altceva mai bun de făcut în timpul acesta, mergeam doar la școală ...” (Băiat, Red Ribbon, Fălticeni)

„Nu au fost investiții personale prea mari, iar rezultatele sunt foarte bune, eu sunt foarte mulțumită. Pentru mine pot să spun că au crescut șansele de a-mi găsi un loc de muncă [în urma participării la activități/ cursuri]” (Fată, Lizuca, Bacău)

Au fost și câțiva beneficiari care considerau că ar fi putut folosi mai bine timpul personal în dezvoltarea altor activități (FDP, RCA, Baylor), însă nu au putut spune destul de precis ce altceva ar fi dorit sau ar fi putut face.

Am încercat să aflăm și dacă tinerii au mai beneficiat de servicii furnizate de alte organizații/instituții și în ce măsură, dacă serviciile sunt comparabile, rezultatele curente sunt mai bune sau mai slabe comparativ cu cele anterioare. Puțini dintre beneficiari au vorbit și despre alte servicii de care au beneficiat, însă cei care le-au menționat au arătat că serviciile curente sunt cel puțin la fel de mulțumitoare ca și cele de care au beneficiat în trecut din partea altor organizații.

„Pentru mine serviciile de aici de la Asociația Lizuca sunt excelente ... și am mai fost și în altă parte. Suntem ca o familie ... și am recomandat și altora să vină și sunt mulțumiți.” (Fată, Bacău)

Disponibilitatea beneficiarilor de a cofinanța serviciile pe care le primesc a reprezentat un aspect destul de sensibil și surprinzător pentru o parte a acestora. Mulți dintre ei nu-și puseseră o asemenea problemă și au declarat că nu ar fi dispuși la cofinanțarea serviciilor, invocând varii motive – de la lipsa resurselor financiare, până la dreptul lor de a beneficia gratis de asemenea servicii. Alții însă, cel puțin la nivel declarativ, doresc să contribuie financiar la plata unui serviciu care să-i ajute să dobândească o serie de abilități ce se pot dovedi folositoare în viitor.

„Eu aș da, aș da să fac ceva ce-mi place, pentru că vreau de mult să fac un curs de calculatoare și apoi să-mi iau și eu un calculator din acesta frumos ca al tău.” (Băiat, RCA, București)

Concluzie

Deși este dificil de apreciat în ce măsură proiectele dezvoltate de către sub-recipienti au fost eficiente, putem afirma – având la bază nu doar cele descrise în această secțiune, dar și în cadrul întregului raport – că acestea au dovedit o eficiență adecvată, raportul costuri/beneficii fiind unul bun.

3.4 Impactul proiectelor și al serviciilor oferite

Impactul serviciilor dezvoltate poate fi perceput distinct de către sub-recipienti și de către beneficiari (impactul în rândul terților – familie, comunitate, angajatori – este mult mai dificil de măsurat și nu a constituit obiectul acestei evaluări). Există și o serie de dificultăți metodologice și practice de evaluare și analiză a impactului, inerente de altfel, generate de o serie de factori perturbatori adiacenți.

„Analiza de impact (a.i.) reprezintă setul de tehnici de evaluare a sensului și amplitudinii efectelor pe care un ansamblu de activități le produce asupra indivizilor/instituțiilor. A.i. (numită uneori și evaluarea consecințelor) este un tip particular de evaluare prin care putem observa, pe de o parte, dacă programul măsurat își atinge obiectivele finale și, pe de altă parte, dacă prin îndeplinirea acestora are un efect real asupra problemei vizate spre a fi rezolvată. În plus, față de funcția de bază de estimare a efectelor, a.i. are și rolul de a evalua cauzele/mecanismele care fie au dus la rezolvarea problemei, fie, din contră, nu au permis obținerea rezultatelor așteptate.”(Grigoraș Vlad, 2007, Analiză de impact, p. 35, în Zamfir C., coord., Enciclopedia dezvoltării sociale, Polirom, Iași)

Dificultățile la care făceam referire vizează izolarea efectelor obținute de influențele indirecte ale unor factori de mediu, externi. Cu alte cuvinte, în ce măsură rezultatele obținute (pozitive/negative) sunt exclusiv rezultatul intervenției sau sunt și rezultatul altor factori pervertitori? Și literatura de specialitate subliniază această dificultate:

„Marea provocare metodologică a analizei de impact constă în încercarea de a clarifica relația de causalitate dintre acțiunile întreprinse și dinamica fenomenului studiat.”(Grigoraș Vlad, 2007, Analiză de impact, p. 35, în Zamfir C., coord., Enciclopedia dezvoltării sociale, Polirom, Iași)

De exemplu, putem analiza două situații distincte, una de succes și alta de insucces. În cazul în care s-a urmărit angajarea beneficiarilor și acest lucru nu s-a obținut, cauza poate fi o conjunctură economică nefavorabilă (vezi actuala recesiune economică) sau cererea la angajare a unui test HIV (și consecutiv excluderea pe acest motiv) și nu neapărat deficiențele de organizare și implementare a proiectului. Situația inversă – de succes la angajare, poate fi determinată nu de cunoștințele sau abilitățile dobândite de beneficiar ca urmare a participării la diferite cursuri, ci de o conjunctură favorabilă (recomandare expresă, facilități fiscale pentru angajatori etc.).

În măsura în care a fost posibil, am încercat să izolăm impactul direct de diferitele influențe perverse, neintenționate, fără a avea pretenția că lucrul acesta s-a realizat 100%.

3.4.1 Impactul din punctul de vedere al sub-recipientilor

Progresele realizate de beneficiari pot fi măsurate atât prin prisma rezultatelor obținute (participare/absolvire a cursurilor, angajare etc. – care sunt puternic legate de eficacitatea activităților derulate²⁷), cât mai ales prin comparație cu situația de început, prin atitudinea lor față de angajare și viață independentă.

„[Cum apreciați progresele pe care le-au făcut tinerii în urma beneficierii de aceste servicii, în comparație cu situația de început?] Nici nu se compară măcar. Sunt mult mai responsabili ... deci nici nu putem să comparăm! Când îmi aduc aminte cum erau la început, aeriți și fără nici o legătură cu ce avea să se întâmple – la finalul cursului sunt mai maturi, încep să emită ipoteze, să aibă experiență de viață – bineînțeles că și în cadrul cursului relaționează cu ceilalți, dezvoltându-și și latura asta [...] La sfârșitul cursului sunt mult mai responsabili, mult mai muncitori, deja se vede cum aranjează lucrurile și nu le mai aruncă ... [Famiile ce părere au?] Famiile ne mulțumesc în continuu, mai ales că le-am ocupat [tinerilor] mintea cu o activitate, că acum își doresc să meargă să câștige niște bănuți pentru ei, să-și facă un viitor – este mare lucru pentru ei [pentru părinți] [...] pentru că nu mai au acel copil necăjit care plânge pentru că este seropozitiv ... Faptul că vin la cursuri, termină aceste cursuri și primesc o diplomă – pentru ei înseamnă foarte mult.” (Reprezentanți ADV, Târgu Mureș)

„Din punctul nostru de vedere, rezultatele pe care le-au obținut tinerii noștri prin participarea la activități sunt extrem de semnificative [...] Nu pot să spun că ne așteptam la așa rezultate, dar speram ...” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

O altă dimensiune a progresului beneficiarilor, subliniată de către sub-recipienti, a fost creșterea gradului de independență a multora dintre aceștia. Nu este în mod necesar vorba de o independență imediată/manifestă, ci mai degrabă de una latentă, în sensul că în câțiva ani, o parte dintre beneficiari vor putea să se angajeze și să mențină un serviciu, să locuiască singuri, să-și întemeieze o familie. De asemenea, se poate vorbi de o independență limitată a unora dintre beneficiari, în sensul că aceștia, din punct de vedere al serviciului, se pliază mult mai bine pe specificul unei unități protejate decât pe piața liberă a muncii (a se vedea și secțiunea de propuneri).

„Avem câțiva dintre beneficiari care nu ar putea lucra decât într-o unitate protejată. [Cam cum vedeți viitorul lor? Rămân în unitatea protejată, în atelierul de croitorie sau ... ce se va întâmpla cu ei?] Pe piața liberă a muncii e mai greu ... [...] În fabrici mai mari este mai greu, pentru că dacă nu ai acele abilități ... e mai greu, producția înseamnă ritm, normă ... e mai greu pentru ei ... [Și-atunci cum vedeți viitorul lor?] Cred că mai degrabă unitatea protejată [...], iar la un moment dat pot să-și dezvolte o mică afacere a lor [...] și la atelierul de croitorie și la cel de calculatoare.” (Reprezentanți ADV, Constanța)

În acest context se pune problema în ce măsură serviciile dezvoltate de sub-recipienti creează dependență sau independență în rândul beneficiarilor. Aici se poate vorbi de o dependență manifestă, dar de moment, specifică perioadei de parcurgere a cursurilor, de învățare, de adaptare la ideea de serviciu și chiar la muncă. Poate că această dependență este și utilă în momentul de față, deoarece asigură continuitatea participării beneficiarilor, pe baza căreia aceștia pot dobândi acele cunoștințe și

---

²⁷Activitățile au fost prezentate în secțiunea dedicată analizei eficacității.

abilități care să-i determine să devină independenți într-un viitor cât mai apropiat. Ulterior, această formă de dependență se va converti foarte probabil în abilități de viață independentă în cazul celor mai mulți tineri infectați cu HIV.

„Noi credem că mergem în direcția care creează independență. Mai mult decât atât, i-am învățat pe tineri să vină singuri [neînsoțiți de părinți] la ateliere, să meargă singuri să-și rezolve cea mai mare parte din probleme la instituțiile de asistență socială, de exemplu [...] pentru că se crease așa, un fel de dependență, veneau să ne spună că au probleme și noi trebuia să mergem să le rezolvăm pentru ei. Acum se descurcă singuri. Că ne consultăm, că le mai spunem câte ceva despre legislația nouă, metodologie – asta e firesc, dar efectiv acolo unde trebuie să se adreseze, o fac singuri. [Li s-a părut greu?] Începutul a fost ... dificil, ca orice schimbare, mai ales că dependența părinților se transmisese și la copii și se mergea în lanț, și-am zis <Gata, până aici!>.” (Reprezentanți ADV, Constanța)

Sub-recipientii au arătat că atitudinea tinerilor față de ideea de angajare (și angajarea de facto) s-a modificat substanțial, o parte dintre tineri lucrând în prezent, în timp ce alții au lucrat (cu sau fără carte de muncă), însă momentan nu mai lucrează dar își caută un serviciu.

„Din toți beneficiarii noștri, unul lucrează cu carte de muncă și mai avem cred că vreo zece care lucrează fără carte de muncă ... și cred că și noi am contribuit în mare măsură la asta [la determinarea angajării lor].” (Reprezentant Red Ribbon, Fălțiceni)

„Acum avem 12 angajați în unitatea protejată; în total au fost 15; 117 au fost formați în cadrul atelierelor la nivelul celor 3 județe [Iași, Mureș și Constanța]; la Mureș și Constanța avem în fiecare județ câte 3 angajați pe piața liberă a muncii.” (Reprezentant ADV, Iași)

„Dintre cei care au făcut cursuri, 3 s-au angajat ca șoferi, încă 5 sunt angajați pe piața liberă pe la firme, și pe alții i-am recomandat pentru angajare sau alte servicii către alte organizații.” (Reprezentanți RCA, București)

La Petrița însă, un cumul de factori face ca situația tinerilor să fie nefavorabilă:

- este o zonă defavorizată și economia locală este în declin de vreo 10-15 ani încoace,
- actuala criză economică,
- situația familială este dificilă (sărăcie, dezorganizare familială).

„La noi nu s-a angajat niciunul, băieții care au făcut școala de șoferi nu au luat carnetul ... Ei [tinerii] au câștigat încredere în ei, nu le mai este frică de boală, și-au făcut și relații [cupluri] ... dar dacă nu se angajează ... ? [...] Nu cred că cei mai mulți dintre ei ar putea trăi fără sprijin [independenți].” (Reprezentant Noua Speranță, Petrița)

Așa cum am arătat la începutul acestui sub-capitol, este dificil de izolat impactul direct al serviciilor furnizate pentru a vedea dacă rezultatele obținute sunt exclusiv datorate acestora sau care și cât de mare este influența unor factor exogeni, neintenționați. În cele ce urmează, din rațiuni metodologice, vom considera că impactul obținut este datorat îndeosebi serviciilor furnizate de către sub-recipienti, făcând abstracție de impactul generat de factori externi, și care nu a fost măsurat.

Pe de altă parte, este important să încercăm să tragem o linie de demarcație între impactul pe termen scurt și cel pe termen mediu și lung.

„[Cum vedeți impactul pe termen lung asupra beneficiarilor?] În primul rând îl văd ca un plus de informație din toate punctele de vedere – și ca pregătire, și ca maturizare în gândire și relaționare; în plus, încercăm să le găsim noi locuri de muncă, dezvoltând relația cu angajatorii. Ne-am gândit și la o colaborare în sensul că tinerii care se pregătesc la noi să facă practică la firme, pentru a înlesni adaptarea lor.” (Reprezentant ADV, Târgu Mureș)

„[Cum credeți că va fi impactul pe termen lung și cel pe termen scurt asupra beneficiarilor?] Impactul pe termen lung o să fie mai consistent, pentru că nu întotdeauna se văd rezultatele pe termen scurt. [...] Și acum insistăm foarte mult pe motivație, așa că o să vedem efectele și mai târziu.” (Reprezentant ADV, Constanța)

Majoritatea sub-recipientilor au apreciat că impactul asupra beneficiarilor, atât pe termen scurt cât și mediu și lung, a fost „Foarte bun” și „Bun”; niciunul dintre sub-recipienti nu a afirmat că impactul ar fi fost „Satisfăcător” sau chiar „Nesatisfăcător”. În acest context, i-am întrebat pe sub-recipienti cum văd în perspectiva a 10 ani situația acestor tineri:

„Cum cred eu că o să fie: unii or să plece din atelierele protejate, pentru că sunt buni, unii or să progreseze și or să rămână sau alții or să se angajeze la ateliere. Probabil până atunci or să se creeze departamente în cadrul atelierele protejate, cu accent pe economie socială și nu pe partea de business. O să fie o abordare diferențiată [la nivelul întregii țări] pornind de la nevoile beneficiarilor și nu altfel.” (Reprezentant ADV, Iași)

Este dificil ca în cadrul proceselor sociale, extrem de complexe și influențate de o multitudine de factori diverși, să nu apară și efecte secundare, neintenționate, pozitive sau negative, generate de intervenția oamenilor/grupurilor. Practic, orice intervenție, chiar și implementarea unor soluții pentru rezolvarea unei probleme sociale, aduce cu sine o serie de efecte secundare, denumite externalități.

În literatura de specialitate se arată că:

“O altă problemă este cea a externalităților sau efectelor neintenționate: deturnarea serviciilor oferite în cadrul unui program către familie, vecini, cunoscuți, efectele asupra mediului înconjurător sau efectele asupra comunității din care fac parte beneficiarii.” (Briciu Cosmin, 2007, Eficiență, p. 204, în Zamfir C., coord., Enciclopedia dezvoltării sociale, Polirom, Iași)

Sub-recipientii au semnalat doar puține aspecte ce intră în categoria externalităților (pozitive și negative), al căror impact nu a avut însă o magnitudine mare la adresa unui grup mai mare de beneficiari, a întregului proiect sau a terților.

Au fost semnalate atât efecte secundare pozitive cât și efecte secundare negative, cele mai multe fiind în plan individual.

În categoria efectelor secundare pozitive, de departe impactul secundar cel mai însemnat s-a înregistrat asupra familiilor beneficiarilor. Reușitele și progresele tinerilor în urma participării la diferitele acțiuni inițiate de către sub-recipienti au determinat o creștere a încrederii părinților cu privire la dezvoltarea reală a capacității de auto-susținere a copiilor lor. Cum, în cele mai multe situații, succesul stimulează succesul, mulți dintre părinți și-au recanalizat atitudinea hiper-protectivă, de data aceasta în sensul încurajării propriilor copii de a face o serie de lucruri și a participa la o serie de activități care să-i scoată din atitudinea de lețargie și abandon și să-i pregătească pentru o viață independentă. Această concluzie se bazează pe afirmațiile sub-recipientilor și nu ale părinților beneficiarilor (pe care nu i-am inclus ca grup necesar a fi interviuat) și

sunt susținute de extrase din interviuri, prezentate în diferitele secțiuni ale raportului.

„Părinții celor ce au participat au fost foarte mulțumiți, pentru că fie au învățat ceva, fie [copiii lor] au o preocupare.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

Noi presupunem că familiile au fost destul de încântate și mulțumite [de progresele propriilor copii] atâta timp cât îi lăseau să continue activitatea la atelier.” (Reprezentant ADV, Iași)

Însă nu în toate situațiile lucrurile au stat în acest fel:

„Pentru unele familii sunt importante rezultatele și faptul că tinerii participă, pentru altele nu, fie că [părinții] sunt hiper-protectivi, fie pentru că au un interes de pe urma bolii copiilor și se tem să nu piardă banii [indemnizațiile]. La nivelul comunității nu prea cunoaștem această percepție ...” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

În plan individual, efectele secundare pozitive semnalate s-au referit, de exemplu, la inițierea unor cursuri destinate specific băieților/fetelor, pentru ca ulterior să se constate că o parte a grupului ne-țintit inițial (băieți sau fete) a optat pentru participarea la asemenea cursuri.

„Efecte secundare ... Păi s-a obținut stimularea interesului pentru activități pe care nu le gândeam, de exemplu, pentru fete: Avem două fete care au mers la cursul de tâmplărie, le-a plăcut foarte mult ...” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

„La cursul de croitorie s-au înscris și doi băieți, și acum A* este cel mai priceput dintre toți, mai priceput și decât fetele ...” (Reprezentant SCOP, Timișoara)

Un alt efect secundar pozitiv a fost frecvența ridicată, dincolo de programul stabilit, cu care unii beneficiari au început să vină la sediul organizațiilor pentru a participa la diferite activități. Acest lucru poate însemna o mare atractivitate și utilitate a cursurilor, găsirea unui sens și ruperea eventualei monotonii a statului acasă, dar și o posibilitate crescută pentru specialiștii organizațiilor de a dezvolta cu acești tineri și alte activități.

„Un alt efect secundar – de exemplu faptul că F* [băiat] merge zilnic la tâmplărie, este acum un ajutor de bază pentru maistru. De asemenea M* vine zilnic la asociație și la cursurile de IT de 3-4 ori pe săptămână.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

„Am înregistrat o implicare, o activizare mai mare decât ne-am așteptat.” (Reprezentant ADV, Iași)

Efecte secundare interesante au fost subliniate de cei de la ADV Iași și cei de la HAR. Mai precis s-a făcut referire la abordarea inițială bazată pe discriminare pozitivă:

„Discriminarea pozitivă a fost un plus, dar în următorul proiect ne-am dat seama că ar trebui să angajăm și alți tineri cu dizabilități [seronegativi], pentru că altfel tinerii infectați cu HIV rămân într-un glob de sticlă. La asta s-a adăugat și valorizarea muncii lor, și faptul că sunt acceptați în comunitate ca persoane normale.” (Reprezentant ADV, Iași)

Cei de la HAR au subliniat faptul că, într-o oarecare măsură, tinerii s-au mobilizat să continue/termine școala, astfel că:

„Progresele făcute [de către tineri] sunt semnificative. Vreau să spun că au școală mai multă decât orice membru al familiei lor, și mai mult decât atât – au abilități și cunoștințe, încredere că pot duce o viață independentă.” (Reprezentant HAR, București)

Nu au fost semnalate „deturnări” ale serviciilor oferite beneficiarilor direcți, în favoarea unor terțe persoane

(membrii familiilor acestora etc.). Efectele secundare negative nominalizate, puține la număr, s-au referit îndeosebi la reacțiile și comportamentele unora dintre beneficiari.

„S-a înregistrat o mai dificilă obișnuire a beneficiarilor cu programul de lucru și restricțiile aferente și ca urmare am înregistrat demisii din partea unor beneficiari.” (Reprezentant ADV, Iași)

„Unele constrângeri au generat comportamente ciudate – de exemplu un băiat nu s-a mai dus la tâmplărie pentru că nu putea să fumeze așa des cum voia el.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

3.4.2 Impactul din punctul de vedere al beneficiarilor

Rezultatele în plan personal, identificate de beneficiari, se referă în primul rând la dobândirea unor cunoștințe/informații și abilități suficient de relevante și adecvate pentru a se putea angaja și a duce o viață independentă. Pentru o mică parte dintre ei, rezultatele s-au concretizat în găsirea unui serviciu pe care au reușit să și-l păstreze și chiar să închirieze o locuință și să locuiască independent.

„Eu stau în chirie de aproape o lună jumătate, cu o fată care a stat în centru aici, la V*, și cu un băiat [...] și plătim chirie 8 milioane, apartament cu două camere. [Și cum vă descurcați cu banii? Aveți serviciu?] Nu, eu sunt la școală. Plătim din ajutorul social pe care-l primim ... și ajutorul acesta de la Primărie, indemnizația de asistent personal.” (Băiat și fată, Galați)

„Noi toți de aici ne cunoaștem de mult timp ... [...] Eu cred că pot spune că rezultatele obținute sunt excelente, ne dau încredere prin cunoștințele achiziționate și prin capacitatea de a ne integra socio-profesional și de a duce o viață independentă.” (Fată, Lizuca - Bacău)

O serie de beneficiari, ca urmare a începerii cursurilor și a consilierii, au reluat procesul de școlarizare formală, fie în școli speciale, fie prin programul „A doua șansă”.

La întrebarea: „Care a fost rezultatul/beneficiul cel mai semnificativ pe care l-ați obținut în plan personal?”, răspunsurile au fost variate:

„În primul rând că avem școală, și în al doilea rând că avem atelierul [de tâmplărie] că până acum ... stăteam și ne uitam pe pereți sau mergeam [prin oraș] și bântuiam!” (Băiat, HAR)

„Este foarte important că putem vedea lucrurile altfel față de alții, am școală, știu foarte multe lucruri și poate că-i pot învăța și pe alții ... Am și o prietenă ... care e la facultate ...” (Băiat, HAR)

Majoritatea răspunsurilor s-au centrat pe ceea ce au învățat în cadrul atelierelor: au învățat să facă mobilă, lumânări, afișe, felicitări, invitații și diverse alte lucruri legate de tipografie și legătorie, limbi străine, aplicații IT, să coasă la mașină, să cultive și îngrijească plante și flori, să realizeze diferite obiecte decorative, să picteze etc.

„Am făcut diferite obiecte artisanale – măști, lumânări, pictură – pe care le-am vândut la Mall.” (Tineri, ADV, Iași)

O parte dintre ei primesc burse de studiu care sunt apreciate nu numai ca aport financiar ci și pentru faptul că-i motivează:

„Eu îmi iau rechizite și manuale, îmi mai iau și alimente ...” (Fată 1, Galați)

„La mine este altfel, iau mai puțin, pentru că eu nu dau bani pe rechizite, nouă la școală ni se dau

rechizite gratuite ... Mai mult dau banii pe alimente, din astea ...” (Fată 2, Galați)

[Cum v-ați descurca fără acești bani?]

„Puțin mai greu, dar m-aș descurca ... nu mi-aș mai cumpăra anumite manuale și alte chestii. Banii trebuie să-i justificăm, putem să ne cumpărăm pentru școală, alimente, igienă, chestii din-astea – nu pe orice.” (Fată 1, Galați)

Un alt rezultat semnificativ este încrederea în forțele proprii. Câteodată această încredere este exagerată, neavând un corespondent în planul real al deprinderilor de viață acumulate.

[Dacă mâine ar trebui să pleci, să nu mai poți locui aici, crezi că te-ai descurca?]

„Da, de ce nu?! Îmi iau un serviciu, caut ceva să închiriez la Constanța, dacă vreau îmi iau și mașină și mă duc în vacanță în [străinătate]!” (Fată, Speranța, Constanța)

[Ce salariu ți-ar trebui?]

„Păi 10 milioane [1000 RON] ar fi bine! Mai am și banii ăilalți și dacă am probleme mai vin și pe aici pe la fundație.” (Fată, Speranța, Constanța)

„Păi noi, băieții de-aici de la atelier, ne putem deschide o afacere – să facem mobilă. Pentru început vom munci toți, dar când afacerea se va dezvolta și va fi cunoscută atunci se vor împărți și funcțiile [director, contabil etc.]” (Băiat, HAR, București)

O importantă dimensiune a impactului, ținând cont de obiectivele proiectelor dezvoltate, a fost căutarea unui loc de muncă și angajarea. Câțiva dintre tinerii infectați cu HIV s-au angajat în cadrul atelierelor protejate (Fundația ADV, Asociația Speranța), alții – destul de puțini – s-au angajat la diverși angajatori (însă destul de puțini au rezistat ca angajați, nu neapărat din motive personale), și o parte semnificativă au căutat sau sunt în căutarea unui loc de muncă.

Din interviurile realizate cu cei peste 50 de beneficiari, am ajuns la concluzia că foarte puțini dintre ei, în momentul de față, au o imagine reală cu privire la ușurința/dificultatea de integrare socială și viață independentă. Fie avem de-a face cu un pesimism și o blazare accentuată (întâlnită mai ales la cei cu un nivel educațional redus), fie întâlnim o încredere exagerată, nerealistă în propriile forțe, generată practic de lipsa de experiență în a face lucruri de unul singur. Deși preocupările și aspirațiile lor actuale nu sunt cu mult diferite de cele ale tinerilor neinfecțați, diferențele cu privire la modul de raportare la oportunitățile și constrângerile mediului social sunt destul de semnificative. Într-o anumită măsură, acest fapt este normal, ținând cont de condițiile și starea lor obiectivă: cele fiziologice, relative la starea lor de boală și cele psihologice – atitudinea familiei (protecție și izolare) și a societății (marginalizare).

Analizând însă situația acestor tineri în întreaga ei complexitate – și aici ar trebui inclus atât orizontul inițial de așteptări, extrem de redus, cu privire la cât mai au de trăit acești tineri²⁸, cât și atitudinea de marginalizare și izolare socială la care sunt încă supuși în societatea românească – în ansamblu, chiar dacă rezultatele pe termen scurt nu sunt spectaculoase, pe termen lung impactul acestor activități de integrare socio-profesională va fi unul puternic.

Unul dintre aspectele pe care le-am urmărit în evaluarea de impact a fost în ce măsură – în urma participării

---

²⁸Atât din perspectiva lor și a familiilor lor, cât și a celorlalți din jur – profesori, medici, comunitate în general.

la diversele activități – tinerii infectați cu HIV percep că gradul lor de independență a crescut sau s-a micșorat (a crescut dependența) și, dincolo de percepția lor, în ce măsură se poate concluziona, cât mai obiectiv posibil, că ceea ce afirmă ei este apropiat de realitate.

Aproape fără excepție, tinerii au afirmat că, în urma participării la cursuri, ateliere și consiliere, gradul lor de independență a crescut.

„Pentru noi, aceste cursuri au generat mai degrabă un sprijin și cred că, în timp, ne ajută să devenim independenți, cel puțin pentru mine așa e ... [Dar pe termen scurt?] Pe termen scurt, cred că sunt mai dependent, că am nevoie de cursurile astea ... vin des aici [la asociație], dar simt că mă ajută ... [...] Am vorbit și cu alții de aceste cursuri și de ateliere, dar unii nu au venit din cauza banilor ...” (Băiat 1 - Red Ribbon, Fălticeni)

„Eu cred că cu toții ne simțim mai independenți acum, pentru că ne putem angaja, am învățat să facem niște lucruri pe care înainte nu le știam ...” (Tineri - Lizuca, Bacău)

„Dacă nu ar exista aceste servicii, m-aș orienta spre altceva; depinde și de cunoștințele pe care le ai [în sensul de rețele sociale din care faci parte].” (Băiat 2 - Red Ribbon, Fălticeni)

“Serviciile astea mă ajută, cum să nu, dar dacă se termină – mă descurc, ce să fac, doar n-o să mor!” (Băiat - RCA, București)

Pentru tinerii care beneficiază și de servicii de găzduire (proveniți din centre de plasament sau din familii dezorganizate), este important să înțeleagă că aceste servicii au o durată limitată și că participarea la cheltuielile asociate cu locuirea este și responsabilitatea lor. În cele două locații vizitate și evaluate, care oferă și servicii de găzduire (HAR și Speranța), atitudinea tinerilor a fost diferită:

„[Plățiți ceva?] Da, [...] contribuim la toate costurile, adică lumină ... Cred că trebuie să avem și noi această responsabilitate, să contribuim și noi cu ceva. [Este mare suma?] Nu e mare, e ok, am convenit împreună [cu cei de la HAR], că așa e și în viață.” (Tineri - HAR, București)

„[Plățiți ceva?] Nu, nu plătim nimic, ce să plătim?... [Dar ați fi dispuși să plătiți] Nu, trebuie să plătească cei de aici, noi muncim la grădină, la păsări, muncim toată ziua pe lângă casă!” (Tineri - Speranța, Constanța)

În cadrul interviurilor i-am rugat să-și imagineze cum s-ar descurca singuri în condițiile în care nu ar mai beneficia de suportul sub-recipientilor, al familiei, sau dacă nu ar mai avea indemnizațiile lunare²⁹. De asemenea, i-am rugat să spună unde se văd ei peste 5-7-10 ani, unde cred că vor ajunge, ce or să facă. Desigur că au întâmpinat dificultăți, cum era de așteptat, dar și alți tineri de vârsta lor, seronegativi, ar întâmpina dificultăți dacă li s-ar cere să se proiecteze în viitor.

Realizând un fel de simulare pe câțiva dintre tinerii care nu lucrează, i-am pus în situația ipotetică de a se prezenta la un angajator și a-și negocia un salariu. Câțiva s-au descurcat bine, o parte dintre ei s-au descurcat relativ satisfăcător, însă o mare parte au dovedit o inabilitate accentuată de a se prezenta la un interviu (de reținut faptul că era un exercițiu).

[Să presupunem că eu sunt un patron la un magazin și am nevoie de o femeie de serviciu. Tu ai veni?]

---

²⁹De exemplu, ca urmare a inventării unui medicament care i-ar vindeca.

Ar trebui să vii dimineața devreme, înaintea tuturor, să faci curat ..., să stai seara până mai târziu...]
„Da, de ce nu, tot o muncă este!” [Ce salariu ar fi acceptabil?] „Nu știu ... păi cred că 6 milioane ...”
[mai puțin decât suma indemnizațiilor lunare] [Îți ofer 5 milioane, ce zici?] „E bun și 5 milioane, vin ...”
[Dar la ce te raportezi când spui 5 sau 6 milioane, de ce nu spui 15?] „Nu știu, nu m-am gândit”
(Fată 1, Petrila) [aceeași întrebare pentru Fată 2] „5-6 milioane – cam așa.” (Fată 2, Petrila) „Depinde și în ce zonă lucrezi, aici la Petrila cam așa sunt salariile.” (Băiat 1, Petrila)

Unul dintre efectele secundare benefice a fost conștientizarea necesității de a continua școala, mulți dintre ei re-înscriindu-se în diferite forme de educație formală.

Participarea la consiliere dar și la cursuri vocaționale i-a făcut să își dea seama că fără școală e mult mai greu să te angajezi și să câștigi un salariu bun.

„Trebuie să facem școală ca să reușim să ne angajăm [...] să ne realizăm. Fără școală nu mai faci nimic în ziua de azi!” (Fată 1, Petrila)

[Ce înseamnă pentru voi să te realizezi?] „Păi pentru mine înseamnă să ai puterea să faci ceva, să nu stai pe spatele cuiva, să ai independență financiară ... dacă n-ai școală, poți să ai independență financiară?” (Băiat, Petrila)

„Ce înseamnă pentru mine viață independentă? Păi m-am gândit să mă angajez după ce termin școala, și să mă înscriu și la facultate [momentan este elevă la liceu-seral] ... undeva pe domeniul tehnic ... ceva pe mecanică ...” (Fată 2, Petrila)

Majoritatea beneficiarilor urmează în momentul actual diferite forme de învățământ, chiar dacă vârsta celor mai mulți dintre ei nu corespunde cu ciclul educațional standard (sunt mai mari cu câțiva ani decât colegii lor, sau urmează programul „A doua șansă”).

În contextul conștientizării necesității de a se angaja dar și al nevoii de a continua școala, o discuție interesantă s-a dus pe marginea subiectului următor: este preferabil să ai școală (cu diplomă) sau să știi să faci ceva și să ai experiență? Angajatorii ce preferă: pe cineva cu diplomă (dar care nu știe să facă prea multe) sau pe cineva care are experiență dar n-are diplomă?

„[Pentru voi ce este mai important: să ai școală și o diplomă, sau să știi să faci ceva?] Atunci când vrei să te angajezi ... ți se dă o probă, și de multe ori treci proba aia [...] așa că e mai bine să știi decât să ai foaia aia [diploma].” (Băiat 1, Petrila)

„[Să zicem că tu, A., ești un patron și ai de ales între Băiat 1, care știe să facă ceva, și Băiat 2, care nu știe dar are o diplomă, pe cine ai alege?] Pe Băiat 1, fiindcă știe să facă ceva. (Fată 1, Petrila) Dar dacă vine un control ... e bună și diploma, că îl ia [pe patron] după diplomă ...” (Băiat 2, Petrila)

Discuțiile purtate pe această temă cu tinerii beneficiari ai mai multor organizații au condus la concluzia că ei conștientizează faptul că o diplomă nedublată de abilități și cunoștințe corespunzătoare nu-ți asigură un succes imediat și vice-versa. Este și motivul pentru care mulți dintre ei, așa cum am mai arătat, au reluat școala, în condițiile în care, de exemplu, nu puteau urma anumite cursuri (organizate în cadrul AJOFM) din cauza nivelului scăzut de școlarizare (cel mult 8 clase).

Un alt impact neplanificat a fost abandonul – mă refer aici nu neapărat la abandonul cursurilor în timpul derulării acestora (ceea ce era de așteptat pentru o parte dintre ei), ci la abandonul ideii de a se angaja vreodată în meseria pentru care s-au calificat. Acesta poate fi rezultatul fie al unei relevanțe reduse și a

unor erori în procesul inițial de consiliere profesională, fie al conștientizării că meseria respectivă i se potrivește cât de cât, dar vrea altceva mai bun (sub aspectul condițiilor de lucru, al șanselor de promovare profesională, al salarizării sau combinații ale acestor factori). În primul caz putem considera că avem o externalitate negativă, iar în cel de-al doilea – una mai degrabă pozitivă.

Este îndeosebi cazul tinerilor calificați în meserii mai grele, ce presupun efort fizic (zidar, lucrător comercial, motostivuator etc.) și care își doresc munci mai puțin solicitante fizic, preferabil de birou și bine remunerate.

„[Ați prefera mai degrabă un serviciu care să presupună și ceva efort fizic sau mai degrabă o slujbă de birou, de mutat hârtii...] Și efort fizic, dar lejer...” (Fată, Petrila)

„Știi care e principiul aici? Să iasă banul, nu contează ce faci ... Dar chestia este că nu ești sigur dacă rezști sau nu [la efort fizic]. De riscat te-ai risca, mai ales dacă n-ai carte, ce să faci, dar e problema cu efortul fizic...” (Băiat, Petrila)

În procesul de integrare profesională, e de așteptat ca tinerii să întâmpine o serie de dificultăți, care sunt în general specifice tinerilor și nu neapărat celor seropozitivi. De exemplu, în multe situații, ca urmare a lipsei locale de oportunități de angajare sau a atitudinii angajatorilor față de persoanele tinere fără experiență de muncă, găsirea unui serviciu nu este deloc ușoară:

„Locurile de muncă la noi aici [la Petrila] sunt așa cum sunt ... mai ales pentru noi băieții ... Dacă ai o calificare, un zidar ... ceva cât de cât, un tinichigiu ... hmm, mai scârțâie [mai ai o șansă], dar te întreabă cine te-a trimis. [...] Dacă nu ai pe cineva să te recomande zice [angajatorul] <lasă și tu un număr de telefon>, ori <încearcă luna viitoare ... că am dat ieri doi afară și n-avem locuri> ... cam aia e ...” (Băiat 1, Petrila)

De asemenea, o serie de dificultăți întâmpinate au fost generate, în mod așteptat de altfel, de noutatea activităților, de necesitatea de a pune în practică abilități și cunoștințe specifice a căror acumulare și mai ales sedimentare necesită un timp.

„La început ne-a fost mai greu să învățăm unele tehnici noi [la atelierul de creație/pictură], însă după aceea ne-am obișnuit ... și a mers!” (Băiat, ADV, Iași)

„Pentru mine a fost mai greu la început cu scrisul la calculator, dar acum mă descurc mai bine ...” (Fată, Red Ribbon – Fălticeni)

„Pentru mine a fost simplu totul, n-am avut probleme, poate că m-a ajutat și seminarul ... Cu F. a fost mai greu, el s-a integrat mai greu în colectiv, dar merge ...” (Băiat 1, Red Ribbon – Fălticeni)

„La mine a fost doar o problemă de a mă obișnui cu ce era nou [în termeni de activități noi] dar m-am obișnuit foarte repede ...” (Băiat 2, Red Ribbon – Fălticeni)

Cele mai mari dificultăți întâmpinate au fost legate de atitudinea de marginalizare – latentă sau manifestă – a celor din jur (în special a angajatorilor). Atât în ceea ce privește participarea la cursuri cât și în încercările lor de a se angaja, tinerii infectați cu HIV simt nevoia de a nu-și dezvălui diagnosticul pentru că altfel riscul de a fi refuzați crește foarte mult, o parte dintre ei confruntându-se cu asemenea evenimente neplăcute.

Termenul de sustenabilitate a fost des utilizat în domeniul dezvoltării sociale, unde are un sens bine delimitat.³⁰ De aici a fost preluat și în cercetările evaluative, urmărindu-se câteva aspecte cum ar fi:

- în ce măsură pot fi consolidate sau prelungite efectele obținute în cadrul unui proiect implementat și finalizat, după terminarea ciclului inițial (de finanțare sau suport din partea unei agenții);
- sustenabilitate financiară: dacă proiectul poate continua după încetarea finanțării inițiale, prin surse proprii de finanțare, prin identificarea altor surse de finanțare sau sub-contractarea și continuarea serviciilor de către terți (de obicei autorități publice locale);
- sustenabilitate instituțională: se referă la mediul exterior organizației – cadru legislativ și instituțional, (modificări de) strategii la nivel național;
- sustenabilitate socială: suportul primit din partea societății/comunității ca urmare a percepției utilității de a continua și dezvolta serviciile create inițial;
- sustenabilitate organizațională – se referă la capacitatea organizației de a dezvolta mai departe proiectul pe baza unei sustenabilități tehnice și a existenței unui personal suficient și adecvat calificat.

În interviurile realizate am încercat să determinăm în ce măsură proiectele dezvoltate financiar și tehnic prin Programul GFATM R6 sunt sustenabile și dacă nu, care sunt punctele nevralgice. Abordarea s-a făcut atât la nivelul sub-recipientilor, cât și la nivelul beneficiarilor, unde răspunsurile au fost puține și inconsistente.

3.5.1 Sustenabilitatea din punctul de vedere al sub-recipientilor

În condițiile unor factori externi adversi sau ale unui management organizațional deficitar, sustenabilitatea proiectelor sprijinite prin GFATM Runda 6 poate fi puternic periclitată. Acest lucru ar reprezenta nu doar o risipă de resurse (în sensul unei eficiențe limitate), ci și eliminarea unor servicii sociale destinate unui grup aflat în situație de risc de excludere socială. Cea mai mare parte a sub-recipientilor au afirmat că cel puțin pentru următorii 2-4 ani sustenabilitatea financiară a proiectelor este asigurată, ca urmare a aplicării pentru finanțare în competițiile de proiecte lansate de Fondul Social European, de alte agenții internaționale sau ca urmare a sprijinului (limitat) al autorităților locale.

„Da, putem asigura sustenabilitatea. În primul rând, pe acest proiect noi vom prelua aceste cursuri și le vom prelungi până în 2011 și urmează să facem și alte propuneri de proiecte tot pentru dezvoltarea atelierelor și prelungirea cursurilor. Am dezvoltat și o colaborare foarte bună cu AJOFM-ul care se știe că lansează cursuri pentru cei care vor să se recalifice, și o să mergem și pe această variantă în viitor... și poate mai facem chiar un atelier. [...] Mai colaborăm și cu Direcția Muncii, Primăria, Prefectura, cu DGASPC... pentru promovarea cursurilor în cadrul instituțiilor și trimiterea tinerilor la ateliere pentru a se forma profesional, susținerea în realizarea diferitelor evenimente de promovare a programelor Fundației și susținerea în rândul angajatorilor, și de a contacta unitatea noastră protejată pentru comenzi sau pentru angajarea unor tineri.” (Reprezentanți ADV, Târgu Mureș)

„Avem finanțare pe Fondurile Structurale Europene până în 2011.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

„Am identificat diferite posibilități și surse de finanțare pe care să le accesăm și să continuăm serviciile actuale.” (Reprezentant HAR, București)

³⁰„Dezvoltarea sustenabilă se referă la dezvoltarea care corespunde nevoilor prezentului, fără a periclita șansa generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.” (World Commission on Environment and Development 1987)

Înființarea unităților protejate reprezintă o măsură importantă de asigurare a sustenabilității financiare a intervențiilor:

„De asemenea, urmărim să avem și profit la ateliere – la croitorie deja am avut și avem niște comenzi, iar pe atelierul de calculatoare ne-am lămurit ce putem face, ca și produse, cu echipamentele achiziționate [venite de curând] și să venim cu o ofertă pentru că suntem mai ieftini decât alții...”
(Reprezentant ADV, Constanța)

De asemenea, acreditarea cursurilor de formare profesională organizate în cadrul atelierelor protejate, constituie o cale spre sustenabilitatea tehnică a acestui tip de intervenție:

„Acum lucrurile devin mai complexe, capătă un flux, pentru că ne-am acreditat ca unitate protejată [una singură, cu două ateliere, acreditată din mai 2009], iar acum certificăm și cursurile, astfel că la finalizarea unui anumit număr de ore le vom da diplome recunoscute.” (Reprezentant ADV, Constanța)

Unele organizații, mai ales cele din orașele mici, situate în zone defavorizate (Fălticeni, Petrila), sunt dependente de finanțarea GFATM Runda 6. În aceste condiții, pentru aceste organizații:

„Dacă se continuă finanțarea, atunci efectele bune de până acum pot fi continuate și consolidate. Dacă nu ... vom apela la Policlinică sau la Spital pentru o sală de consiliere, vom dona echipamentul și se va distrage în câteva luni ce s-a acumulat până acum.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

În pofida disponibilității sub-recipientilor de a continua și consolida servicii, a încurajărilor venite din partea comunității și a nevoii beneficiarilor, realitatea este că aceste organizații sunt non-profit și chiar atunci când dispun și de venituri proprii (de exemplu, banii proveniți din activitatea unităților protejate) acestea nu sunt suficiente pentru asigurarea sustenabilității.

Așa cum am arătat în subcapitolul anterior, sub-recipientii din Fălticeni și Petrila se confruntă deja cu probleme financiare și nu întrevăd o soluție decât în continuarea finanțării pe Fondul Global:

„Există șanse 50-50 de prelungire a activităților, din cauza încetării finanțării.” (Reprezentant Noua Speranță, Petrila)

„De la 1 iulie nu mai avem bani pentru plata chiriei și telefon. Primăria nu ne sprijină în nici un fel, deci dacă se termină finanțarea, proiectul se încheie.” (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

Unele dintre serviciile sociale dezvoltate în România cu ajutorul ONG-urilor (de exemplu cele instituite prin programele PHARE „Children First” de dezinstituționalizare) au fost în mare parte preluate de către autoritățile locale, aceasta fiind o condiție inițială pentru obținerea finanțării, asigurându-se astfel sustenabilitatea acestora. De asemenea, există modele de servicii dezvoltate de ONG-uri prin alte scheme de finanțare internațională, în care preluarea acestora de autoritățile locale s-a realizat ca urmare a activităților de lobby și advocacy susținute de organizațiile dezvoltatoare.³¹

În general, organizațiile active, puternice, din orașe mari, în care autoritățile locale s-au implicat de-a lungul timpului în dezvoltarea serviciilor sociale (Iași, București, Timișoara, dar și altele) au reușit să obțină variate forme de sprijin din partea autorităților locale.

„ADV, la nivelul Iașului, este dată ca model de bună practică, ca organizație de referință. Aceasta

³¹Este exemplul serviciilor dezvoltate de Fundația Romanian Angel Appeal în perioada 1991 – 2005: Secții de zi pentru persoane care trăiesc cu HIV/SIDA și Centre de consiliere și testare voluntară HIV deschise în 15 județe și în Municipiul București și preluate de către spitalele locale, respectiv de către Autoritățile de sănătate publică județene în 2006.

este ca o recomandare și a generat o creștere a numărului de beneficiari. Autoritățile locale au o atitudine deschisă, vin să-și acorde sprijinul pentru dezvoltarea de activități împreună.” (Reprezentant ADV, Iași)

„Comunitatea locală ne sprijină foarte mult (cu hrană, produse igienico-sanitare etc.), inclusiv salarizare. Colaborăm foarte bine cu Salvați Copiii, dar și cu alte ONG-uri din străinătate, pentru fundraising ..., mai lucrăm și cu firme private ...” (Reprezentant HAR, București)

O strategie pentru a consolida rezultatele intervențiilor de integrare profesională a tinerilor seropozitivi, a fost dezvoltarea relațiilor cu angajatorii, în vederea maximizării șanselor beneficiarilor de a se angaja pe piața liberă a muncii.

„Avem în vedere dezvoltarea unor relații mult mai ample cu angajatorii care au peste 50 de angajați [pentru angajarea tinerilor].” (Reprezentant ADV, Constanța)

Există situații în care, deși sustenabilitatea financiară a proiectului nu este periclitată (ca urmare a diferitelor scheme de finanțare la care au aplicat sub-recipientii), sustenabilitatea efectelor este diminuată, ca urmare a faptului că relațiile de colaborare și suport cu autoritățile publice locale sunt la un nivel minimal.

„Comunitatea locală, Primăria adică, nu neglijează problematica noastră, dar nici nu-i acordă o importanță deosebită.” (Reprezentant Lizuca, Bacău)

„[Există/va exista o oarecare disponibilitate a autorităților locale de a prelua aceste servicii, sau să le susțină măcar parțial?] La nivel local sunt destule probleme, și aici mă refer strict la Primărie ... este un cerc destul de închis, în care se pătrunde cam greu sau deloc ... [Dar DGASPC-ul dorește să preia o parte din aceste servicii?] Au spus că au propriile lor programe ... Noi ne-am străduit și am făcut numeroase demersuri, adrese, întâlniri cu personalul și directorii care tot s-au schimbat în perioada asta, pentru a acredita familiile pe care noi le aveam deja, ca asistenți maternali și care, conform legii, se impunea să fie preluați și să le fie plătite [din bugetul local] acele salarii. Erau familii bune, cu calități deosebite [...] pentru care nu a primat partea financiară [...] și nu am reușit, pe motiv că nu există posibilități financiare, deci bugetul local nu le permite această preluare.” (Reprezentant ADV, Constanța)

Din nou, organizațiile din cele două orașe defavorizate – Petrila și Fălticeni – arată că nici nu au și nici nu se așteaptă la vreun sprijin din partea autorităților locale.

„Primăria nu ne ajută în nici un fel, n-au cu ce, nu-i interesează ... nu știu ...” . (Reprezentant Red Ribbon, Fălticeni)

3.5.2 Sustenabilitatea din punctul de vedere al beneficiarilor

Sustenabilitatea proiectului și a serviciilor oferite este destul de vag percepută în rândul beneficiarilor. O mare parte dintre ei fiind beneficiari vechi ai diverselor servicii furnizate de către aceste organizații, nu conștientizează faptul că există un risc real ca serviciile de care beneficiază să fie întrerupte.

Consolidarea/prelungirea efectelor obținute

Întrebați fiind despre acest aspect, beneficiarii care au participat la cursuri de integrare profesională au afirmat că abilitățile și competențele dobândite ar putea fi consolidate dacă s-ar angaja sau dacă ar mai face și alte cursuri.

Confidențialitatea participării. Marginalizare vs. integrare

Un element important în asigurarea sustenabilității, menționat de către beneficiari, a fost asigurarea confidențialității asupra statului de beneficiar al unei organizații ce asistă persoane seropozitive. Societatea românească încă discriminează și marginalizează persoanele seropozitive și, în această situație, păstrarea confidențialității statutului față de comunitate, față de furnizorii de cursuri și față de angajatori, constituie cea mai bună cale pentru ca aceste intervenții de integrare socio-profesională să nu creeze beneficiarilor prejudicii generate de stigmatizare și marginalizare. Confidențialitatea accesării acestor servicii asigură o mult mai bună motivare și integrare socio-profesională a tinerilor infectați cu HIV.

Satisfacția generală a beneficiarilor

Sustenabilitatea serviciilor oferite ar fi putut fi periclitată în condițiile în care beneficiarii nu ar fi fost satisfăcuți de rezultatele serviciilor primite. Cu foarte puține excepții, beneficiarii intervievați s-au declarat satisfăcuți de serviciile primite și dornici de a participa în continuare la diverse activități pe care subrecipienții le-ar iniția.

3.6 *Recomandări din partea sub-recipienților și beneficiarilor*

3.6.1 Recomandări din punctul de vedere al sub-recipienților

Sub-recipienții au apreciat faptul că, în cadrul actualei scheme de finanțare, managementul proiectului a fost facilitat de faptul că aplicația nu a fost extrem de complicată, iar controlul implementării a fost unul flexibil. În același timp, însă, au fost făcute o serie de observații cu privire la implementarea proiectelor în cadrul fazei I a Rundeii a 6-a (iulie 2007 – iunie 2009), care ar putea fi luate și drept recomandări pentru faza a doua (iulie 2009 – iunie 2010):

- Mai mulți sub-recipienți au sugerat că ar fi necesară și realizarea unor activități de consiliere inclusiv cu părinții, deoarece în multe situații, neînțelegerea de către părinți a importanței acestor servicii duce la diminuarea/blocarea șanselor de participare și integrare socială și profesională a copiilor lor.
- Înființarea de mai multe unități protejate, deoarece tinerii se pot încadra mai bine în muncă în astfel de unități, fiind mai motivați și simțindu-se mai protejați. Scopul nu este însă de a-i menține pentru totdeauna în aceste unități protejate, ci doar până când tinerii vor dobândi suficiente abilități și încredere pentru a merge pe piața liberă a forței de muncă.
- Necesitatea realizării atât a unei consilieri individuale cât și de grup, ambele fiind importante. Există sub-recipienți care au optat (dominant/exclusiv) pentru un tip sau altul de consiliere.

„Ar fi nevoie și de consiliere individuală (acum se face doar de grup) de pregătire pentru viață, cu accent pe orientarea profesională.” (Reprezentant ADV, Iași)

- Sprijin pentru o serie de modificări legislative în beneficiul persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA:

„Noi vrem să facem și o propunere de modificare a articolului din Legea 448 privind transportul interurban. În prezent beneficiază de 12 bilete dus-întors pe an la transportul interurban, însă, așa cum se știe, instituțiile angajatoare sunt la oraș, iar majoritatea beneficiarilor sunt din mediul rural, iar ei dau pe transport peste 300 lei pe lună. [...] Vrem să facem această propunere legislativă și vom argumenta că nu trebuie descurajați tinerii cu dizabilități să acceseze locuri de muncă [din urban] și să

se facă abonamente pe un trimestru/pe un an/pe o lună, prin care să se ofere o reducere substanțială. [...] De asemenea să se intensifice controalele la angajatorii cu mai mult de 50 de angajați... Poate că este o discriminare pozitivă, dar trebuie să adaptăm comunitatea la nevoile lor.” (Reprezentanți ADV, Târgu Mureș)

3.6.2 Recomandări din punctul de vedere al beneficiarilor

Nu au existat recomandări venite din partea beneficiarilor.

În raportul rezultat în urma evaluării serviciilor de integrare socio-profesională a tinerilor infectați cu HIV, am preferat – în partea de descriere și analiză – o abordare de tip *constatare* → *susținere* cu *date* → *interpretare*, astfel încât interpretările realizate să aibă un suport temeinic în cât mai multe afirmații și fapte de același tip, iar repetitivitatea să constituie un argument solid pentru a putea trage concluzii pertinente.

Am preferat o analiză a serviciilor la nivel global, descriptivă, pentru a putea concluziona în ce măsură, în ansamblul lor, aceste servicii sunt sau nu relevante, eficace, eficiente, sustenabile și ce impact au avut.

Totuși, este important de știut în ce măsură fiecare dintre cele 8 tipuri de servicii dezvoltate poate fi considerat relevant, eficace etc., drept pentru care, în secțiunea de concluzii, va fi discutat fiecare serviciu în parte prin prisma celor 5 dimensiuni de evaluare, în măsura în care există suficiente elemente consistente pentru aceasta.

4.1 Serviciile de consiliere și orientare profesională/ocupațională & Informarea angajatorilor cu privire la dreptul la muncă al persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA

Relevanța serviciilor de consiliere și orientare profesională/ocupațională a fost indiscutabil apreciată de către toți sub-recipientii. Fie că a fost vorba de consiliere individuală sau de grup, realizată cu tinerii seropozitivi sau (în puține cazuri) cu părinții acestora, consilierea a avut un rol decisiv și o eficacitate foarte ridicată, generând în special motivarea tinerilor de a se înscrie, de a participa activ la diferitele activități și chiar de a-și dori o implicare mai mare și în activități viitoare ce ar urma să fie dezvoltate de către sub-recipientii.

Procesul de consiliere a avut un rol și un impact important și în orientarea tinerilor. În cazul beneficiarilor care aveau și un handicap fizic sau mental asociat, procesul de orientare prin intermediul specialiștilor a fost mai pregnant, în sensul că au fost consiliați să se îndrepte spre acele cursuri și activități care erau în acord cu capacitățile curente și cu potențialul individual – așa cum sublinia și un reprezentant al Asociației Red Ribbon: „*Consilierea a ajutat la diminuarea diferențelor dintre așteptări și posibilități.*”. În situațiile în care nivelul de aspirații al tinerilor era într-o discrepanță semnificativă cu posibilitățile, cu abilitățile și cunoștințele pe care le aveau, activitățile de consiliere au contribuit la prevenirea potențialelor consecințe negative ale acestor discrepanțe

Se pare că, în cazul sub-recipientilor care au realizat sesiuni de consiliere și cu părinții, eficacitatea activităților (cursuri, stagii de practică etc.) și rezultatele au fost mai mari.

Concluziile unor sub-recipientii cu privire la nevoia și utilitatea de a extinde serviciile de consiliere pentru părinții tinerilor seropozitivi ne îndreptățesc să recomandăm sprijinirea dezvoltării unor astfel de activități.

Atingerea țintelor în proporție de 90-100% (și chiar depășirea acestora în unele cazuri), în activitatea de consiliere și orientare profesională, demonstrează atât o eficacitate și eficiență crescută, cât și interes din partea beneficiarilor pentru acest tip de serviciu.

Eficiența acestui serviciu este greu de analizat (ca și în cazul celorlalte servicii), ea părând a fi periclitată doar de insuficiența/inadecvarea spațiului necesar activităților de consiliere (mai ales cea de grup).

Din punctul de vedere al beneficiarilor am prezentat la capitolul 3.1.2 (pg. 26) faptul că una dintre activitățile cele mai relevante este cea de consiliere pentru orientare profesională, chiar dacă tinerii nu percep distinct acest serviciu. Deși tinerii au menționat că au avut „doar discuții” cu personalul și nu neapărat discuții pe teme de orientare profesională, acestea au avut o utilitate mare în motivarea și orientarea lor. Acceptarea înscrierii la cursuri și, în unele situații, continuarea frecventării acestora, este rezultatul indiscutabil al unor servicii de consiliere profesională complexă. La întrebarea „*Ce părere aveți despre persoanele care vă oferă aceste servicii: asistentul social, psihologul, instructorul de atelier etc.?*”, beneficiarii au răspuns fără rețineră că au o părere foarte bună sau bună, neexistând practic nici o sugestie de schimbare de atitudine sau de modalitate de interacțiune.

Tinerii, aproape fără excepție, au afirmat că, în urma participării la cursuri, ateliere și consiliere, gradul lor de independență a crescut. În plus, tinerii au arătat că participarea la consiliere (dar și la cursuri vocaționale) i-a făcut să își dea seama că fără școală e mult mai greu să te angajezi și să câștigi un salariu bun, ceea ce pe mulți dintre ei i-a motivat să continue sau să reia procesul de școlarizare formală.

În capitolul 3.4.2 (*Impact neplanificat/efecte secundare*), am arătat că au existat și cazuri de eșec, de tipul „abandonul ideii de a se angaja vreodată în meseria pentru care s-au calificat” care ar putea fi rezultatul fie al unei relevanțe reduse și al unor erori în procesul inițial de consiliere profesională, fie al conștientizării că meseria respectivă i se potrivește cât de cât, dar vrea altceva mai bun.

Activitatea de consiliere, nefiind extrem de costisitoare în termeni financiari, este percepută ca având în continuare asigurată sustenabilitatea, chiar și în cazul în care finanțarea se reduce semnificativ. Într-o asemenea situație, soluții de criză, precum solicitarea unui spațiu de consiliere la policlinică sau la spital (Red Ribbon, Fălticeni), ar putea fi abordate până când apar oportunități și posibilități mai bune.

Dacă unele servicii dezvoltate de sub-recipienti sunt destul de dependente de contextul economico-social local, de relația cu autoritățile locale, serviciile de consiliere sunt mai puțin sensibile la aceste aspecte, drept pentru care se poate concluziona că sunt relevante, eficiente și cu un impact pozitiv puternic, sustenabilitatea lor (și a efectelor generate) nefiind periclitată.

Informarea angajatorilor cu privire la dreptul la muncă al persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA, precum și alte campanii, programe și proiecte de informare, deși nu a avut un impact pe termen scurt, se estimează că pe termen mediu și lung va aduce rezultate scontate.

4.2 Serviciile de terapie ocupațională

Serviciile de terapie ocupațională au fost dezvoltate de către majoritatea sub-recipientilor, cu scopul de a-i atrage pe tineri în diferite activități, a le stimula interesul și dezvolta diferite abilități care ulterior să poată fi concretizate în deprinderi, ca parte necesară a integrării lor socio-profesionale. În cap. 3.1.1 am arătat că, în cazul acestor servicii, relevanța s-a convertit într-un impact motivant având „*efecte benefice în planul abilităților, al finalizării, al încrederii că pot face ceva.*”. Așa cum sublinia reprezentantul ADV Iași, integrarea socio-profesională a tinerilor seropozitivi a pornit tocmai de la ideea de terapie ocupațională (pictură, împletituri, lumânări etc.), un impact major fiind înregistrat în planul creativității și al inițiativei. Eficacitatea acestor servicii este foarte înaltă, fiind pentru beneficiari – alături de consiliere – cel mai atractiv serviciu dezvoltat de către sub-recipienti. Eficiența acestui serviciu este greu de evaluat, însă o parte

dintre sub-recipienti au subliniat că în cadrul atelierelor de creație, cel puțin la început, pierderile erau destul de mari (acuarele, pastă de modelaj etc.), în condițiile în care aceste materiale sunt destul de costisitoare și pentru producerea unui obiect artizanal uneori se consumă multe materiale. Ulterior însă eficiența s-a îmbunătățit, ca urmare a creșterii experienței tinerilor în lucrul în cadrul acestor ateliere, dar – cum subliniau și sub-recipientii „*apoi [tinerii] și-au dezvoltat abilitățile, s-au dezinhibat, nu le-a mai fost teamă că strică ceva și dacă stricau se gândeau cum să re-valorifice materialele stricate.*” (ADV Iași).

Este posibil ca sustenabilitatea acestor servicii, în condițiile păstrării profilului actual, să fie periclitată, ca urmare a costurilor crescute. În anumite situații însă, aceste servicii de terapie ocupațională pot varia foarte mult, depinzând de creativitatea instructorului și a tinerilor, și implicând costuri financiare reduse (de exemplu se poate trece de la pictură la împletituri, mai puțin costisitoare, la crearea de obiecte din materiale refolosibile etc.).

4.3 Cursurile de formare profesională

Cursurile de formare vocațională (cursuri pentru dezvoltarea de abilități sau cursuri de calificare) au fost dominante printre serviciile dezvoltate de către sub-recipienti. Din punct de vedere al relevanței, cursurile de formare organizate de către sub-recipienti sau furnizori autorizați au înregistrat un succes semnificativ, cu rezultate adecvate. Relevanța a fost sporită și prin faptul că s-a realizat o selecție a beneficiarilor pentru participarea la aceste cursuri, nu doar în funcție de preferințele lor, dar și de nivelul educațional atins și de abilitățile curente evaluate de către specialiștii organizațiilor. De asemenea, s-a efectuat și o evaluare preliminară a capacităților tinerilor de a face față solicitărilor specifice unui anumit tip de curs. Unii dintre beneficiari au fost direcționați spre anumite cursuri de către specialiștii organizațiilor, ca urmare a paletii reduse de oferte și a imposibilității de a participa la cursurile dorite de către beneficiari.

Ca urmare a faptului că majoritatea beneficiarilor au fost întrebați cu privire la cursurile/activitățile pe care doresc să le urmeze, motivația lor de a se implica și participa constant a fost foarte mare, ceea ce denotă, cel puțin, că aceste servicii au avut o relevanță deosebită pentru beneficiari.

În ansamblu, cursurile s-au dovedit a fi eficiente, mai ales cursurile organizate de către sub-recipienti în cadrul atelierelor protejate, în comparație cu cele ale furnizorilor autorizați (AJOFM). Acest lucru se întâmplă ca urmare a faptului că există o relație mai strânsă, de apropiere, încredere între instructorii din cadrul atelierelor protejate comparativ cu furnizorii autorizați, la care se adaugă unitatea grupului de beneficiari, grup mult mai omogen decât în cazul cursurilor organizate, de exemplu, de către AJOFM-uri. Un dezavantaj al atelierelor protejate, în cadrul cărora se oferă cursuri vocaționale, este acela că nu pot dezvolta o paletă foarte largă de cursuri, ci doar maxim 2-3 tipuri, ceea ce reduce posibilitățile de alegere ale tinerilor, în comparație cu AJOFM-urile. În acest din urmă caz însă, AJOFM-urile nu pot furniza cursuri în orice condiții, condiția de bază fiind întrunirea unui număr minim de beneficiari, lucru care uneori se întâmplă și într-un interval de 1-2 ani în anumite județe/orașe.

Eficiența acestor servicii este greu de estimat. În cazul cursurilor externalizate, acestea au fost plătite de către organizație, taxa de participare fiind destul de redusă. Este dificil de făcut o analiză cost/beneficiu, pentru că în acest moment nu putem aprecia suficient de exact beneficiile pe termen mediu și lung, ci doar pe cele pe termen scurt. Cum însă tinerii care au participat la aceste cursuri se gândesc să se angajeze în domeniile sau meseriile în care s-au calificat (unii dintre ei, destul de puțini însă, chiar s-au angajat) sau chiar să participe la alte cursuri (unii fiind chiar dispuși să suporte din propriile resurse costurile de participare), putem concluziona că aceste servicii sunt eficiente. Un efect secundar, care poate fi interpretat drept criteriu

al eficienței, poate fi și angajarea tinerilor în alt domeniu decât cel în care s-au calificat, deoarece cursul/ cursurile la care au participat le-au deschis interesul pentru un alt domeniu de activitate. În cazul cursurilor organizate de către sub-recipienti în cadrul atelierelor protejate, este dificil de spus că acestea s-au dovedit eficiente, deoarece, în totalul bugetului proiectelor, cheltuielile pentru investiții în aparatură (IT, legătorie, lumânări etc.) și pentru consumabile (în special la atelierelor de artă și creație) au fost mari, iar efectele/beneficiile nu se văd pe termen scurt.

Din cei 898 de tineri care au beneficiat de consiliere pentru integrare profesională, 54 s-au angajat. Alți tineri, care încă nu s-au angajat, au declarat în cadrul interviurilor că își doresc să se angajeze și să își creeze o viață independentă. În plus, cei care au participat sau participă la cursurile din cadrul atelierelor protejate au devenit mai încrezători în propriile forțe și se gândesc la un altfel de viitor în care boala nu mai este în mod necesar elementul central al vieții lor.

Sustenabilitatea acestor servicii ar putea însă constitui un punct nevralgic, mai ales în cazul cursurilor vocaționale oferite de către sub-recipienti, ca urmare a costurilor financiare. Cum însă toți sub-recipientii au făcut investițiile necesare în echipamente, sustenabilitatea este periclitată mai ales în cazul atelierelor care au nevoie de materii prime costisitoare. În viitor însă, pentru unele dintre aceste ateliere, se poate asigura sustenabilitatea prin comenzi primite pentru realizarea de diverse produse: lumânări, felicitări etc.

Sustenabilitatea acestor servicii este afectată și de imposibilitatea ca sub-recipientii să elibereze o diplomă, un atestat de participare și calificare a tinerilor în profesia respectivă.

4.4 *Stagii de practică la angajatori*

Unul dintre servicii a vizat ca, în urma finalizării cursurilor de formare vocațională, tinerii să fie plasați pe piața forței de muncă, pentru a efectua stagii de practică în conformitate cu calificarea obținută, pentru a dobândi și abilități și deprinderi practice, nu doar cunoștințe teoretice.

Între organizațiile evaluate, câteva au dezvoltat un astfel de serviciu (Fundatia pentru Dezvoltarea Popoarelor din București, Asociația Lizuca din Bacău, Asociația Noua Speranță – Petrila și Fundația Inimă de Copil – Galați). De exemplu, în proiectul dezvoltat de Fundația pentru Dezvoltarea Popoarelor, se argumentează necesitatea proiectului prin faptul că *„pentru ca tinerii să dobândească mai multă experiență practică de lucru și să se obișnuiască cu regulile și mediul unui adevărat loc de muncă, pentru unii dintre ei [s-a identificat] posibilitatea de a efectua stagii de practică la companii locale.”*

Doar doi dintre beneficiarii cu care am discutat au participat în acest program. Aceștia s-au declarat mulțumiți atât de ceea ce au învățat la cursuri, cât și de faptul că acum fac stagii de practică la angajatori.

Deși relevanța acestui serviciu este certă, alte elemente ale evaluării (eficacitate, eficiență și impact) nu au putut fi analizate în profunzime, deoarece, pe de o parte informațiile necesare sunt inconsistente, iar pe de altă parte serviciul este recent, insuficient cristalizat pentru a vedea care au fost efectele generate.

Discuțiile pe această temă cu specialiștii organizației au arătat că aceștia sunt convinși nu doar de utilitatea serviciului, dar și de faptul că, practic, impactul se va vedea pe termen mediu și lung, opinie împărtășită de altfel și de cei doi beneficiari intervievați.

Singura organizație care a dezvoltat o unitate protejată este Fundația „Alături de Voi”. Unitatea protejată „UTIL DECO” (care este un agent economic, conform Legii 448/2008 publicată de ANPH) este dezvoltată în Iași și desfășoară activități în domeniul legătorie. De asemenea, „Asociația Speranța” din Constanța a dezvoltat două ateliere-școală: 1. sere – grădinarit și solarii (organizat prin proiectul de colaborare cu Fundația ARICO) și 2. micro-fermă (organizat în cadrul Casei Ashitanoie/Luxemburg).

În fapt, serviciile dezvoltate în unități și ateliere protejate le oferă tinerilor un mediu de muncă extrem de apropiat de cel de pe piața liberă, cu obligații și responsabilități clare, precum și cu recompense corespunzătoare (în special stimulentele de natură financiară). În felul acesta, tinerii au posibilitatea de a lucra și a se integra efectiv pe piața forței de muncă. Există și o serie de obstacole în integrarea lor rapidă și deplină, generată atât de apropierea de aceste organizații și cât și, consecutiv, de mai dificila înțelegere a noului rol și a responsabilităților ce le revin ca angajați (spre deosebire de „etapa” anterioară de beneficiari). Faptul că tinerii au crescut împreună cu aceste organizații, existând în multe situații o mare apropiere și legătură emoțională între personal și tineri în rolul de beneficiari, dar și noile exigențe de respectare a programului de lucru, a termenelor contractuale pentru livrarea unor produse finite, de ne-irosire a materiilor prime etc., îi determină pe unii dintre tineri să dezvolte rezistență la schimbare, mergând până la renunțarea la serviciul din cadrul unității/atelierului protejat.

De exemplu, serviciile dezvoltate și asigurate de Util Deco (ADV) au o relevanță extrem de crescută, atât din punctul de vedere al beneficiarilor cât și al sub-recipientilor. Scopul proiectului - de a-i angaja pe cei mai capabili dintre tineri într-o activitate lucrativă, remunerată, într-un mediu protejat, care-i poate familiariza într-o măsură adecvată și suficient de rapid cu rigorile pieței libere a muncii - a fost atins cu certitudine. De asemenea, având în vedere că în procesul de selecție a beneficiarilor, atât aceștia cât și părinții au fost întrebați cu privire la disponibilitatea de a participa la aceste activități, putem afirma că proiectul a avut o relevanță ridicată.

Eficacitatea proiectului este una ridicată, deoarece scopul proiectului a fost atins, rezultând integrarea profesională în unitatea protejată a unui număr de 15 tineri (la momentul evaluării mai erau încă angajați 12 tineri), dintr-un total de 117 beneficiari care au fost formați în cadrul atelierelor la nivelul celor 3 județe. De asemenea, ADV a dezvoltat aceste servicii ținând cont de specificul economiilor locale, dar și cu ideea că vor avea un atu în competiția cu alți agenți economici cu obiect similar de activitate, dat fiind faptul că sunt o unitate protejată, iar costurile și prețul final al produselor este mai mic – ceea ce duce și la o eficiență sporită. O altă măsură a eficienței este dată de posibilitatea amortizării investițiilor făcute într-o perioadă destul de scurtă de timp în cazul în care găsesc o piață de desfacere bună sau parteneri (așa cum este cazul magazinului de prezentare și desfacere de la Iași).

Impactul serviciilor dezvoltate este unul direct la nivelul beneficiarilor, și unul indirect – la nivelul familiilor acestora și al comunității locale. Serviciile au răspuns extrem de bine la nevoile curente ale beneficiarilor, dar – impactul real se va vedea mai degrabă pe termen mediu și lung sub forma unei bune integrări socio-profesionale a tinerilor infectați cu HIV. Abordarea inițială de tip „discriminare pozitivă” a fost ulterior abandonată, în sensul că în atelier au fost angajați și alți tineri cu dizabilități (altele decât HIV/SIDA). De altfel beneficiarii au apreciat ne lăngă faptul că au un loc de muncă și faptul că au dezvoltat noi relații de

³²*Unitatea protejată* este definită în Capitolul VII - încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap - din O.U.G. 102/1999, cu modificările și completările ulterioare, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 310 din 30/06/1999. Atelierul protejat este un spațiu adaptat nevoilor persoanelor cu handicap, unde acestea desfășoară activități de formare, dezvoltare și perfecționare a abilităților; poate funcționa în locații din comunitate, în centre de zi, în centre rezidențiale și în unități de învățământ speciale. ([http://www.anph.ro/admin/doc/upload/serviciu/Clarificari%20cu%20privire%20la%20Selectia%20Publica%20de%20Proiecte%20\(I\).htm](http://www.anph.ro/admin/doc/upload/serviciu/Clarificari%20cu%20privire%20la%20Selectia%20Publica%20de%20Proiecte%20(I).htm))

grup, că știu mai bine cum să se poarte și să se integreze într-o echipă, că au dobândit cunoștințe și abilități nu doar noi ci și utile (cu impact pozitiv asupra sustenabilității).

Impactul serviciilor a fost unul pozitiv și la nivelul familiilor, fapt dovedit de susținerea și încurajarea tinerilor de către familia proprie de a participa la ateliere și a se angaja în unitatea protejată. Același lucru se poate afirma și cu privire la Autoritățile Locale, care sunt parteneri activi, ce și-au oferit sprijinul pentru dezvoltarea unor activități împreună cu organizațiile.

Sustenabilitatea proiectului este asigurată prin însuși faptul că Util Deco este o unitate economică protejată. În plus, echipa ADV a asigurat în continuare finanțarea proiectelor prin intermediul Fondului Social European și prin parteneriatul cu Administrația Publică Locală. Sustenabilitatea proiectelor este asigurată, de asemenea, prin interesul manifestat și de către alți beneficiari de a urma cursuri vocaționale și a se angaja în atelierele protejate, în toate cele 3 orașe în care există filiale.

4.6 Apartamente protejate

O altă măsură de integrare socială a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA a fost inițierea și susținerea unor apartamente protejate. Sub-recipientii care au dezvoltat asemenea servicii prin programul GFATM R6 au fost „Health Aid România” – HAR (București), „Fundatia pentru Dezvoltarea Popoarelor” – FDP (București) și „Asociația Speranța” (Constanța).

Deși tinerii infectați cu HIV care trăiesc în apartamente sau case protejate sunt puțini la număr (cei mai mulți trăiesc în familiile de origine), relevanța acestor servicii pentru grupul țintă este extrem de mare. Locuirea individuală sau în grupuri mici în aceste apartamente (independent – FDP, sau sub supraveghere – HAR, Speranța) le oferă tinerilor posibilitatea de a vedea și înțelege într-o mai mare măsură ce înseamnă o viață independentă – responsabilități și avantaje (auto-gospodărire, libertate etc.). În același timp, tinerii au beneficiat și de alte servicii din partea sub-recipientilor, pe lângă consiliere, în cadrul atelierelor protejate: seră/grădinărit și micro-fermă – Speranța, atelier pentru confecționat mobilier și două sere – HAR, seră – FDP.

Analizând eficacitatea și impactul acestui serviciu, am constatat o bună integrare a beneficiarilor, o conștientizare a importanței unei vieți independente și a responsabilităților ce le revin față de ei înșiși dar și față de cei din jur. Pentru tinerii care nu au o familie sau provin din familii dezorganizate, o asemenea soluție pare a fi cea mai adecvată. Siguranța locativă dar și alte servicii de suport furnizate de către sub-recipientii fac ca majoritatea acestor tineri să continue sau să reia procesul educațional, aspect extrem de important în integrarea lor socio-profesională.

Un aspect interesant în cazul beneficiarilor HAR este faptul că aceștia contribuie cu o sumă mică la cheltuielile de întreținere a locuinței. Acest aspect nu vizează neapărat un aport economic semnificativ, ci un impact mai profund asupra tinerilor: crearea obișnuinței de a gândi în termeni de responsabilitate personală cu privire la aspecte mărunte sau importante ale vieții.

Există însă și riscul de a crea dependență de acest tip de servicii. Acest fapt l-am sesizat în cazul unor beneficiari ai Asociației Speranța, care se gândesc că vor rămâne acolo foarte mult timp de aici înainte. O asemenea situație nu este în mod necesar rezultatul unor servicii mai puțin eficiente, ci al unor factori individual-personali ai beneficiarilor (nivel intelectual, de școlarizare, de aspirații etc.).

Sustenabilitatea acestor servicii este asigurată nu doar prin proiecte care asigură finanțarea în continuare,

dar și prin contribuția tinerilor la cheltuielile de întreținere a locuinței.

4.7 *Instruirea specialiștilor*

Unii sub-recipienți au identificat nevoia dezvoltării unor servicii pentru specialiști – în sensul de instruire a acestora, formare continuă, cu scopul de a fi la curent cu ultimele informații din domeniu, pentru a putea oferi beneficiarilor servicii cât mai adecvate.

Sub-recipienții care au inclus asemenea cursuri în proiectele implementate au fost „Romanian Children’s Appeal” – RCA București, „Fundația pentru Dezvoltarea Popoarelor” – FDP (București) și „Uniunea Națională a Organizațiilor Persoanelor Afectate de HIV/SIDA” – UNOPA (București).

Scopul participării specialiștilor la cursuri a vizat, printre altele, ca personalul care lucrează cu tinerii infectați cu HIV să dobândească cunoștințele și abilitățile adecvate pentru a putea oferi servicii de calitate în ceea ce privește consilierea vocațională și integrarea profesională a tinerilor. Întrucât specialiștii se confruntă cu o problematică complexă, ce trebuie să fie înțeleasă în ansamblul ei, cursurile au vizat și schimburi de experiență între specialiști și chiar participarea la seminarii internaționale (RCA).

Este dificil de estimat în contextul evaluării, dar și izolat pe acest tip de servicii, în ce măsură acestea au fost atât eficace cât și eficiente și care a fost impactul lor direct asupra personalului dar și asupra beneficiarilor. Cert este că specialiștii simt nevoia de formare continuă, iar în ansamblul economiei proiectelor dezvoltate de către sub-recipienți aceste activități nu consumă foarte multe resurse și nici nu au efecte secundare negative.

5. Recomandări

- Identificarea unor modele comune de suport, ținând cont de sugestiile/recomandările făcute de către sub-recipienti. Deși problematica integrării tinerilor seropozitivi este una generală, există aspecte particulare ce țin de contextul local, pe care le cunosc cel mai bine sub-recipientii.
- Identificarea unui punct comun între aspirațiile tinerilor și realitățile economico-sociale ale acelor meserii/profesii căutate, ținând cont de actuala criză prin care trece piața muncii, ale cărei efecte se vor resimți acut în următorii 3-4 ani.
- Dezvoltarea unei strategii care să țină seama atât angajatorii și autoritățile locale (lobby și parteneriate) cât și familia (suport/consilierea părinților) și comunitatea locală (reducerea discriminării și marginalizării tinerilor seropozitivi).
- Unitățile și atelierile protejate reprezintă o soluție de tranzit și nu una permanentă. Chiar și în această situație, creșterea numărului acestor unități ar permite o integrare în muncă a acestor tineri mai ușoară, astfel încât ulterior, trecerea pe piața reală a muncii să fie cât mai lină, mai naturală.
- Diminuarea formelor de hiperprotecție, pentru a crește șansele tinerilor la o viață independentă.
- Identificarea unor posibilități prin care sub-recipientii să se acrediteze ca funcționari de instruire pentru a putea furniza diplome/certificate de calificare recunoscute, deoarece în multe situații AJOFM-urile nu pot organiza cursurile solicitate ca urmare a ne-întrunirii numărului minim de participanți, ceea ce blochează în mare parte procesul de integrare socio-profesională.
- Extinderea posibilităților ca tinerii să realizeze stagii de practică la angajatori.
- Responsabilizarea tinerilor care trăiesc în locuințe protejate prin participarea lor la întreținerea casei și la cheltuielile comune de întreținere. De asemenea, stimularea și sprijinirea celor care au depășit vârsta de 18 ani de a locui singuri și a se întreține singuri, dar sub o atență coordonare/supraveghere.
- Încurajarea finalizării/continuării educației formale, astfel încât cvasi-totalitatea tinerilor seropozitivi să aibă minim 8 clase/școală profesională.
- Creșterea numărului de profesioniști în cadrul organizațiilor, care furnizează servicii de integrare socio-profesională a tinerilor seropozitivi.
- Exploatarea potențialelor beneficii generate de achiziționarea unor echipamente complexe intrate în dotarea atelierelor (legătorie, lumânări, croitorie, IT etc.), ceea ce ar determina nu doar asigurarea/consolidarea sustenabilității financiare ci și intrarea pe piață cu un ușor avantaj în fața competitorilor.

Anexa 1. Organizațiile participante la evaluare (servicii, obiective, beneficiari, perioada)

Organizația Orașul/ Județul	Serviciile dezvoltate	Obiectivele serviciilor	Beneficiari	Atingerea obiectivelor	Observații privind culegerea informațiilor
Asociația Red Ribbon Fălticeni, SV	1. Atelier IT, 2. Artă și creație, 3. Tâmplărie, 4. Consiliere	Desfășurarea de activități de formare profesională, într-un mediu protejat, de către 27 tineri din jud. Suceava	27 tineri infectați cu HIV (1,2,3) 89 tineri infectați cu HIV consiliați (4)	Obiective atinse	Data: 15 Iunie -Interviu de grup cu personalul (6 persoane) -Interviu de grup cu beneficiarii (6 persoane)
Fundația Alături de Voi (ADV) Iași, IS	1. Atelier IT, 2. Pictură, 3. Artă meșteșugărească, 4. Legătorie și tipografie 5. Consiliere	Integrarea socială și profesională a 90 tineri infectați și afectați HIV/ SIDA din județele Iași, Constanța și Mureș (60 tineri infectați HIV și 30 tineri sănătoși). -Sprijinirea dezvoltării vocaționale a 40 tineri infectați cu HIV din județele Iași, Constanța și Mureș pe perioada derulării proiectului (16 Iași, 12 Constanța și 12 Tg. Mureș); -Integrarea profesională a 10 tineri infectați cu HIV din județele Iași, Constanța și Mureș pe perioada derulării proiectului (4 din Iași, 3 din Constanța și 3 din Tg. Mureș); -Înființarea a două ateliere protejate în județele Constanța și Mureș; -Dezvoltarea capacității de auto-susținere a celor două ateliere protejate (croitorie, IT) pe durata și după finalizarea proiectului;	60 tineri infectați cu HIV și 30 tineri sănătoși din județele Iași, Constanța și Mureș	Obiective atinse	Data: 16 Iunie -Interviu de grup cu personalul (3 persoane); -Interviu de grup cu personalul la atelierul de legătorie (3 persoane); -Interviu de grup cu beneficiarii (4 persoane)
Fundația Alături de Voi (ADV) Târgu Mureș, MS	1. Atelier de confecționat lumânări 2. Atelier IT 3. Consiliere	-Implicarea a 25 de reprezentanți ai autorităților publice locale din cele trei județe în procesul de incluziune socială a persoanei cu handicap cu specific la persoana care trăiește cu HIV/SIDA; -Promovarea în comunitate a produselor realizate de către tineri în cadrul celor două ateliere protejate.		Obiective atinse	Data: 01 Iulie -Interviu de grup cu personalul (3 persoane); -Interviu de grup cu beneficiarii (8 persoane)
Fundația Alături de Voi (ADV) Constanța, CT	1. Atelier IT 2. Croitorie 3. Consiliere			Obiective atinse	Data: 07 Iulie -Interviu de grup cu personalul (3 persoane); -Interviu de grup cu beneficiarii (7 persoane)
Fundația Baylor – Marea Neagră Constanța, CT	1. Consiliere	Consiliere în vederea integrării/orientării profesionale pentru 200 de tineri infectați cu HIV din județul Constanța, Informarea a cel puțin 50 de angajatori din județul Constanța despre drepturile și responsabilitățile persoanelor infectate cu HIV care accesează piața muncii după 2 ani	200 tineri infectați cu HIV	Obiective atinse	Data: 07 Iulie -Interviu de grup cu personalul (2 persoane); -Interviu de grup cu beneficiarii (6 persoane)

Asociația Lizuca Bacău, BC	1.Cursuri vocaționale 2.Consiliere	15 tineri seropozitivi să urmeze pe parcursul proiectului cursuri vocaționale, iar 5 dintre ei să urmeze stagii de practică în timpul cărora să exerseze abilitățile/ cunoștințele dobândite în timpul cursurilor	15 tineri infectați cu HIV	Obiective atinse	Data: 17 Iunie -Interviu de grup cu personalul (3 persoane); -Interviu de grup cu beneficiarii (6 persoane)
Fundația Inimă de Copil Galați, GL	1.Burse 2.Cursuri vocaționale 3.Consiliere viață independentă	1.Creșterea accesului la servicii educaționale de educație formală, pentru 10 tineri HIV seropozitivi din județul Galați pentru 2 ani, prin acordarea de burse pentru continuarea studiilor. 2.Creșterea accesului pentru 24 tineri seropozitivi/2 ani, beneficiari ai proiectului, la servicii de formare profesională pentru inițiere și calificare, specializare, recalificare profesională, ținând cont de competențele lor de bază și de cerințele de pe piața de muncă. 3.Crearea pentru un număr de 35 de tineri seropozitivi a unui serviciu complementar celui de asistență psiho-socială din Spitalul de boli infecțioase, serviciu prin intermediul căruia, adolescenții seropozitivi să aibă acces la o serie de servicii și activități de integrare socială, consiliere, educație pentru viață și suport pentru integrare socială.	10 tineri seropozitivi(1) 24 tineri seropozitivi(2) 35 tineri seropozitivi(3)	Obiective atinse	Data: 26 Iunie -Interviu de grup cu personalul (4 persoane); -Interviu de grup cu beneficiarii (5 persoane)
Fundația Noua Speranță, Petrila, HD	1.Atelier IT 2.Cursuri vocaționale 3.Consiliere viață independentă	1.Dezvoltarea de ateliere de lucru protejate (IT) pentru integrarea profesională a tinerelor persoane care trăiesc cu HIV/SIDA 2.Calificarea și specializarea YPLWHA prin cursuri acreditate de MMSSF și MCTE 3.Stagii de practica pentru YPLWHA la eventualii angajatori 4.Acordarea de burse de studiu către YPLWHA pentru stimularea continuării activității școlare	64 beneficiari din Valea Jiului (1) 20 beneficiari din Valea Jiului (2) 5 beneficiari din Valea Jiului (3) 2 beneficiari din Valea Jiului (4)	Obiective atinse	Data: 29 Iunie -Interviu de grup cu personalul (4 persoane) -Interviu de grup cu beneficiarii (9 persoane)
Societatea pentru Copii și Părinți – SCOP Timișoara, TM	1.Ateliere protejate 2.Cursuri vocaționale 3.Consiliere viață independentă	1.Integrarea profesională a tinerilor care trăiesc cu HIV/SIDA, beneficiari ai Centrului de Zi “Effata” – SCOP Timișoara 2.Formarea și dezvoltarea abilităților necesare pentru ocuparea și menținerea unui loc de muncă; dobândirea unor cunoștințe și dezvoltarea deprinderilor de relaționare în vederea pregătirii pentru viața de familie; dobândirea unor cunoștințe cu privire la resursele existente în comunitate și dezvoltarea deprinderilor de relaționare cu instituțiile resursă	40 de tineri în 24 de luni(1) 20 beneficiari în cele 24 de luni ale proiectului (2)	Obiective atinse	Data: 30 Iunie -Interviu de grup cu personalul (4 persoane) -Interviu de grup cu beneficiarii (6 persoane)

Fundația pentru Dezvoltarea Popoarelor, București	1. Apartamente protejate 2. Ateliere protejate 3. Cursuri și stagii de practică 4. Instruire personal	1. Dezvoltarea de abilități de viață independentă 2. Înființarea și funcționarea unei sere 3. Pregătirea pentru integrarea profesională, prin consiliere vocațională, absolvirea de cursuri de formare profesională și efectuarea de stagii de practică 4. Dobândirea de cunoștințe și abilități de către personalul care lucrează cu tinerii seropozitivi, abilități care să favorizeze lucrul cu tinerii pentru integrarea lor profesională	46 beneficiari(1) 21 beneficiari(2) 72 beneficiari(3) 20 beneficiari(4)	Obiective atinse	Data: 02 Iulie -Interviu de grup cu personalul (4 persoane) -Interviu de grup cu beneficiarii (4 persoane)
Romanian Children's Appeal, București	1. Educație pentru viață 2. Consiliere pentru integrare profesională și ocupațională 3. Instruire personal 4. Cursuri de formare	1. Educație pentru viață (planificare familială, prevenirea ITS și a sarcinilor nedorite) 2. Integrarea profesională și ocupațională a tinerilor cu HIV/SIDA 3. Specializare/dobândirea de cunoștințe și abilități de către personalul care lucrează cu tinerii seropozitivi. 4. Formarea de deprinderi și abilități, calificare	40 beneficiari(1) 150 beneficiari(2) 5 beneficiari(3) 40 beneficiari(4)	Obiective atinse	Data: 19 Iunie -Interviu de grup cu personalul (5 persoane) -Interviu de grup cu beneficiarii (4 persoane)
Health Aid Romania, București	1. Ateliere Protejate (tâmplărie, două sere) 2. Cursuri vocaționale 3. Viață independentă	1. Organizarea atelierelor pentru pregătire profesională; suport social pentru tinerii care depășesc vârsta de 18 ani; consiliere pentru viață independentă, integrare profesională, managementul crizei etc; 2. Oferirea posibilității pentru 7 adolescenți de a obține permise de conducere 3. Oferirea suportului social (servicii de tip rezidențial în casele de tip familial și apartamentele sociale) pentru copii și adolescenți în plasament la HAR; consiliere pentru viață – educație sexuală, managementul crizei, planificare familială; integrarea școlară, prevenirea abandonului școlar și trecerea la niveluri superioare de educație acolo unde este posibil;	11 beneficiari(1) 7 beneficiari(2) 36 beneficiari(3)	Obiective atinse	Data: 19 Iunie -Interviu de grup cu personalul (4 persoane) -Interviu de grup cu beneficiarii (10 persoane)

Organizația _____

Serviciile de integrare profesională _____

Orașul _____

Data _____

Crt. ev.	Întrebări adresate Sub-recipientului															
Relevanță	1. De când desfășoară organizația activități în domeniul social? 2. De când desfășoară organizația activități în sfera integrării socio-economice a persoanelor seropozitive? 3. Care au fost motivele care v-au determinat să aplicați la un asemenea proiect? 4. Cât de relevantă este pentru Dvs. problematica HIV/SIDA în general? <i>(Dacă se concentrează exclusiv pe beneficiari sau se concentrează și pe degrevarea familiei/comunității de povara dependenței lor)</i> 5. Ce relevanță are proiectul dezvoltat de Dvs. în context local? 6. Ce relevanță au serviciile dezvoltate de Dvs. pentru <ul style="list-style-type: none"> o beneficiarii direcți o familiile acestora o comunitate 															
Eficacitate	1. Care sunt obiectivele/țintele pe care vi le-ați propus? 2. Care sunt măsurile și serviciile dezvoltate pentru atingerea acestor obiective? 3. Ce indicatori ați folosit pentru monitorizarea activităților? 4. În ce măsură au fost atinse obiectivele din proiect? 5. Există în acest domeniu standarde și proceduri și în ce măsură le-ați aplicat? 6. Descrieți modul de acordare a serviciilor (dacă există un sistem de programări, profesioniștii implicați, dacă sunt folosite materiale informative, cum sunt adaptate serviciile la nevoile și la profilul beneficiarilor etc.)? 7. Aveți cunoștință de proiecte similare dezvoltate de alte organizații? Dacă DA, proiectul Dvs. este similar/diferit de celelalte? 8. Cât de adecvate sunt cursurile/atelierele protejate în raport cu piața de muncă locală? 9. Cum apreciați/comentați calitatea specifică a serviciilor dezvoltate și oferite? 10. Cum au fost promovate serviciile de integrare profesională (metode, frecvență etc.)? 11. Cum apreciați condițiile în care sunt oferite serviciile: spațiu, dotări etc.? 12. Există un sistem de programare a beneficiarilor pentru a primi aceste servicii? 13. Personalul implicat în proiect/proiecte de integrare profesională și/sau viață independentă a beneficiat de cursuri de instruire? 14. Care sunt atribuțiile personalului implicat în proiect/proiecte de integrare profesională și/sau viață independentă? 15. Cum apreciați volumul de muncă al profesioniștilor implicați în proiectul/proiectele de integrare profesională și/sau viață independentă? 16. Cum se asigură supervizarea și suportul pentru personalul implicat în aceste proiecte? 17. Cum se asigură confidențialitatea participării beneficiarilor în aceste proiecte?															
Eficiență	1. Câți beneficiari aveți implicați în acest program? _____ 2. Dar în alte programe (nefinanțate prin Fondul Global Runda 6)? _____ 3. Pentru acest program, cât % din finanțare este acoperită de Fondul Global Runda 6? _____ 4. Care este costul fiecărui serviciu de integrare profesională, respectiv viață independentă per beneficiar? 5. Cum apreciază beneficiarii serviciile gratuite? Ar fi dispuși să plătească pentru servicii? Pentru care dintre servicii ar fi dispuși să plătească? 6. Care este structura de personal a organizației? <ul style="list-style-type: none"> o Specialiști _____ (Psiholog, AS, Jurist etc.) o Administrativ _____ o Voluntari _____ 7. Care este structura de cheltuieli a proiectului în general și din finanțarea Fondului Global Runda 6? <table border="0" style="width: 100%; margin-left: 20px;"> <thead> <tr> <th></th> <th style="text-align: center;">Total</th> <th style="text-align: center;">Fondul Global Runda 6</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>o Echipamente</td> <td style="text-align: center;">_____%</td> <td style="text-align: center;">_____%</td> </tr> <tr> <td>o Salarii</td> <td style="text-align: center;">_____%</td> <td style="text-align: center;">_____%</td> </tr> <tr> <td>o Administrative</td> <td style="text-align: center;">_____%</td> <td style="text-align: center;">_____%</td> </tr> <tr> <td>o Servicii</td> <td style="text-align: center;">_____%</td> <td style="text-align: center;">_____%</td> </tr> </tbody> </table> 8. A trebuit să faceți ajustări de buget după acceptarea aplicației? 9. Ați adăugat/eliminat/schimbat o serie de activități după începerea proiectului?		Total	Fondul Global Runda 6	o Echipamente	_____%	_____%	o Salarii	_____%	_____%	o Administrative	_____%	_____%	o Servicii	_____%	_____%
	Total	Fondul Global Runda 6														
o Echipamente	_____%	_____%														
o Salarii	_____%	_____%														
o Administrative	_____%	_____%														
o Servicii	_____%	_____%														

Impact	<ol style="list-style-type: none"> 1. Care au fost rezultatele obținute? (Câți dintre beneficiarii înregistrați ai organizației au primit servicii de integrare profesională/servicii pentru dobândirea abilităților de viață independentă? Câți beneficiari și-au găsit un loc de muncă?) 2. Există un profil al beneficiarilor (vârstă, educație, rezidență etc.)? 3. Ce progrese au făcut beneficiarii (în comparație cu situația de început) atât din perspectiva <ol style="list-style-type: none"> a. lor cât și a b. beneficiarilor indirecți: familie, școală etc.? 4. Cât de des accesează beneficiarii serviciile de integrare profesională (consiliere, cursuri, ateliere etc.)? 5. Cum apreciați impactul general asupra beneficiarilor pe termen <table style="margin-left: 40px; border-collapse: collapse; width: 80%;"> <tr> <td></td> <td style="text-align: center;"><i>F. Bun</i></td> <td style="text-align: center;"><i>Bun</i></td> <td style="text-align: center;"><i>Satisfăcător</i></td> <td style="text-align: center;"><i>Nesatisfăcător</i></td> </tr> <tr> <td>a. Scurt</td> <td style="text-align: center;">1</td> <td style="text-align: center;">2</td> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">4</td> </tr> <tr> <td>b. Mediu/ Lung</td> <td style="text-align: center;">1</td> <td style="text-align: center;">2</td> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">4</td> </tr> </table> Comentarii ..... 6. În ce măsură s-a înregistrat un impact neplanificat ca urmare a implementării proiectului? <ol style="list-style-type: none"> o Efecte secundare pozitive _____ o Efecte secundare negative _____ 7. Care au fost principalele dificultăți întâmpinate (prevăzute și neprevăzute) și cum le-ați soluționat? 		<i>F. Bun</i>	<i>Bun</i>	<i>Satisfăcător</i>	<i>Nesatisfăcător</i>	a. Scurt	1	2	3	4	b. Mediu/ Lung	1	2	3	4
	<i>F. Bun</i>	<i>Bun</i>	<i>Satisfăcător</i>	<i>Nesatisfăcător</i>												
a. Scurt	1	2	3	4												
b. Mediu/ Lung	1	2	3	4												
Sustenabilitate	<ol style="list-style-type: none"> 1. În ce măsură serviciile dezvoltate în proiect pot fi prelunțate/consolidate în continuare? 2. În ce măsură este asigurată sustenabilitatea financiară a proiectului, pe termen scurt și mediu, după încetarea finanțării (Fondul Global Runda 6 și altele)? 3. Dacă apreciați că proiectul este NESUSTENABIL sau puțin sustenabil, care sunt efectele (negative) ce decurg de aici (la nivelul beneficiarilor/comunității dar și al organizației)? 4. Dacă apreciați că proiectul este SUSTENABIL, care sunt efectele (pozitive) ce decurg de aici (la nivelul beneficiarilor/comunității dar și al organizației)? 5. În ce măsură autoritățile locale (dar și comunitatea, inclusiv firmele) și-au „însușit”/au preluat sau sunt interesate de preluarea serviciilor dezvoltate? 6. Ce ar trebui schimbat în proiectele de integrare profesională și/sau viață independentă astfel încât acestea să poată fi sustenabile? 															

Crt. ev.	Întrebări adresate Sub-recipientului
Relevanță	1. Ce servicii ați primit de la organizație? (ne referim la servicii de integrare profesională și/sau servicii pentru dobândirea abilităților de viață independentă) 2. Cum ați aflat de serviciile de integrare profesională/viață independentă oferite de organizație? 3. Ce v-a determinat să cereți aceste servicii? 4. Ați avut vreo temere, vreo ezitare în a solicita sau beneficia de aceste servicii? Dacă da, care a fost aceasta? 5. Cum apreciați condițiile în care sunt oferite serviciile? (spațiu, dotări etc.) 6. Cât de utile/adecvate sunt serviciile oferite Dvs. de către organizație? (specific, pe fiecare tip de servicii primite) 7. Răspund aceste servicii nevoilor Dvs.? 8. Sunt în acord cu capacitățile/abilitățile Dvs. (vă suprasolicita, sub-solicita)? 9. Ce ați fi schimbat/îmbunătățit de la bun început cu privire la serviciile furnizate de acest proiect? Ce ați schimba acum la aceste servicii? 10. Ce părere aveți despre persoanele care vă oferă aceste servicii: asistentul social, psihologul, instructorul de atelier etc.? 11. Mai beneficiați și de alte servicii de la această organizație? Detalii _____ 12. Dar de alte servicii de la alte organizații? Detalii _____
Eficacitate	1. În ce măsură percepeți că ați realizat progrese? Cât de bune/semnificative sunt acestea? <i>F. Bune Bune Satisfăcătoare Nesatisfăcătoare</i> 1 2 3 4 2. Cunoștințele/abilitățile (nou) dobândite/ dezvoltate corespund cu nevoile pieței locale de muncă? 3. Cum apreciați calitatea serviciilor de care ați beneficiat? (evaluați fiecare serviciu primit: consiliere, cursuri, ateliere etc.) <i>F. Bună Bună Satisfăcătoare Nesatisfăcătoare</i> 1 2 3 4 Justificați/exemplificați _____ 4. Care este, după părerea Dvs., cel mai important rezultat obținut în urma beneficierii de serviciile de integrare profesională și/sau viață independentă oferite de organizație? (pentru fiecare serviciu primit) 5. Credeți că în urma beneficierii de aceste servicii șansele Dvs. de integrare socio-profesională au sporit considerabil sau nu?
Eficiență	1. Comparativ cu resursele personale investite (timp, efort etc.) rezultatele obținute sunt <i>F. Bune Bune Satisfăcătoare Nesatisfăcătoare</i> 1 2 3 4 Argumentare _____ 2. Dacă ați mai participat și la alte programe ca beneficiari, în măsura în care serviciile au fost comparabile, cum apreciați rezultatele acestui proiect o În plan personal o În planul celorlalți beneficiari o În plan general 3. Credeți că resursele investite de organizație (bani, timp, echipamente, resurse umane etc.) puteau fi mai bine valorificate în interesul Dvs.? DA/NU – Argumentare _____ 4. Ați fi dispus să plătiți pentru aceste servicii? Pentru ce servicii și ce sumă?
Impact	1. Care au fost rezultatele obținute în plan personal? a. Cât de semnificative sunt ele (în comparație cu situația de început) ? 2. Cum apreciați impactul general al serviciilor de care ați beneficiat asupra Dvs., pe termen <i>F. Bun Bun Satisfăcător Nesatisfăcător</i> b. Scurt _____ 1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ c. Mediu/ Lung _____ 1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ Comentarii ..... 3. Considerați că serviciile de care ați beneficiat v-au determinat să deveniți mai independent sau mai dependent? 4. (Dacă s-a urmărit angajarea) V-ați angajat? Detalii _____ 5. În ce măsură considerați că s-a înregistrat un impact neplanificat ca urmare a beneficierii de aceste servicii? o Efecte secundare pozitive _____ o Efecte secundare negative _____ 6. Care au fost principalele dificultăți personale întâmpinate (prevăzute și neprevăzute) relativ la „plierea” pe specificul serviciilor și cum le-ați soluționat?

Sustenabilitate	<ol style="list-style-type: none"> 1. În ce măsură considerați că efectele pozitive (if) ale serviciilor de care ați beneficiat pot fi prelungite/consolidate în continuare? 2. O să mai participați ca beneficiar și la alte proiecte dezvoltate de această organizație? DA/NU – Argumentare _____ 3. Cât de discretă /confidențială este participarea Dvs. în aceste programe ca beneficiar? 4. Cum apreciați percepția generală a celor din jur/comunității cu privire la situația Dvs. specifică de persoană seropozitivă? 5. Simțiți că societatea vă marginalizează?
------------------------	---